

(၃၃)မျိုးစီ ရှိသည်ဟူသော အလွန်တိကျသော ဤအဆိုအမိန့်များ ရှုကွက်များမှာ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၏ အလွန် ထူးခြားသော နက်နဲသော တိကျသော မှန်ကန်သော အံ့ဩဖွယ်ရာများပင် ဖြစ်ကြပေသည်။ သဗ္ဗညုသမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ ဘုရားရှင်နှင့် ဘုရားရှင်ထံမှ နည်းနာနိဿယကို ရရှိတော်မူကြသော ဗုဒ္ဓသာဝက-ဉာဏ်ကြီးရှင်တို့၏ ဉာဏ်-တော်မြတ်ဖြင့် ကွန့်မြူး စံပယ်ရာ ဘုံဌာနသာ ဖြစ်ချေသည်။

ဤဖော်ပြပါ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကား လက္ခဏာရေးသုံးတန် တင်လျက် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းငှာ ထိုက်တန်သော **သဘာဝရုပ် သလက္ခဏာရုပ် ရူပရုပ် သမ္မသနရုပ်**တို့တည်း။ ရုပ်အစစ်တို့တည်း။

ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစားများ

ကမ္မဇရုပ်ကလာပ် စိတ္တဇရုပ်ကလာပ် ဥတုဇရုပ်ကလာပ် အာဟာရဇရုပ်ကလာပ်ဟု ရုပ်ဖြစ်ကြောင်း သမုဋ္ဌာန်အားဖြင့် ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား (၄)မျိုး ရှိသည်။ ထိုတွင် —

- ၁။ ကမ္မဇ ရုပ်ကလာပ် = ၉ - မျိုး
  - ၂။ စိတ္တဇ ရုပ်ကလာပ် = ၈ - မျိုး
  - ၃။ ဥတုဇ ရုပ်ကလာပ် = ၄ - မျိုး
  - ၄။ အာဟာရဇ ရုပ်ကလာပ် = ၂ - မျိုး
- အားလုံးပေါင်းသော် ရုပ်ကလာပ် = ၂၃ - မျိုး ရှိပေသည်။

ကမ္မဇရုပ်ကလာပ် (၉) ခုနည်း

- ၁။ စက္ခုဒသက ကလာပ်,
- ၂။ သောတဒသက ကလာပ်,
- ၃။ ဃာနဒသက ကလာပ်,
- ၄။ ဇိဝှါဒသက ကလာပ်,
- ၅။ ကာယဒသက ကလာပ်,
- ၆။ ဣတ္ထိဘာဝဒသက ကလာပ်,
- ၇။ ပုမ္ဘာဝဒသက ကလာပ်,
- ၈။ ဟဒယဝတ္ထုဒသက ကလာပ်,
- ၉။ ဇီဝိတနဝက ကလာပ် —

ဤ ရုပ်ကလာပ် (၉)မျိုးတို့ကား အတိတ်က ကံကြောင့် ဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်ကလာပ်များတည်း။ ရုပ်အစစ်တို့သာတည်း။ ဝိပဿနာရှုကောင်းသော ရုပ်တို့သာတည်း။

စိတ္တဇရုပ်ကလာပ် (၈) ခုနည်း

- ၁။ **စိတ္တဇ သုဒ္ဓန္ဓက ကလာပ်** = စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော သက်သက်သော အဋ္ဌကလာပ် = ဩဇာလျှင် (၈)ခု မြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၆-ဒွါရနှင့် အချို့ ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ဩဋ္ဌမကရုပ်တည်း။)
- ၂။ **ကာယဝိညတ္တိ နဝက ကလာပ်** = ကာယဝိညတ်ရုပ်လျှင် (၉)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ကာယဝိညတ် = ၉။)

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

၃။ လဟုတာဒေကဒသက ကလာပ် = လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၁)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၁။)

၄။ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ် = ကာယဝိညတ်, လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၂)ခုမြောက် ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ကာယဝိညတ်+လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၂။)

၅။ ဝစီဝိညတ္တိ ဒသက ကလာပ် = ဝစီဝိညတ်လျှင် (၁၀)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ အသံ+ ဝစီဝိညတ် = ၁၀။)

၆။ ဝစီဝိညတ္တိသဒ္ဓလဟုတာဒိ တေရသက ကလာပ် = ဝစီဝိညတ်, အသံ, လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၃)ခုမြောက် ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ဝစီဝိညတ်+အသံ+လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၃။)

၇။ (အဿာသ-ပဿာသ) စိတ္တဇ သဒ္ဓနဝက ကလာပ် = (အဿာသ-ပဿာသ) စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော အသံလျှင် (၉)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ် (၈+အသံ = ၉။)

၈။ (အဿာသ-ပဿာသ) သဒ္ဓလဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ် = (အဿာသ-ပဿာသ) အသံ, လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၂)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ် (၈+အသံ+လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၂။)

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ အမည်ရသော သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်း၌ နံပါတ် (၁)မှ နံပါတ် (၆)အထိ စိတ္တဇကလာပ် (၆)စည်း သာ ဖော်ပြထား၏။ သို့သော် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ၌ကား - **အဿာသပဿာသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာဝ။** (ဝိသုဒ္ဓိ- ၁-၃၄၆။) = အဿာသ-ပဿာသတို့သည် စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်တို့သာ ဖြစ်ကုန်၏ဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် အဿာသ-ပဿာသကား စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်ပင်တည်း။

တထာ စိတ္တဇေ အဿာသပဿာသကောဋ္ဌာသေပိ ဩဠမကဉ္ဇေဝ သဒ္ဓေါ စာတိ နဝ။

(ဝိသုဒ္ဓိ- ၂-၂၂၃။)

ဤအထက်ပါ ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာအရ အဿာသ-ပဿာသကောဋ္ဌာသကား အသံလျှင် (၉)ခုမြောက် ရှိသော သဒ္ဓနဝက ကလာပ်ရုပ်တို့၏ အပေါင်းအစုမျှသာ ဖြစ်သည်။ ယင်း အဿာသ-ပဿာသ ကောဋ္ဌာသကား နှစ်မျိုး ရှိသင့်၏ဟု ဆရာမြတ်တို့ အယူရှိတော်မူကြပြန်၏။ ရံခါ အသက်ရှူ၍ ကောင်း၏၊ ပေါ့ပါးသွက်လက်၏၊ ချောညက်၏၊ အချိုးကျ၏။ ရံခါ အသက်ရှူ၍ မကောင်း ဖြစ်တတ်ပြန်၏၊ ပေါ့ပါးသွက်လက်မှု မရှိ၊ ချောမွေ့မှု မရှိ၊ အချိုးကျ အဆင်ပြေမှု မရှိ။ သို့အတွက် အဿာသ-ပဿာသတို့၌ - လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ ရုပ် တို့ ပါ-မပါ နှစ်မျိုး ပြားသွားသည်။ သို့အတွက် စိတ္တဇကလာပ် (၈)စည်း ဖြစ်ရသည်။

ဤရုပ်ကလာပ်တို့ကို ရှုပွားလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းထားပြီးပါက ပို၍ကောင်းပါသည်။ အနည်းဆုံး (၆)ဒွါရ၌ တည်ရှိသော ရုပ်အစစ်တို့ကို သိမ်းဆည်းထားပြီးသူ ဖြစ်ရပေမည်။ ရုပ်အစစ်များကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ် အမြင် ဆိုက်အောင် ရှုပွား သိမ်းဆည်းပြီးပါမှ ရုပ်အတုများကို သို့မဟုတ် ရုပ်အတုများနှင့် ရောနှောနေသော ရုပ်ကလာပ်များကို သိမ်းဆည်းဖို့ရန် လွယ်ကူမည် ဖြစ်ပေသည်။

၁။ **စိတ္တဇ သုဒ္ဓန္ဓက ကလာပ်** — (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ စိတ္တဇရုပ်ကို ရှုပွားသိမ်းဆည်းသည့်အတိုင်း ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်နေသော စိတ်ကြောင့် စိတ္တဇ ဩဠမကရုပ်များ အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေပုံကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်၍ ရှုပွားသိမ်းဆည်းပါ။

၂။ **ကာယဝိညတ္တိ နဝက ကလာပ်** — ဘဝင်မနောအကြည်တွင် စိတ်စိုက်၍ လက်ညှိုးတစ်ချောင်းကို ကွေး

ကြည့်ပါ။ ဆန့်ကြည့်ပါ။ ကွေးချင်သောစိတ် ဆန့်ချင်သောစိတ် စသော စိတ်အသီးအသီးကြောင့် စိတ် တစ်ခု တစ်ခုက ရုပ်ကလာပ်ပေါင်းများစွာ ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက်စေသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်ပါ။ ထိုစိတ္တဇရုပ်ကလာပ်များ တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့ သွားသည်ကို မြင်သောအခါ ကွေးနေသောလက်ညှိုး အထိ ထိုစိတ္တဇရုပ်များ ပျံ့နှံ့သွားသည်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်ပါ။ ရှုပါ။ လက်ညှိုးကို မတွေ့ တော့ဘဲ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကိုသာ တွေ့ရှိနေမည် ဖြစ်သည်။ ထို ရုပ်ကလာပ်ပေါင်းများစွာထဲက ကွေး ချင် ဆန့်ချင်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ထွန်းပေါ်ပေါက်လာသော စိတ္တဇရုပ်များကိုသာ ထို ကွေးမှု ဆန့်မှု ပြု နေသော လက်ညှိုး၌ ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ဆက်ရှုပါ။ ထို ရုပ်ကလာပ်တို့မှာ ဩဇဋ္ဌမက ရုပ်ကလာပ်တို့ ပင်တည်း။ ထို (၈)မျိုးသော ရုပ်တို့နှင့်အတူ ကွေးချင် ဆန့်ချင်သော စိတ်နှင့်အတူ ဖြစ်နေသော ကွေးသည့် အမူအရာ ဆန့်သည့် အမူအရာ ရုပ်တို့ကို (= ကာယဝိညာဏ်ရုပ်တို့ကို) ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ဆက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ (၈+ကာယဝိညာဏ် = ၉) ကာယဝိညာဏ် နဝက ကလာပ် ရုပ်တရားတို့ ဖြစ်ကြသည်။

၃။ **လဟုတာဒေကဒသက ကလာပ်** — အထက်ပါ စိတ္တဇ ဩဇဋ္ဌမကရုပ်များကို မြင်အောင် ကြည့်ပါ။ ရံခါ ထိုရုပ်တို့၌ ပေါ့ပါးသွက်လက်မှု = လဟုတာ၊ နူးညံ့ပျော့ပျောင်းမှု = မုဒုတာ၊ အချိုးကျ အဆင်ပြေမှု = ကမ္မညတာ - ဟူသော ရုပ်အတုများလည်း ရောနှော၍ ပါဝင်နေမှုကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်ပါ။ သိမ်းဆည်းပါ။

၄။ **ကာယဝိညာဏ်လဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ်** — အထက်ပါ ကာယဝိညာဏ် နဝက ကလာပ်ကို ပြန်ရှုပါ။ တစ်ခါတစ်ရံ ကွေး၍ ဆန့်၍ ပေါ့ပါးသွက်လက်မှု ရှိ၏။ နူးညံ့ပျော့ပျောင်းမှု ရှိ၏။ ကွေး၍ ဆန့်၍ အချိုး ကျ အဆင်ပြေမှု ရှိ၏။ ထိုအခါ လဟုတာ-မုဒုတာ-ကမ္မညတာတို့ ပါဝင်နေ၏။ ရံခါ ထိုသို့ မဟုတ်ပါက ထိုရုပ် (၃)မျိုးတို့ မပါဝင်ပေ။ ထိုရုပ် (၃)မျိုးတို့ မပါဝင်သော် **ကာယဝိညာဏ် နဝက ကလာပ်** ဖြစ်၍ ထိုရုပ် (၃)မျိုးတို့ ပါဝင်သော် **ကာယဝိညာဏ် လဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ်** ဖြစ်သည်။ ကြွင်းကျန်သော ကွေးခြင်း ဆန့်ခြင်း၊ သွားခြင်း စသော ထိုထို ကိုယ်အမူအရာတို့၌လည်း နည်းတူ ရှုပါ။ **ဣရိယာပထ ရှုကွက် သမ္ပဇေရုကွက်**တို့၌ - ဤရုပ်ကလာပ် နှစ်မျိုးတို့ကား ပြဇာနီးလျက် ရှိ၏။ နောက်ပိုင်းတွင် ဣရိယာပထ ရှုကွက်နှင့် သမ္ပဇေရုကွက်တို့ကို ထပ်မံ၍ ဖော်ပြဦးမည် ဖြစ်ပါသည်။

၅။ **ဝစီဝိညာဏ် ဒသက ကလာပ် (ဝစီဝိညာဏ် သဒ္ဓဒသက ကလာပ်)** — အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်တွင် စိတ်ကို စိုက်ထားလျက် (က-ခ) ဟု အသံတိုးတိုးကလေးဖြင့် ရွတ်ဖတ် ကြည့်ပါ။ က-ခ-ဟု ရွတ်ဖတ်ချင်သောစိတ် ရွတ်ဖတ်သောစိတ်တို့ကြောင့် စိတ္တဇဩဇဋ္ဌမကရုပ်တို့ အဆက် မပြတ် ရှေးနှင့်နောက် ဆက်စပ်လျက် များစွာ ဖြစ်နေပုံကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရှုပါ။ က-ခတို့ကား လည်ချောင်းဌာန၌ ဖြစ်သော အက္ခရာတို့ ဖြစ်ကြသဖြင့် ထိုအက္ခရာများ ဖြစ်ပေါ်ရာ လည်ချောင်းဌာနသို့ တိုင်အောင် ဩဇဋ္ဌမကရုပ်တို့ ပျံ့နှံ့သွားပုံကို မြင်အောင် ရှုပါ။ လည်ချောင်းဌာနတွင် သန္တတိ အစဉ် အားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်နေကြသော ကာယဒသကကလာပ် စသော ရုပ်ကလာပ်တို့ ရှိကြ၏။ ယင်းစိတ္တဇဩဇ ဋ္ဌမကရုပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ပထဝီဓာတ်သည် လည်ချောင်း၌ တည်ရှိနေကြသော ကာယဒသကကလာပ် စသည်တို့၌ ပါဝင်သော ကမ္မဇပထဝီဓာတ်တို့ကို ဝါယောဓာတ် အကူအညီဖြင့် လည်ချောင်းဌာန၌ ရိုက် ခတ်မိသောအခါ အသံ ထွက်ပေါ်လာ၏။ က-ခ-ဟု ပြောဆိုနေသော နှုတ်အမူအရာ ဝစီဝိညာဏ်လည်း ရှိနေ၏။ သို့အတွက် (၈+အသံ+ဝစီဝိညာဏ် = ၁၀) ဝစီဝိညာဏ် ဒသက ကလာပ် ဖြစ်သည်။ ကျန်သော အက္ခရာတို့၌လည်း ထိုထို ရွတ်ဆိုလိုက်သော အက္ခရာတို့၏ ဖြစ်ရာဌာနသို့တိုင်အောင် လိုက်၍ နည်းတူ ပင် ရှုကြည့်ပါ။

၆။ **ဝစီဝိညတ္တိသဒ္ဓလဟုတာဒိ တေရသက ကလာပ်** — ရံခါ က-ခ စသော စကားသံ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ရွတ်ဖတ်ရသည်မှာ ပေါ့ပါးသွက်လက်နေ၏။ ချောမွေ့နေ၏။ အချိုးကျ အဆင်ပြေနေ၏။ လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာတို့လည်း ပါဝင်လာပြန်၏။ ဝစီဝိညတ္တိသဒ္ဓလဟုတာဒိ တေရသက ကလာပ် ဖြစ်၏။ ရံခါ သွက်သွက်လက်လက် မရှိဘဲ မချောမွေ့ဘဲ အချိုးမကျ ဖြစ်နေပါက လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာတို့ မပါဝင်တော့ပေ။ ထိုအခါ ဝစီဝိညတ္တိဒသက ကလာပ် ဖြစ်သည်။

ထိုထို အသံဖြစ်ရာ အက္ခရာဖြစ်ရာ ဌာန၌ သန္တတိ အစဉ်အားဖြင့် ဖြစ်နေကြသော ကမ္မဇကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ကမ္မဇပထဝီဓာတ်တို့ကား **တုံး**-နှင့်တူ၏။ ထိုထို အသံဖြစ်ရာ အက္ခရာဖြစ်ရာ ဌာနသို့တိုင်အောင် သန္တတိအစဉ်အားဖြင့်ပျံ့နှံ့ဖြစ်ပေါ်သွားကြသော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်များစွာတွင် ပါဝင်သော ပထဝီဓာတ်တို့ကား **လက်ရိုက်**-နှင့် တူ၏။ **တုံးကို လက်ရိုက်ဖြင့် ရိုက်နေသည့် အမူအရာနှင့် ဝစီဝိညတ်** တူ၏။ ထို ဝစီဝိညတ်ကား ထိုထို အက္ခရာအသံကို ဖြစ်စေလိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဝါယောဓာတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ ထိုဝါယောဓာတ်ကား စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ရ၏။ သို့အတွက် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်တရားအပေါင်း = ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း၏ တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့၍ သွားခြင်းကြောင့် စကားသံများ ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရှုရန် ဖြစ်သည်။

၇။ **အဿာသပဿာသ - စိတ္တဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ်** — ဟဒယဝတ္ထုကို မှီ၍ ဖြစ်နေသော စိတ်တို့ကြောင့် ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေတို့ ဖြစ်ပေါ်ပုံ သို့မဟုတ် ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေ အမည်ရသော သဒ္ဓနဝကကလာပ်ရုပ်တရားတို့ ဖြစ်ပုံကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရှုပါ။ အသက်ရှူလမ်းကြောင်း အတွင်း၌ တည်ရှိဖြစ်ပွားနေသော လေကို ရှေးဦးစွာ မြင်အောင် ရှုပါ။ ထိုလေကို သမာဓိလင်းရောင်ခြည် စွမ်းအင် ဖြင့် တွေ့မြင်သောအခါ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ထိုလေအတွင်း၌ မြင်အောင် ရှုပါ။ ထို ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေ အတွင်း၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို မြင်အောင် ရှုနိုင်ပါက သမာဓိအရှိန်ရလာသည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို စတင် တွေ့ရှိမည် ဖြစ်သည်။ ထိုကလာပ် အမှုန်များကို ဉာဏ်ဖြင့် ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရှုပါက - အသက်ရှူသံနှင့် တကွ (၉)မျိုးသော ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ အသက်ရှူသံ ဟူသည် ယင်းအသက်ရှူလမ်းကြောင်းတွင် တည်ရှိကြသော ကလာပ်တို့၏ ပထဝီဓာတ်နှင့် ယင်းစိတ္တဇကလာပ်တို့၏ ပထဝီဓာတ်တို့ အချင်းချင်း ရိုက်ခတ်၍ ပေါ်လာသော အသံတည်း။ စိတ်ကြောင့် ဩဇာမကရုပ်တို့ အသက်ရှူလေ၌ ဖြစ်နေပုံ၊ ပထဝီဓာတ်တို့ အချင်းချင်း ရိုက်ခတ်၍ အသံ ဖြစ်ပေါ်နေပုံ၊ ကလာပ်တစ်ခု တစ်ခုအတွင်း၌ အသံနှင့်တကွ ရုပ်သဘောတရား (၉)မျိုးစီ ရှိပုံတို့ကို မြင်အောင် ရှုပါ။

အကယ်၍ အသက်ရှူလမ်းကြောင်း၌ တည်ရှိနေသော ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေ အတွင်း၌ သန္တတိ အစဉ်အားဖြင့် ဖြစ်နေသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် စိုက်ရှုသော်လည်း ရုပ်ကလာပ် အမှုန်များကို မတွေ့သေးဘဲ အတုံးအခဲ ဖြစ်နေသေးပါက အာကာသဓာတ်ကို မြင်အောင် စိုက်ရှုလိုက်နိုင်ပါက ရုပ်ကလာပ် အမှုန်များကို လွယ်ကူစွာ တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ လင်းရောင်ခြည်စွမ်းအင်၏ အကူအညီကိုကား များစွာ လိုအပ်နေမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

ရံခါ အသက်ရှူသည်မှာ ပေါ့ပေါ့ပါးပါး သွက်သွက်လက်လက် ချောချောမွေ့မွေ့ အချိုးကျ အဆင်ပြေနေ၏။ အသက်ရှူ၍ ကောင်းနေ၏။ လဟုတာ-မုဒုတာ-ကမ္မညတာတို့ ပါဝင်၏။ ရံခါ အသက်ရှူ ကြပ်နေတတ်၏။ လေးလေးလံလံ ကြမ်းကြမ်းတမ်းတမ်း ဖြစ်နေ၏။ အသက်ရှူ၍ အချိုးမကျ ဖြစ်နေတတ်၏။ လဟုတာ-မုဒုတာ-ကမ္မညတာတို့ မပါဝင်ပေ။ အဿာသပဿာသ စိတ္တဇသဒ္ဓလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသက ကလာပ်နှင့် အဿာသပဿာသ စိတ္တဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ်တို့ ဖြစ်ကြ၏။

ဤ ရုပ်တရားတို့တွင် ကာယဝိညတ် ဝစီဝိညတ် လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာနှင့် အာကာသဓာတ် တို့ကား ရုပ်အတုသာ ဖြစ်ကြ၏။ ဝိပဿနာ မရှုကောင်းသော ရုပ်တို့ ဖြစ်ကြ၏။ သို့သော် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ပိုင်း၌ ယင်းရုပ်အတုတို့ကိုပါ ရောနှော၍ သိမ်းဆည်းရန် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ (၂၂၅)၌ ညွှန်ကြားထားပေသည်။

ဥတုဇ ရုပ်ကလာပ် (၄) ခည်း

၁။ သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ် = သက်သက်သော ဥတုဇ ဩဇဋ္ဌမက ကလာပ်။

၂။ သဒ္ဓနဝက ကလာပ် = အသံလျှင် (၉)ခုမြောက်ရှိသော ဥတုဇ သဒ္ဓနဝက ကလာပ်။

၃။ လဟုတာဒေကဒသက ကလာပ် = လဟုတာစသည်လျှင် (၁၁)ခုမြောက်ရှိသော ဥတုဇရုပ်ကလာပ်။

၄။ သဒ္ဓလဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ် = အသံ လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၂) ခုမြောက် ရှိသောရုပ်ကလာပ်။
(၈+အသံ+လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၂။)

ဤရုပ်ကလာပ်တို့တွင် သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ် သဒ္ဓနဝကကလာပ်တို့ကား ရုပ်အစစ်တို့သာတည်း။ ဝိပဿနာ ရှုကောင်းသော ရုပ်များတည်း။ သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ်ကား (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ ထိုက်သလို ဥတုဇရုပ် ဖြစ်ခွင့်ရှိရာတို့၌ ရရှိနိုင်၏။ သဒ္ဓနဝက ကလာပ်ကား ဝမ်းအော်သံ စသော အသံပါသော ရုပ်ကလာပ်တည်း။ ဤ သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်နှင့် သဒ္ဓနဝကကလာပ်တို့ကား အဇ္ဈတ္တ၌လည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိလောက သက်မဲ့ လောက နှစ်မျိုးလုံး၌လည်းကောင်း တည်ရှိ၏။

အမှတ် (၃-၄) ရုပ်ကလာပ်တို့ကား ရုပ်အတုများနှင့် ရောနှောနေသော ရုပ်ကလာပ်များ ဖြစ်ကြ၏။ လဟု တာ မုဒုတာ ကမ္မညတာတို့ကား ဝိပဿနာမရှုကောင်းသော ရုပ်အတုများသာ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းရုပ် (၃)မျိုးကို ဝိပဿနာမရှုကောင်းသဖြင့် ဖယ်ထုတ်လိုက်ပါက သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်နှင့် သဒ္ဓနဝကကလာပ်တို့သာ ကြွင်းကျန် တော့၏။ ရှေးတွင် ဖော်ပြခဲ့သော (၆)ဒွါရနှင့် (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့တွင် အချို့ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ဥတု ဇရုပ် ရှုကွက်တို့ကို နည်းမှီး၍ ရှုပါလေ။ ယင်း အမှတ် (၃-၄) ရုပ်ကလာပ်တို့ကား ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းရာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ပိုင်း၌သာ ရောနှော၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည့် ရုပ်တရားတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ယင်းနှစ်မျိုး သော ရုပ်ကလာပ်တို့ကား အနိန္ဒြိယဗဒ္ဓဖြစ်သော ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့အရာဝတ္ထုတို့၌ မရနိုင်။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိ သတ္တဝါတို့ သန္တာန်၌သာ ရနိုင်သည်။

အာဟာရဇ ရုပ်ကလာပ် (၂) ခည်း

၁။ သုဒ္ဓဋ္ဌက ကလာပ် = သက်သက်သော အာဟာရဇ-ဩဇဋ္ဌမက ကလာပ်။

၂။ လဟုတာဒေကဒသက ကလာပ် = လဟုတာစသည်လျှင် (၁၁)ခုမြောက်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်။ (၈+ လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာ = ၁၁။)

ဤရုပ်ကလာပ် နှစ်မျိုးတို့တွင် သုဒ္ဓဋ္ဌကကလာပ်ကား (၆)ဒွါရ၌လည်းကောင်း၊ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့တွင် အချို့သော ကောဋ္ဌာသတို့၌လည်းကောင်း ရရှိနိုင်၏။ ရုပ်အစစ်တို့တည်း။ ဝိပဿနာ ရှုကောင်းသော သမ္မသန ရုပ်တည်း။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

အမှတ် (၂) လဟုတာဒေကဒသက ကလာပ်ကား လဟုတာ+မုဒုတာ+ကမ္မညတာဟူသော ရုပ်အတုတို့နှင့် ရောနှောနေ၏။ ယင်း ရုပ်အတုတို့ကား ဝိပဿနာ မရှုကောင်းပေ။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းရာ နာမရူပပရိစ္ဆေဒ ဉာဏ်ပိုင်း၌သာ ရောနှော၍ သိမ်းဆည်းရ၏။ ဤ အာဟာရဇ ရုပ်ကလာပ် နှစ်မျိုးတို့ကား အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိသတ္တဝါတို့ သန္တာန်၌သာ ရရှိနိုင်သည်။

အသံ (၃) မျိုး

ဤတွင် အလျဉ်းသင့်၍ အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် သတိပြုနိုင်ရန်အတွက် အသံ (၃)မျိုးကို ထပ်မံ၍ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

၁။ အသက်ရှူသံ = (အဿာသပဿာသ) (က) သဒ္ဓနဝကကလာပ်, (ခ) သဒ္ဓလဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ်,

၂။ စကားပြောသံ = (က) ဝစီဝိညတ္တိ (သဒ္ဓ) ဒသကကလာပ်, (ခ) ဝစီဝိညတ္တိသဒ္ဓလဟုတာဒိ တေရသက ကလာပ်,

၃။ ဝမ်းအော်သံ စသည် = ဥတုဇ သဒ္ဓနဝကကလာပ် —

ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တ၌ အသံပါသော ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား (၃)မျိုး ရှိပေသည်။ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိ သတ္တဝါ တို့၏ သန္တာန်၌လည်း အလားတူပင် အသံပါသော ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား (၃)မျိုး ရရှိနိုင်သည်။ ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ကား မိုးချုန်းသံ လေတိုက်သံ စသော အသံတို့၌ ဥတုဇ သဒ္ဓနဝကကလာပ်ရုပ်တို့သာတည်း။ ယင်းအသံတို့ကို ရူပား သိမ်းဆည်းလိုသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ယင်းအသံ၏ တည်ရာဝတ္ထုတို့ကို ဓာတ် (၄)ပါး မြင်အောင် စိုက်ရှုပါ။ ကလာပ်အမှုန်များကို တွေ့သောအခါ ယင်းရုပ်ကလာပ်တို့ကို ဓာတ်ခွဲပါ။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် ရူပား သိမ်းဆည်းပါ။ ဥပမာ မိုးချုန်းသံကို ရှုလိုပါက ထိုအသံ ဖြစ်ပေါ်ရာဘက်သို့ လင်းရောင်ခြည် စွမ်းအင် အကူအညီဖြင့် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို တွေ့သောအခါ ဓာတ်ခွဲပါ။ ဥတုဇ သဒ္ဓနဝကရုပ်တို့တည်း။ ငှက်အော်သံကို ရှုလိုပါက ထိုအသံလာရာ ဌာနသို့ အသံဖြစ်ရာ ဌာနသို့ လင်းရောင်ခြည်စွမ်းအင် အကူအညီဖြင့် ဉာဏ်ကို စေလွှတ်၍ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို မြင်အောင် စိုက်ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို တွေ့သောအခါ ဓာတ်ခွဲပါ။ ဝိပဿနာပိုင်းရောက်သောအခါ ဝိပဿနာရှုရာ၌ကား ဝစီဝိညတ်ကို ချန်လှပ်ထားပါ။ (အသက်ရှူသံ ရှုကွက်ကို ဖော်ပြပြီး ဖြစ်သည်။)

လက္ခဏာရုပ်များကို ရူပားသိမ်းဆည်းပါ

၁။ ဥပစယ - သန္တတိ — ရှေး ရုပ် (၂၈)ပါးကို ဖော်ပြရာအပိုင်း၌ ရှင်းပြခဲ့သည့်အတိုင်း ရုပ်အစစ်တို့၏ ဖြစ်မှုကိုပင် ဝေနေယျတို့၏ အဇ္ဈာသယအားလျော်စွာ နှစ်မျိုး ခွဲခြား၍ ဟောကြားထားတော်မူသဖြင့် — ပဋိသန္ဓေအခိုက်၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားများ၊ ဣန္ဒြေပြည့်စုံသည်တိုင်အောင် အဆက်မပြတ် ဖြစ်နေသော ရုပ်တရားများကို သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါ ယင်းရုပ်တရားတို့၏ ဖြစ်မှုကို အာရုံယူ၍ ဥပစယရုပ် ကို သိမ်းဆည်းပါ။ (ယင်းရုပ်အစစ်တို့၏ ဖြစ်မှုသဘော ဥပါဒ်ကာလကိုပင် ဥပစယဟု ဆိုလိုသည်။)

ယခုလက်ရှိ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်အစစ်တို့၏ ဖြစ်မှု သဘောတရားကား **သန္တတိ**တည်း။

၂။ ရုပ်အစစ်အားလုံးတို့၏ တည်မှု သဘောတရားကား **ဇရတာ**တည်း။

၃။ ရုပ်အစစ်အားလုံးတို့၏ ပျက်မှု သဘောတရားကား **အနိစ္စတာ**တည်း။

သို့အတွက် စက္ခုဒသက ကလာပ် အတွင်းရှိ (၁၀)မျိုးသော ပရမတ္ထရုပ်အစစ်တို့၏ ပြိုင်တူ ဖြစ်မှု တည်မှု ပျက်မှုကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်-တည်-ပျက် = သန္တတိ-ဇရတာ-အနိစ္စတာဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ကျန် (၆)ဒွါရ (၄၂) ကောဋ္ဌာသရှိ ရုပ်ကလာပ်တိုင်း၌ နည်းတူ သိမ်းဆည်းပါ။ ထိုနောင် ယင်း (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသရှိ ရုပ်တို့၏ ဖြစ်မှု တည်မှု ပျက်မှုကို ခြုံငုံ၍လည်း ဖြစ်-တည်-ပျက်ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ပဋိသန္ဓေအခိုက်မှ စ၍ ကုန္တုပြည့်စုံ သည်တိုင်အောင် ရုပ်အစစ်တို့၏ ဖြစ်မှု တည်မှု ပျက်မှုကိုလည်း (သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါ) အာရုံယူ၍ ဖြစ်-တည်-ပျက်ကို သိမ်းဆည်းပါ။

ဤကား ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ ဒုတိယတွဲ စာမျက်နှာ (၂၂၅) ၌ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းရာ နာမရူပ ပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ပိုင်း ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ စခန်းပိုင်း၌ ရုပ်အစစ် ရုပ်အတုအားလုံးတို့ကို သိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားချက်အရ သိမ်းဆည်းပုံ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပုံကို ဖော်ပြချက်ပင်တည်း။

အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရုပ်အစစ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ရုပ်အတုတို့ကား မလွဲမရှောင်သာ တွေ့ရှိ နေမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ သို့အတွက် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ရုပ်အတုတို့ကိုပါ ရောနှော၍ သိမ်း ဆည်းရခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ သို့သော် ရုပ်အတုများကား - **အာကာရဓိကာရအန္တရပရိစ္ဆေဒမတ္တကာနိ** (ဝိသုဒ္ဓိ-၂- ၂၂၅။) ဟူသော အဋ္ဌကထာအဖွင့်အရ -

၁။ (က) ကာယဝိညတ် ဝစီဝိညတ် ရုပ်တို့ကား စိတ္တသမုဋ္ဌာန် ရုပ်အစစ်တို့၏ ကိုယ်အမူအရာ နှုတ်အမူအရာ ဟူသော အခြင်းအရာ အာကာရမျှသာ ဖြစ်၏။

(ခ) ဥပစယ-သန္တတိ-ဇရတာ-အနိစ္စတာတို့ကား စတုသမုဋ္ဌာန်ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်အစစ်အားလုံးတို့၏ ဖြစ်မှု တည်မှု ပျက်မှု အခြင်းအရာ အာကာရမျှသာ ဖြစ်၏။

၂။ လဟုတာ-မုဒုတာ-ကမ္မညတာတို့ကား စိတ္တသမုဋ္ဌာန် ဥတုသမုဋ္ဌာန် အာဟာရသမုဋ္ဌာန် ရုပ်တို့၏ ထူးထွေ ကွဲပြားသော အခြင်းအရာအထူး ဝိကာရမျှသာ ဖြစ်၏။

၃။ အာကာသဓာတ်ဟူသည် ထိုထို ရုပ်ကလာပ်တို့၏ ကလာပ် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု မရောယှက်ခြင်း၏ အကြောင်း တရား၏ အဖြစ်ဖြင့် အကြားအပေါက်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော ပိုင်းခြားကြောင်း သဘောမျှ ကွက်လပ်မျှသာ ဖြစ်၏။ တကယ် ရုပ်အစစ်တို့ကား မဟုတ်ကြကုန်။

လက္ခဏာရေး သုံးတန်တင်ကာ ရူပားသုံးသပ်ခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသော ရုပ်တို့သာ ဖြစ်ကြကုန်၏။ ထိုသို့ သုံးသပ်ခြင်းငှာ မတတ်ကောင်းသော်လည်း ရုပ်အစစ်တို့၏ အာကာရမျှ ဖြစ်ခြင်း၊ ဝိကာရမျှ ဖြစ်ခြင်း၊ ထိုထို ရုပ်ကလာပ်တို့၏ အပိုင်းအခြားမျှ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသို့ကား ရောက်ရှိကြကုန်၏။
(ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၅၂။)

ယင်း ရုပ် (၂၈)ပါးတို့တွင် ဥပစယ-သန္တတိ-ဇရတာ-အနိစ္စတာဟူသော လက္ခဏာရုပ် (၄)မျိုးတို့ကား မည်သည့်အကြောင်း တစ်စုံတစ်ရာကြောင့်မျှ မဖြစ်သော **နက္ခတောဓိသမုဋ္ဌာန်ရုပ်** တို့ မည်ကုန်၏။

တိုက်တွန်းချက်

ရှေး **သမာဓိထူထောင်သင့်ပုံ အပိုင်း** စာမျက်နှာ (၁၈၉-၁၉၀) တို့၌ ရှင်းလင်း တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မူလပဏ္ဏာသပါဠိတော် (မ-၁-၂၈၀-၂၈၆။) **မဟာဂေါပါလကသုတ္တန်**တွင် ဘုရားရှင်၏ ဟောကြားထားတော် မူချက်နှင့် ယင်းအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုတော်မူချက်အရ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ရုပ် (၂၈)ပါးဟူသော အရေအတွက်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ယင်း ရုပ်တို့တွင် -

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

- ၁။ မည်သည့် ရုပ်တရားများက ကံကြောင့် ဖြစ်ကြသည်၊
- ၂။ မည်သည့် ရုပ်တရားများက စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကြသည်၊
- ၃။ မည်သည့် ရုပ်တရားများက ဥတုကြောင့် ဖြစ်ကြသည်၊
- ၄။ မည်သည့် ရုပ်တရားများက အာဟာရကြောင့် ဖြစ်ကြသည်၊
- ၅။ မည်သည့် ရုပ်တရားများက မည်သည့်အကြောင်းတရားကြောင့်မျှ မဖြစ်ကြ —

ဟု ဖြစ်ကြောင်း သမုဋ္ဌာန်အားဖြင့်လည်းကောင်း ကွဲကွဲပြားပြား သိအောင် ရှုပွား သိမ်းဆည်းနိုင်ပါမှ မဂ်ဉာဏ် ဖိုလ်ဉာဏ် နိဗ္ဗာန်ကို ရရှိနိုင်မည် ဖြစ်သဖြင့် အကြောင်းသမုဋ္ဌာန်နှင့်တကွ ရုပ် (၂၈)ပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပုံတို့ကို ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့ပြီ ဖြစ်ပေသည်။ ယခုတစ်ဖန် ယင်းရုပ်တရားအားလုံးတို့ကို ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းရန် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာက ဤသို့ ညွှန်ကြားထားတော်မူပေသည်။

ရုပ်တရားအားလုံးကို ခြုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ

သော သဗ္ဗာနိပိ တာနိ **ရူပနုလက္ခဏေန** ဧကတော ကတွာ “ဧတံ ရူပ”န္တိ ပဿတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၃။)

ထို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ထို (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပေါင်းတည်း တစ်စုတည်း ပြု၍ - “ဤကား ရုပ်တရား”ဟု ရှု၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၃။)

ဤအဋ္ဌကထာ၏ ညွှန်ကြားချက်အရ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရှေးဦးစွာ (၆)ဒွါရတို့တွင် ဒွါရ တစ်ခုစီ တစ်ခုစီ၌ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့တွင် ကောဋ္ဌာသ တစ်ခုစီ တစ်ခုစီ၌ (၅၄)မျိုး (၄၄)မျိုး စသော ရုပ်တရားတို့ကို ခြုံ၍ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ထိုနောင်မှ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားအားလုံးကို ခြုံငုံ၍ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ရှုကွက် အတိုချုပ် မှတ်ရန်

- ၁။ သမာဓိကို အဆင့်ဆင့် ပြန်လည်ထူထောင်ပါ။ (အာနာပါနဿတိသမာဓိကို ဖြစ်စေ၊ အခြား သမာဓိတစ်ခုခုကို ဖြစ်စေ ထိုင်တိုင်း သမာဓိထူထောင်ပါ။)
- ၂။ ရုပ်ကလာပ်များကို မမြင်ခင် ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းလမ်းမှ ဥပစာရသမာဓိသို့ ဆိုက်အောင် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို အာရုံယူ၍ သမာဓိထူထောင်ခိုက်၌ **ပထဝီဓာတ် အာပေါဓာတ် တေဇောဓာတ် ဝါယောဓာတ်** - ဟု ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ ဆိုင်ရာ သဘာဝလက္ခဏာကို အာရုံယူ ဦးစားပေး၍ ရှုပါ။
- ၃။ ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းလမ်းမှ ဥပစာရသမာဓိနယ်မြေသို့ ဆိုက်ရောက်သဖြင့် ရုပ်ကလာပ်များကို မြင်၍ ရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲရာ၌ကား **ပထဝီ-အာပေါ-တေဇော-ဝါယော-ဝဏ္ဏ-ဂန္ဓ-ရသ-ဩဇာ-ဇီဝိတ-ဓက္ခပဿာဒ** - ဤသို့ စသည်ဖြင့် ထိုထိုကလာပ်အလိုက် ရှုပါ။
- ၄။ (၆)ဒွါရတို့တွင် ဒွါရတစ်ခု တစ်ခု အတွင်း၌ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့တွင် ကောဋ္ဌာသတစ်ခု တစ်ခု အတွင်း၌ တည်ရှိသော —
(က) (၅၄)မျိုး (၄၄)မျိုးစသော ရုပ်အစစ်များကိုလည်းကောင်း၊

(ခ) ရုပ်အစစ်နှင့် ရနိုင်သမျှသော ရုပ်အတုတို့ကိုလည်းကောင်း၊

(ဂ) (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသဟူသော တစ်ကိုယ်လုံး၌ တည်ရှိသော ရုပ်အစစ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊

(ဃ) (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသဟူသော တစ်ကိုယ်လုံး၌ တည်ရှိသော ရုပ်အစစ် ရုပ်အတု အားလုံးတို့ကို လည်းကောင်း

ဉာဏ်ဖြင့် ခြုံငုံ၍ ရှုနိုင်သောအခါ ဖောက်ပြန်တတ်သော (ရူပန)သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပေါင်း တစ်စုတည်း ပြု၍ ရောနှောခြုံငုံ၍ ရှုနိုင်သောအခါ —

၁။ “ဤကား ရုပ်-ရုပ်”ဟု လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ်

၂။ “ရုပ်-ရုပ်”ဟုလည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ်

၃။ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟုလည်းကောင်း ရှုပါ။ သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ဖောက်ပြန်တတ်သောသဘော

ရူပနဉ္စေတ္တ သီတာဒိဝီရောဓိပစ္စယသန္နိပါတေ ဝိသဒိသုပ္ပတ္တိ။

သီတာဒိဟိတိ သီတုဏှဇိယတ္ထာပိပါသာဒိဟိ။ (မဟာဋီ-၂-၈၆။)

ကိစ္ဆ ဘိက္ခဝေ ရူပံ ဝဒေထ၊ ရူပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ “ရူပ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ ကေန ရူပတိ။ သီတေနပိ ရူပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရူပတိ၊ ဇိယတ္ထာယပိ ရူပတိ၊ ပိပါသာယပိ ရူပတိ၊ ဥံသမကသဝါတာတပသရီသပသမ္ပဿေနပိ ရူပတိ။ ရူပတီတိ ခေါ ဘိက္ခဝေ တသ္မာ “ရူပ”န္တိ ဝုစ္စတိ။ (သံ-၂-၇၁။ ခဇနီယသုတ္တန်။)

ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောဟူသည် ပူမှု အေးမှု စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ရုပ်သန္တတိ အစဉ်၏ မတူသောဖြစ်ခြင်း ပုံစံ အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ၍ ဖြစ်ခြင်းကို ဆိုလိုသည်။ အပူလွန်ကဲသော အခါ အပူဖျား ဖျားသော ရုပ်သန္တတိ အစဉ်များ ဆက်တိုက် ဖြစ်နေမှု၊ အအေးဓာတ် လွန်ကဲသောအခါ အအေးနာ နာသော ရုပ်သန္တတိ အစဉ်များ ဆက်တိုက်ဖြစ်နေမှုမျိုးကို ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုရ၏။ မတူသော ဖြစ်ခြင်းဟု ဆိုရ၏။ ရှေးဖြစ်နေသော ရုပ်သန္တတိအစဉ်နှင့် မတူဘဲ နောက်ရုပ်သန္တတိအစဉ်၏ ဖြစ်မှု၊ ပုံစံ အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ၍ ဖြစ်မှုဟု ဆိုရ၏။

အလားတူပင် ထမင်းဆာလောင်မွတ်သိပ်သောအခါ ရုပ်တို့၏ ဖြစ်မှုမှာ ပုံစံ တစ်မျိုး၊ ထမင်းဝသောအခါ ရုပ်တို့၏ ဖြစ်မှုမှာ ပုံစံ တစ်မျိုး၊ မှက်-ခြင်-ယင်-လေ-နေပူ-မြေကင်းသန်းတို့၏ကိုက်ခဲခြင်း အတွေ့အထိကြောင့် ရုပ်တို့၏ ဖြစ်မှုမှာ ပုံစံ တစ်မျိုး - ဤသို့ စသည်ဖြင့် အပူ အအေး စသော အကြောင်းတို့ကြောင့် ပုံစံ အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ၍ ဖြစ်နေမှုကို ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုရ၏။ ထိုသို့ ဖောက်ပြန်တတ်သောကြောင့် ရုပ်ဟု ခေါ်ဆို အပ်ပေသည်။

အအေးကြောင့် ရုပ်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကား လောကန္တရိုက်ငရဲ၌ ပို၍ ထင်ရှား၏။ မဟိံသကတိုင်း စသည်တို့ဝယ် ဆီးနှင်းအအေးဒဏ် ခံရသော ဒေသတို့၌လည်း အအေးဒဏ်ကြောင့် သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာကိုယ် များ ကွဲအက်ပျက်စီး၍ အသက်ကုန်ဆုံးနိုင်သဖြင့် အအေးကြောင့် ဖောက်ပြန်မှု ထင်ရှား၏။

အပူကြောင့် ဖောက်ပြန်မှုကား အဝစီငရဲ၌ ပို၍ ထင်ရှား၏။ ထမင်းဆာလောင် မွတ်သိပ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကား ပြိတ္တာဘုံဘဝ၌လည်းကောင်း၊ ဒုဗ္ဘိက္ခဘေး အစာငတ်မွတ်ခေါင်းပါးခြင်း ဘေးဆိုးကြီး ကပ်ဆိုးကြီး ဆိုက်ရောက်သောအခါ၌လည်းကောင်း ပို၍ ထင်ရှား၏။ ရေမွတ်သိပ်ခြင်းကြောင့် ရုပ်တို့၏

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း

ဖောက်ပြန်မှုကား ကာလကမ္ဘိကာအသုရာစသော အပါယ်ဘဝတို့၌ ပို၍ ထင်ရှား၏။ မှက်-ခြင်-ယင် ပေါသော အရပ်တို့၌ မှက်-ခြင်-ယင်တို့၏ ကိုက်ခဲခြင်းကြောင့် ရုပ်တို့၏ ဖောက်ပြန်မှု ပို၍ ထင်ရှား၏။ ငှက်ဖျားရောဂါ စသည်တို့ကား ဖောက်ပြန်မှု ထင်ရှားသော သာဓကတို့တည်း။

ခန္ဓာအိမ်အတွင်း၌ လေဓာတ် = ဝါယောဓာတ် ဖောက်ပြန်ပျက်စီးလာသောအခါ လက်-ခြေ စသည်တို့ သည် သေသွားတတ်ကုန်၏။ လက်လှုပ်မရခြင်း၊ ခြေလှုပ်မရခြင်း၊ လက်တစ်ဖက်သေခြင်း၊ ခြေတစ်ဖက်သေခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်လာတတ်ကုန်၏။ နှလုံးသွေးကြော၊ ဦးကျောက်သွေးကြော စသည်တို့ ပြတ်သွားတတ်ကုန်၏။ မျက်စိ ကာဏ်တတ်၏။ ကုန်းကွ သွားတတ်၏။ ဆွံ့အသွားတတ်၏။ နေပူကြောင့် ဖောက်ပြန်မှုကား သဲကန္တာရ တို့၌ ပို၍ ထင်ရှား၏။

ဤသို့လျှင် ရှေးရှေး ဖြစ်နေကြ ရုပ်သန္တတိအစဉ်နှင့် မတူသော နောက်နောက်သော ရုပ်သန္တတိအစဉ်၏ ပုံစံ အမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ၍ ဖြစ်မှုကိုပင် ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ထိုရုပ်သန္တတိအစဉ်အတွင်း၌ ဖြစ်ပွားလျက် ရှိကြသော ပထဝီ အာပေါ တေဇော ဝါယော စသော ရုပ်ပရမတ်သဘောတရားတို့ကား မိမိတို့၏ မာမှု ယိုစီးမှု ပူမှု ထောက်မှု စသော ကိုယ်ပိုင်သဘာဝလက္ခဏာများ၏ ပြောင်းလဲမှု မရှိသည့်အတွက် ပရမတ် ဟူသော အမည်ကို ရရှိကြပေသည်။ (သံ-ဋ္ဌ-၂-၂၆၇-၂၆၈ - စသည်တို့၌ကြည့်။)

နာမ်တရားတို့၌ ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ရှေးရှေး နာမ်သန္တတိ အစဉ်နှင့် မတူသော နောက်နောက်သော နာမ်သန္တတိအစဉ်၏ ဖြစ်မှုကား ထင်ရှား ရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ သို့သော် နာမ်တရားတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတရားတို့ကြောင့် ပုံစံအမျိုးမျိုး ပြောင်းလဲ၍ ဖြစ်မှု ဖောက်ပြန်မှုကား ရုပ်တရားတို့ လောက် မထင်ရှားပေ။ ရုပ်တရားတို့၏ ဖောက်ပြန်မှုကသာ နာမ်တရားတို့ထက် အလွန်အလွန် ပို၍ ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် အထင် ရဋ္ဌိအားဖြင့် ရုပ်တရားတို့ကိုသာ ဖောက်ပြန်တတ်သော သဘောတရားဟု ခေါ်ဆိုလေသည်။ (မဟာဋီ-၂-၈၆။)

ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အယူအဆ

ဤတွင် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၏ ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ရှုကွက်များ အဇ္ဈတ္တ၌ ပြီးဆုံးပြီ ဖြစ်ပါသည်။ ဤမျှအထိ ရုပ် ပရမတ် တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်သည်တိုင်အောင် ရှုပွား သိမ်းဆည်းတတ်ပြီး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီးသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၏ နက်နဲသော သိမ်မွေ့သော ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အယူအဆများကို သဘောပေါက်နိုင်ပြီ ဖြစ်ပေသည်။

သတ္တဝါတို့၏ ခန္ဓာအိမ်ကား ပရမာဏုမြူခန့် အလွန်အလွန် သေးငယ်သော ရုပ်ကလာပ် အမှုန်တို့၏ အပေါင်းအစုမျှသာ ဖြစ်၏။ ယင်း ရုပ်ကလာပ် တစ်ခု တစ်ခု အတွင်း၌ အနည်းဆုံး ပမာဏအားဖြင့် ပထဝီ-အာပေါ-တေဇော-ဝါယော-ဝဏ္ဏ-ဂန္ဓ-ရသ-ဩဇာဟု ရုပ်ပရမတ်သဘောတရား (၈)မျိုး ရှိ၏။ အချို့ ရုပ်ကလာပ် များ၌ ရုပ်ပရမတ်သဘောတရား (၉)မျိုး (၁၀)မျိုးစသည် ရှိကြ၏။

ယင်းရုပ်ပရမတ်သဘောတရားတို့ကား အမှုန်မဟုတ်ပါ။ အတုံးအခဲ မဟုတ်ပါ။ အထည်ဝတ္ထု သဏ္ဌာန် ခြပ် မဟုတ်ပါ။ ပရမတ်သဘောတရား သက်သက်မျှသာ ဖြစ်၏။ မာမှု ယိုစီးမှု ပူမှု ထောက်မှုစသော သဘော တရားသက်သက်မျှသာ ဖြစ်၏။ (၈)မျိုး (၉)မျိုး စသော ယင်းရုပ်ပရမတ်သဘောတရား သက်သက်များကို ပေါင်း စု တည်ဆောက်လိုက်သောအခါ ရုပ်ကလာပ်ခေါ်သည့် အမှုန်ကလေး တစ်မှုန် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ပကတိမျက်စိဖြင့်

မမြင်နိုင်သော ဉာဏ်မျက်စိဖြင့်သာ မြင်နိုင်ကောင်းသော အသေးဆုံးသော ရုပ်ပရမတ် အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုကို ရုပ်ကလာပ်ဟု ခေါ်၏။ ယင်းရုပ်ကလာပ် အမှုန်ပေါင်းများစွာကို ပေါင်းစုတည်ဆောက်လိုက်ပါမှ ဆံပင် မွေးညင်း ခြေသည်း လက်သည်း စသော (၃၂)ကောဋာသ သို့မဟုတ် (၄၂)ကောဋာသ အစုအဝေးများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ယင်း (၃၂)ကောဋာသ သို့မဟုတ် (၄၂)ကောဋာသတို့ကို အတိတ်က ကံစီမံသည့်အတိုင်း အချိုး တကျ တပ်ဆင်လိုက်ပါမှ သမ္မုတိသစ္စာနယ်သုံး ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ စသည် ဖြစ်ထွန်း ပေါ်ပေါက် လာခြင်း ဖြစ်၏။

သို့အတွက် လူသားတို့၏ ခန္ဓာအိမ်ဝယ် မူလအခြေခံအကျဆုံး တည်ဆောက်ထားသော ရုပ်တို့ကား မာမူ ယိုစီးမှု ပူမှု ထောက်မှု စသော သဘောတရား သက်သက်မျှသာ ဖြစ်၏။ ယင်းရုပ်ပရမတ်သဘောတရားတို့ကား မဖြစ်ခင်က မရှိခြင်း၊ ဖြစ်ပြီးနောက် မရှိခြင်းဟု ဆိုအပ်သော မရှိခြင်းနှစ်ခုတို့၏ အလယ်၌သာလျှင် ယာယီ အခိုက်အတန့်အားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော ဓမ္မသဘာဝတို့သာလျှင် ဖြစ်ကြ၏။ ယာယီဟူသည် မည်မျှ အချိန် ကြာသည့် ယာယီနည်းဟု မေးရန်ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့တည်း။

ကေစ္ဆရက္ခကေ ကောဋိသတသဟဿသင်္ခါ ဥပ္ပန္နိတွာ နိရုဇ္ဈတိ (သံ-ဋ-၂-၂၉၅။) = လက်ဖျစ်တစ်တွက် (= တစ်စက္ကန့်)ဟု ခေါ်ဆိုထိုက်သော အချိန်အခါ ကာလအတွင်း၌ နာမ်တရားတို့သည် အကြိမ်ပေါင်း ကုဋေ တစ်သိန်းခန့် ဖြစ်ပြီး၍ ချုပ်သွား၏ဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် စိတ္တက္ခဏာခေါ်သည့် စိတ်တစ်ခု၏ သက်တမ်း အချိန် ကာလကား လက်ဖျစ်တစ်တွက် (= တစ်စက္ကန့်) အချိန်ကာလကို ကုဋေတစ်သိန်းပုံပါက တစ်ပုံခန့်သာ သက်တမ်း ရှိ၏။ ရုပ်တရားတို့ကား ယင်းစိတ္တက္ခဏာပေါင်း (၁၇)ချက် အသက်ရှည်၏ဟု အဆိုရှိသဖြင့် ကုဋေတစ်သိန်းကို (၁၇)ဖြင့် စားသော် ကုဋေငါးထောင်ကျော် အဖြေထွက်လာသဖြင့် တစ်စက္ကန့်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သောအချိန်ကာလ ကို ကုဋေငါးထောင်ကျော်ခန့် ပုံခဲ့သော် တစ်ပုံခန့်သာ သက်တမ်းရှိကြပေသည်။ ဤမျှ သက်တမ်း တိုတောင်း လှသော ရုပ်ပရမတ်တရားများ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းသို့ အလွန်အလွန် သက်တမ်းတိုတောင်းလှသော ရုပ်တရား များကို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ထွင်းဖောက် သိမြင်သောအခါသို့ ဆိုက်ရောက်ပါမှ အနိစ္စာ- နုပဿနာဉာဏ် ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ် အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်များလည်း ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ ဖြစ်ထွန်းပေါ် ပေါက်လာမည် ဖြစ်ပေသည်။ အနတ္တရောင်ခြည်တော်သည် တင့်တယ်စမွယ်စွာ ထွန်းလင်းတောက်ပလာမည် ဖြစ်ပေသည်။ ယင်းအနတ္တရောင်ခြည်တော်ကား သာသနာတော်တွင်း၌သာ ရရှိနိုင်သည့် အနှစ်သာရကြီး တစ်ခု ပင် ဖြစ်သည်။

သို့သော် ရုပ်တရား သက်သက်ကို ဝိပဿနာရှုနေရုံမျှဖြင့် ဝုဋ္ဌာန အမည်ရသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မဖြစ်ပေါ်နိုင်သဖြင့် နာမ်တရားတို့ကိုလည်း ဆက်လက်၍ ရှုပွားသိမ်းဆည်းရမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ (အဘိ-ဋ-၁-၂၇၁ - ကြည့်။)

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ရှုကွက်များကို မရေးသားမီ ဤတွင် — ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ဣရိယာပထနှင့် သမ္ပဇဉ ရှုကွက်များကို ဆက်လက် ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဣရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မဇေည အခန်း

ဣရိယာပထ နှင့် သမ္မဇေည ရှုကွက်

ဤ ဣရိယာပထရှုကွက် သမ္မဇေည ရှုကွက်တို့ကား ခန္ဓာ (၅)ပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို စနစ်တကျ ရှုပွား သိမ်းဆည်းပြီးပါမှသာလျှင် ပြည့်ပြည့်စုံစုံ သဘောပေါက် နားလည်မည် ဖြစ်ပေသည်။ ယခုအခါ၌ ရုပ်တရား တို့ကို ရှုပွားသိမ်းဆည်းတတ်ပြီးသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်အတွက် ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ရှုကွက်ကိုပင် သဘော ပေါက်နိုင်ရုံ ရှုပွားသိမ်းဆည်းတတ်ရုံမျှကိုသာ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဣရိယာပထ ပါဠိတော်

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဂစ္ဆန္တော ဝါ “ဂစ္ဆာမီ”တိ ပဇာနာတိ၊ ဌိတော ဝါ “ဌိတောမ္မိ”တိ ပဇာနာတိ၊ နိသိန္နော ဝါ “နိသိန္နောမ္မိ”တိ ပဇာနာတိ၊ သယာနော ဝါ “သယာနောမ္မိ”တိ ပဇာနာတိ၊ ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတိ။ (ဒီ-၂-၂၃၂။)

= ရဟန်းတို့ . . . တစ်ဖန် ထို့ပြင်လည်း ယောဂီဝစရ ရဟန်းသည် သွားလျှင်လည်း “သွား၏”ဟု သိ၏၊ ရပ်လျှင်လည်း “ရပ်၏”ဟု သိ၏၊ ထိုင်လျှင်လည်း “ထိုင်၏”ဟု သိ၏၊ လျောင်းလျှင်လည်း “လျောင်း၏”ဟု သိ၏၊ အကြင် အကြင်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရဟန်း၏ ရုပ်အပေါင်းသည် တည်နေ၏၊ ထိုထို တည် မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရုပ်အပေါင်းကို သိ၏။ (ဒီ-၂-၂၃၂။)

ဤ အထက်ပါ ပါဠိတော်၏ ဆိုလိုချက်များကို အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့က ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှင်းလင်းတင်ပြထား၏။ ထိုတွင် အဋ္ဌကထာ၏ ရှင်းလင်းချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ဋီကာဆရာတော်က ဤသို့ နိဒါန်း သွယ်ထား၏။

ဂစ္ဆန္တောဝါတိအာဒိ ဂမနာဒိမတ္တဇာနနဿ ဂမနာဒိဂတဝိသေသဇာနနဿ စ သာဓာရဏာဝစနံ။ တတ္ထ ဂမနာဒိမတ္တဇာနနံ ဣဓ နာမိပ္ပေတံ၊ ဂမနာဒိဂတဝိသေသဇာနနံ ပန အဓိပ္ပေတန္တိ တံ ဝိဘဇိတွာ ဒဿေတံ “တတ္ထ ကာမ”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ (မ-ဇီ-၁-၃၅၁။)

သွားလျှင်လည်း “သွား၏”ဟု သိ၏ - အစရှိသော စကားတော်သည် —

၁။ သွားခြင်းမျှ ရပ်ခြင်းမျှ ထိုင်ခြင်းမျှ လျောင်းခြင်းမျှ ဟူသော သာမညမျှကို သိခြင်းနှင့် ဆက်ဆံသော စကားတော်လည်း ဖြစ်၏။

၂။ သွားခြင်း ရပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း လျောင်းခြင်း ဟူသော ထိုထို ဣရိယာပုထ်အခိုက်၌ ဖြစ်သော ရုပ်တို့၏ အထူးကို သိခြင်းနှင့် ဆက်ဆံသော စကားတော်လည်း ဖြစ်၏။

ထိုနှစ်မျိုးတို့တွင် သွားခြင်းမျှကို ရပ်ခြင်းမျှကို ထိုင်ခြင်းမျှကို လျောင်းခြင်းမျှကို သိခြင်းမျိုးကို ဤဣရိယာ ပထပိုင်း (သမ္မဇေညပိုင်း) ၌ အလိုမရှိအပ်၊ သွားခြင်း ရပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း လျောင်းခြင်း ဟူသော ထိုထို ဣရိယာပုထ် အခိုက်၌ ဖြစ်သော ရုပ်တို့၏အထူးကို သိမှုမျိုးကိုသာလျှင် ဤဣရိယာပုထ်ပိုင်း (သမ္မဇေညပိုင်း)၌ အလိုရှိအပ်၏- ဟု ထိုအလိုရှိအပ်သော သိမှုမျိုးကို ခွဲခြား ဝေဖန်၍ ပြခြင်းငှာ - တတ္ထ ကာမံ - စသော အောက်ပါ စကားရပ်ကို အဋ္ဌကထာဆရာတော်သည် မိန့်ဆိုတော်မူပေသည်။ (မ-ဇီ-၁-၃၅၁။)

အဋ္ဌကထာ၏ ရှင်းလင်းချက်

တတ္ထ ကာမံ သောဏသိင်္ဂီလာဒယောပိ ဂစ္ဆန္တာ “ဂစ္ဆာမာ”တိ ဇာနန္တိ၊ န ပနေတံ ဧဝရူပံ ဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဧဝရူပဉ္စိ ဇာနနံ သတ္တုပလဒ္ဓိံ န ပဇဟတိ၊ အတ္တသညံ န ဥဠါဇေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ ဝါ န ဟောတိ။ ဣမဿ ပန ဘိက္ခုနော ဇာနနံ သတ္တုပလဒ္ဓိံ ပဇဟတိ၊ အတ္တသညံ ဥဠါဇေတိ၊ ကမ္မဋ္ဌာနဉ္စေဝ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ စ ဟောတိ။ ဣဒဉ္စိ “ကော ဂစ္ဆတိ၊ ကဿ ဂမနံ၊ ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတိ”တိ ဧဝံ သမ္ပဇာနနံ သန္ဓာယ ဝုတ္တံ။ ဌာနာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၅-၂၅၆။)

ထိုအထက်ပါ ဣရိယာပထ ဒေသနာတော်၌ — အိမ်ခွေး မြေခွေး အစရှိသော သတ္တဝါတို့သော်မှလည်း သွားကုန်လတ်သော် သွားကုန်စဉ် သွားနေတုန်းဝယ် “ငါတို့ သွားကုန်၏”ဟု အကယ်၍ကား သိကြပေကုန်၏။ ထိုသို့ သိကြပါကုန်သော်လည်း ဤသို့ သဘောရှိသော ဤအသိမျိုးကို (= သွားခြင်းမျှလောက်ကိုသာ သိသည့် အသိမျိုးကို) ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူအပ်သည်ကား မဟုတ်ပေ။ မှန်ပေသည် ဤသို့သဘောရှိသော သွားခြင်းမျှလောက်ကိုသာ သိသည့် အသိမျိုးသည်ကား —

- ၁။ သတ္တဝါဟူသော အယူအဆကို မပယ်စွန့်နိုင်၊
- ၂။ အတ္တဟူသော အမှတ်သညာကို မပယ်ခွာနိုင်၊
- ၃။ သမထကမ္မဋ္ဌာန်း ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်းလည်း မဖြစ်၊
- ၄။ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာလည်း မဖြစ်ပေ။

ဤယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ (သွားခိုက်၌ ဖြစ်ပေါ်နေသောရုပ်တို့၏ အထူးကို) သိခြင်းသည်ကား -

- ၁။ သတ္တဝါဟူသော အယူအဆကို ပယ်စွန့်နိုင်၏၊
- ၂။ အတ္တဟူသော အမှတ်သညာကို ပယ်ခွာနိုင်၏၊
- ၃။ ကမ္မဋ္ဌာန်းလည်း ဖြစ်၏၊
- ၄။ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာလည်း ဖြစ်၏။

ထင်ရှားစေအံ့ — “သွားလျှင်လည်း ‘သွား၏’ဟု သိ၏”- ဤသို့ အစရှိသော စကားတော်ကို —

- ၁။ အဘယ်သူသည် သွားသနည်း၊
- ၂။ အဘယ်သူ၏ သွားခြင်းနည်း၊
- ၃။ အဘယ်အကြောင်းကြောင့် သွားသနည်း၊ —

ဤသို့ ကောင်းစွာ ကွဲကွဲပြားပြား သိခြင်းကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူအပ် ပေ၏။ ရပ်ခြင်း စသည်တို့၌လည်း နည်းတူ မှတ်ပါ။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၅-၂၅၆။)

သတ္တဝါဟူသော အယူအဆ

သတ္တုပလဒ္ဓိန္တိ သတ္တော အတ္တိတိ ဥပလဒ္ဓိံ သတ္တဂ္ဂါဟံ န ဇဟတိ န ပရိစ္စဇေတိ “အဟံ ဂစ္ဆာမိ၊ မမ ဂမန”န္တိ ဂါဟသဗ္ဗာဝတော။ တတော ဧဝံ အတ္တသညံ “အတ္တိ အတ္တာ ကာရကော ဝေဒကော”တိ ဧဝံ ပဝတ္တံ ဝိပရိတ- သညံ န ဥဠါဇေတိ နာပနေတိ အပဋိပက္ခဘာဝတော၊ အနနုဗြူဟနတော ဝါ။ ဧဝံ ဘူတဿ စဿ ကုတော ကမ္မဋ္ဌာနာဒိဘာဝေါတိ အာဟ “ကမ္မဋ္ဌာနံ ဝါ သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ ဝါ န ဟောတိ”တိ။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၁-၃၅၂။)

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဇဉ အခန်း

အိမ်ခွေး မြေခွေး စသော သတ္တဝါတို့၏ “သွားလျှင် သွား၏”ဟု သွားခြင်းမျှလောက်ကိုသာ သိသည့် သာမန်အသိမျိုးသည်ကား - “ငါသွား၏၊ ငါ၏ သွားခြင်းတည်း” - ဟု ဤသို့ စွဲလမ်းခြင်း စွဲယူခြင်း၏ ထင်ရှား ရှိနေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် “သတ္တဝါသည် ရှိ၏”ဟူသော အယူအဆကို သတ္တဝါဟု စွဲလမ်းခြင်း စွဲယူခြင်းကို မပယ်စွန့်နိုင်ပေ။

ထိုသို့ မပယ်စွန့်နိုင်သောကြောင့်ပင်လျှင် - “ပြုလုပ်တတ်သော ခံစားတတ်သော အတ္တသည် ရှိ၏”ဟု ဤသို့ ဖြစ်ပေါ်လာသော မှားယွင်းဖောက်ပြန်သော အမှတ်သညာဟူသော အတ္တသညာကို မပယ်ခွာနိုင်၊ မပယ် စွန့်နိုင်။ ထိုသို့ သွားလျှင် သွား၏ဟု သာမန်သိသော အသိမျိုးသည်ကား ထိုအတ္တသညာနှင့် ထိပ်တိုက် ဆန့် ကျင်ဘက် မဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်ကို မတိုးပွားစေတတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း အတ္တသညာကို မပယ်စွန့်နိုင်ပေ။

ဤသို့ အတ္တသညာကို မပယ်စွန့်နိုင်သော သွားလျှင် သွား၏ဟု သာမန်အသိမျိုး ဖြစ်ပေါ်နေသော ထို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်ဝယ် အဘယ်မှာလျှင် ကမ္မဋ္ဌာန်းစသည် ဖြစ်နိုင်ပါအံ့နည်း။ ထို့ကြောင့် “ကမ္မဋ္ဌာန်း လည်း မဖြစ်၊ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများအားထုတ်ခြင်းဟူသော သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာလည်း မဖြစ်”ဟု အဋ္ဌကထာ ဆရာတော် ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၁-၃၅၂။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ သွားလျှင် သွား၏ဟု၊ ရပ်လျှင် ရပ်၏ဟု၊ ထိုင်လျှင် ထိုင်၏ဟု၊ လျောင်းလျှင် လျောင်း၏ဟု သွားခြင်းမျှ ရပ်ခြင်းမျှ ထိုင်ခြင်းမျှ လျောင်းခြင်းမျှလောက်ကိုသာ သိနေ သည့် သာမည အသိမျိုးကား ကမ္မဋ္ဌာန်းလည်း မဟုတ်၊ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားများနေသည့် သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာ လည်း မဟုတ်သည်ကိုကား အထူးဂရုပြု၍ မှတ်သားသင့်ပေသည်။ သပိတ်ကွဲ ကိုယ်ကျေ မဖြစ်ဖို့ရန် သတိပေး နေသော စကားများပင် ဖြစ်ကြ၏။

အလျော်အားဖြင့်ဆိုရမူ သွားခြင်းစသော ထိုထို ကုရိယာပုထ်အခိုက်၌ ဖြစ်ပေါ်နေသော ရုပ်တရားတို့၏ အထူးအပြားကို ကွဲကွဲပြားပြား သိနေသော ဤယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ သိမှုသည်ကား သတ္တဝါရှိ၏ဟူသော အယူအဆကိုလည်း ပယ်စွန့်နိုင်၏၊ အတ္တသညာကိုလည်း ပယ်ခွာနိုင်၏၊ ကမ္မဋ္ဌာန်းလည်းဖြစ်၏၊ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွားနေသည့် သတိပဋ္ဌာနဘာဝနာလည်း ဖြစ်၏။ ထိုအသိမျိုးကို အဋ္ဌကထာဆရာတော်က အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းလင်း တင်ပြထား၏။

တတ္ထ ကော ဂစ္ဆတိတိ န ကောစိ သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဂစ္ဆတိ။ ကဿ ဂမနန္တိ န ကဿစိ သတ္တဿ ဝါ ပုဂ္ဂလဿ ဝါ ဂမနံ။ ကိံ ကာရဏာ ဂစ္ဆတိတိ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ပိရေန ဂစ္ဆတိ။ တဿ ဧဝံ ပဇာနာတိ “ဂစ္ဆမိ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတု- ဝိပ္ပိရေန သကလကာယဿ ပုရတော အဘိနိဟာရော ဂမနန္တိ ဝုစ္ဆတိ။ ဌာနာဒိသုပိ ဧသေဝ နယော။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

ခ။ အဘယ်သူသည် သွားသနည်း ဟူမူကား - တစ်စုံတစ်ယောက်သော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ် သည်လည်းကောင်း သွားသည် မဟုတ်။

အဘယ်သူသည် သွားသနည်းဟူသော ဤမေးခွန်းကား — သွားခြင်းကိရိယာကို (= သွားမှုကို) ပြုလုပ် တတ် ပြီးစီးစေတတ်သော ကတ္တုသာဓကကိုလည်းကောင်း၊ သွားခြင်းကိရိယာကိုလည်းကောင်း (= သွားမှုကို လည်းကောင်း) - အသီးအသီး မခွဲခြားအပ်သည်ကို ပြု၍ သွားခြင်းကြိယာ၏ ပြီးစီးအောင် ပြုလုပ်တတ်သူ (ကတ္တား)ကို မေးကြောင်း ဖြစ်သော ပုစ္ဆာတည်း။ ထိုအမေး ပုစ္ဆာသည်ကား သွားမှုကို ပြုလုပ်တတ်သော ကတ္တား

အဖြစ်ဖြင့် အထူးပြုအပ်သော အတ္တကို ပယ်ရှားခြင်း အနက် ရှိ၏။ အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူ ရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မ ဟူသော ဓမ္မသဘာဝတရား သက်သက်မျှ၏သာလျှင် သွားခြင်း ကိရိယာကို ပြီးစီးစေကြောင်းကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရသောကြောင့် ဖြစ်၏။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

သာသနာပ အယူအဆ ရှိသူတို့ကား “အတ္တသည် (= အသက်ကောင် လိပ်ပြာကောင် ဝိညာဏ်ကောင် အတ္တကောင်သည်) သွားခြင်းစသော ထိုထိုကိရိယာကို ပြုလုပ်တတ်၏။ ထိုထို အာရုံကို ခံစားတတ်၏” - ဤသို့ စသည်ဖြင့် စွဲလမ်းယုံကြည်ကြ၏။ ဗုဒ္ဓအဘိဓမ္မာ၌ကား ပရမတ္ထသစ္စာသဘောအားဖြင့် သတ္တဝါ အသီးအသီးတို့ သန္တာန်ဝယ် ရှေးနှင့်နောက် အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်လျက် ဖြစ်ပေါ်နေသော ရုပ်တရား အစုအပုံနှင့် နာမ်တရား အစုအပုံသာ ရှိ၏။ (၃၁)ဘုံ အတွင်း၌ -

၁။ အသညသတ်ဘုံဝယ် ရုပ်သက်သက်သာ တည်ရှိ၏။

၂။ အရူပဘုံဝယ် နာမ်သက်သက်သာ တည်ရှိ၏။

၃။ ခန္ဓာ (၅)ပါးရှိသော ပဉ္စဝေါကာရ (၂၆)ဘုံဝယ် ရုပ်-နာမ် နှစ်ပါးသာ တည်ရှိ၏။

ထိုရုပ်နာမ်က လွဲ၍ အတ္တ ဟူသည် မရှိ၊ တစ်ဘဝပြီး တစ်ဘဝ ပြောင်းရွှေ့နေသည့် အကျိတ်အခဲ အခိုင် အမာ အနှစ်သာရအားဖြင့် တည်နေသည့် မပျက်စီးတတ်သော အတ္တသည် မရှိ။ သေလျှင် ပြတ်သွားသည့် အတ္တသည်လည်း မရှိ။ ရုပ်နာမ် အစုအပုံမျှသာ ရှိ၏။ သို့အတွက် သွားသည့်အခိုက်၌လည်း သွားသော အခြင်း အရာအားဖြင့် ဖြစ်နေသည့် ရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မ အစုအပုံမျှသာ ရှိ၏။ သွားမှုကို ပြီးစီးစေတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ကား မရှိ၊ အတ္တကား မရှိ။ ထိုသို့ မရှိခြင်းကြောင့် အဘယ်သူသည် သွားပါသနည်းဟူသော မေးခွန်းကို အဋ္ဌ ကထာဆရာတော်က - “တစ်စုံတစ်ယောက်သော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်းကောင်း သွားသည် မဟုတ်ပါ”ဟု ဖြေဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ သွားခြင်း ကိရိယာကို ပြီးစီးစေတတ်သော တရားကား ရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မ အစုအပုံမျှသာ ဖြစ်သည်။ ရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မ၏သာလျှင် သွားခြင်း ကိရိယာကို ပြီးစီးစေတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုရုပ်ဓမ္မ နာမ်ဓမ္မမှ အလွတ်ဖြစ်သော တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ အတ္တ၏လည်း ထင်ရှား မရှိခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း - တစ်စုံတစ်ယောက်သော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်းကောင်း၊ အတ္တသည်လည်းကောင်း မသွားပါဟု ဆိုလိုသည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

၂။ အဘယ်သူ၏ သွားခြင်းနည်းဟူသည်ကား - တစ်စုံတစ်ယောက်သော သတ္တဝါ၏လည်းကောင်း ပုဂ္ဂိုလ်၏ လည်းကောင်း သွားခြင်းသည် မဟုတ်ပါ။

အဘယ်သူ၏ သွားခြင်းနည်းဟူသော ဤမေးခွန်းကား အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော အနက်အဓိပ္ပါယ် ကိုပင် ပရိယာယ် တစ်မျိုးအားဖြင့် ပြောဆိုခြင်းပင်တည်း။ သွားခြင်း ကိရိယာကို ပြုလုပ်တတ် ပြီးစီးစေတတ်သော ကတ္တုသာဓနကိုလည်းကောင်း၊ သွားခြင်း ကိရိယာကိုလည်းကောင်း အသီးအသီး ခွဲခြားအပ်သည်ကို ပြု၍ ပြောဆို၏။ သွားခြင်း ကိရိယာ၏ သွားတတ်သော ကတ္တားနှင့် ဆက်စပ်ခြင်း မရှိသည်၏အဖြစ်ကို ယင်းမေးခွန်းက ထင်ရှား ဖော်ပြခြင်းကြောင့် ဖြစ်၏။ မှန်ပေသည် -

၁။ ကော ဂစ္ဆတိ = အဘယ်သူ သွားသနည်း၊

၂။ ကဿ ဂမနံ = အဘယ်သူ၏ သွားခြင်းနည်း -

ဤ မေးခွန်း နှစ်ရပ်၌ ပါဝင်သော ကိံ = အဘယ်သူဟူသော စကားသည် ဆန့်ကျင်ဘက် = ပဋိပက္ခ အနက်ကို အတွင်း၌ ဆောင်အပ်သည်ကို ပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ သို့အတွက် - ကော ဂစ္ဆတိ = အဘယ်သူသည် သွားသနည်း ဟူရာ၌ အဘယ်သူမှ မသွားဟု ဆိုလိုသည်။ ကဿ ဂမနံ = အဘယ်သူ၏ သွားခြင်းနည်းဟူရာ၌

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဇဉ အခန်း

ဘယ်သူ၏ သွားခြင်းမှ မဟုတ်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

၃။ ကိံ ကာရဏာတိ ပန ပဋိက္ခိတ္တကတ္တုကာယ ဂမနကိရိယာယ အဝိပရိတကာရဏပုစ္ဆာ “ဂမနန္တိ အတ္တာ မနသာ သံယုဇ္ဇတိ၊ မနော ကုန္တိယေဟိ၊ ကုန္တိယာနိ အတ္တေဟိ”တိ ဧဝမာဒိဂမနကာရဏပဋိက္ခေပနတော။ တေနာဟ “တတ္တာ”တိအာဒိ။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

၃။ အဘယ်အကြောင်းကြောင့် သွားသနည်း? — အထက်ပါ မေးခွန်း နှစ်ရပ်တို့၌ သွားခြင်း ကြိယာကို ပြုလုပ်တတ် ပြီးစီးစေတတ်သော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ အတ္တဟူသော ကတ္တား မရှိကြောင်း ပယ်ထားပြီး ဖြစ်၏။ သို့အတွက် ဤမေးခွန်းကား ယင်းသို့ ပယ်အပ်ပြီးသော ကတ္တားရှိသော ကိရိယာ၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်း၏ အကြောင်းရင်းစစ် ဖြစ်သော ပရမတ္ထသစ္စာနယ်မှ မဖောက်မပြန် မှန်ကန်သော အကြောင်းတရားကို မေးမြန်း ကြောင်းဖြစ်သော အမေးပုစ္ဆာတည်း။

သာသနာပအယူအဆရှိသူ အချို့တို့ကား သွားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ဤသို့ ယူဆကြ၏ - “သွားခြင်းဟူသည် အတ္တကို စိတ်ဖြင့် ယှဉ်စပ်ပေးရ၏။ စိတ်ကို ကုန္တေတို့ဖြင့် ယှဉ်စပ်ပေးရ၏။ ကုန္တေတို့ကို အတ္တတို့ဖြင့် ယှဉ်စပ် ပေးရ၏” - ဤသို့ ယူဆကြ၏။ ထိုအယူအဆကား မှားယွင်းဖောက်ပြန် မမှန်ကန်သော မိစ္ဆာအယူအဆသာ ဖြစ်၏။ အဘယ်အကြောင်းကြောင့် သွားပါသနည်းဟူသော ဤမေးခွန်းကား ယင်းသို့သော မှားယွင်းသော အယူ အဆ အစရှိသော မိစ္ဆာအကြောင်းမှ လွတ်သော —

၁။ လျော်သော ပစ္စယအကြောင်း = အားပေးထောက်ပံ့တတ်သော အကြောင်း၊

၂။ လျော်သော ဟေတုအကြောင်း = ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကအကြောင်း —

ဟူသော အကြောင်းတရား ထင်ရှားရှိသော ပရမတ္ထဓမ္မမှန်တို့၏ ဖြစ်ပုံအခြင်းအရာထူးသည် သွားခြင်း မည်၏ဟု ဖော်ပြသော မေးခွန်းတည်း။ ထို့ကြောင့် အဋ္ဌကထာဆရာတော်သည် — တတ္ထ ကော ဂစ္ဆတိ - အစ ရှိသော အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော စကားရပ်များကို မိန့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

တစ်စုံတစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ အတ္တသည်လည်းကောင်း မသွားခဲ့သော် တစ်စုံ တစ်ယောက်သော ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ၏လည်းကောင်း၊ အတ္တ၏လည်းကောင်း သွားခြင်း မဟုတ်ခဲ့သော် အဘယ် အကြောင်းကြောင့် သွားပါသနည်းဟူမူ - အဖြေကား ဤသို့ ဖြစ်၏။ စိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် = တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့သွားခြင်းကြောင့် သွား၏ ဟူပေ။

ထို့ကြောင့် ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်သည် ဤသို့ သိ၏။

သွားအံ့ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသွားလိုမှု၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ဤအရာ၌ ဋီကာဆရာတော်က အောက်ပါအတိုင်း ရှင်းပြထား၏။

ဝါယံ ဇနေတီတိ ဝါယောဓာတုအဓိကံ ရူပကလာပံ ဇနေတိ၊ အဓိကတာ စေတ္တ သာမတ္ထိယတော၊ န ပမာဏတော။ ဂမနစိတ္တသမုဋ္ဌိတံ သဟဇာတရူပကာယဿ ထမ္မနသန္ဓာရဏစလနာနံ ပစ္စယဘူတေန အာကာရ- ဝိသေသေန ပဝတ္တမာနံ ဝါယောဓာတု သန္ဓာယာဟ “ဝါယော ဝိညတ္တိ” ဇနေတီ”တိ။

အဓိပ္ပါယ်သဟဘာဝီ ဟိ ဝိကာရာ ဝိညတ္တိ၊ ယထာဝုတ္တအဓိကဘာဝေနော စ ဝါယောဂဟဏံ၊ န ဝါယောဓာတုယာ ဧဝ ဇနကဘာဝတော၊ အညထာ ဝိညတ္တိယာ ဥပါဒါယရူပဘာဝေါ ဒုရူပပါဒေါ သိယာ။

(မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

ထိုသွားလိုသော စိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို ဖြစ်စေ၏ဟု ဆိုသော်လည်း ဝါယောဓာတ် တစ်ခုတည်းကိုသာ ဖြစ်စေသည် မဟုတ်။ ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်းကိုသာ ဖြစ်စေ၏။ ဤအရာ၌ လွန်ကဲမှုဟူသည် ဝါယောဓာတ်၏ ပရမတ္ထဓမ္မသဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲမှုသာတည်း။ အတိုင်းအတာပမာဏ ရာခိုင်နှုန်း အချိုးအစားအားဖြင့် လွန်ကဲမှုမျိုးကား မဟုတ်ပေ။ သွားလိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ အတူဖြစ်နေသော (တစ်ချိန်အတွင်း ပြိုင်တူ ဖြစ်နေကြသော) သဟဇာတ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထောက်ပံ့ထားခြင်း ဆောင်ထားခြင်း၊ သဟဇာတ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၏ လှုပ်ရှားခြင်းတို့၏ အကြောင်းတရားဖြစ်၍ ဖြစ်သော အခြင်းအရာအထူးဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ထောက်ကန်အား တွန်းကန်အား အပြည့်အဝ ရှိနေသော ဝါယောဓာတ်ကို ရည်ရွယ်တော်မူ၍ - **ဝါယော ဝိညတ္တိ ဇနေတိ = ဝါယောဓာတ်က ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏** - ဟု ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်သည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဖွင့်ဆိုတော်မူချက်အရ သွားလိုသော စိတ်ကြောင့် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ထောက်ကန်အား တွန်းကန်အားဟူသော သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ဝါယောဓာတ်က ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏ဟု မှတ်ပါ။ ဤအရာဝယ် — **ဝါယံ ဇနေတိတိ** ဝါယောဓာတ်အဓိကံ ရူပကလာပံ ဇနေတိ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။) — သွားလိုသော စိတ်သည် ဝါယောဓာတ် တစ်ခုတည်းကိုသာ ဖြစ်စေသည် မဟုတ်။ ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်းကိုသာ ဖြစ်စေ၏ဟု ဆိုလိုကြောင်း ဖွင့်ဆိုသော ဋီကာဆရာတော်၏ စကားကို နိဗ္ဗာန်ကို လိုလားတောင့်တလျက်ရှိသော အသင်ယောဂီ သူတော်ကောင်းသည် ရှိသေစွာ အထူးမှတ်သားလေရာသည်။

သွားလိုသော သတ္တဝါ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒနှင့် အတူတကွ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကိုယ်အမူအရာ အထူးသည် ကာယဝိညတ် မည်၏။ ကာယဝိညတ်၏ အကြောင်းတရားကို ဖွင့်ဆိုရာ၌ အတူဖြစ်သော သဟဇာတ ရုပ်တရားအပေါင်းကို ခိုင်ခံ့အောင် ထောက်ပံ့ထားခြင်း ဆောင်ထားနိုင်ခြင်း စွမ်းအား အပြည့်ရှိသော ထောက်ကန်သည့် ဝါယောဓာတ်၊ အတူဖြစ်သော သဟဇာတရုပ်တရားအပေါင်းကို လှုပ်ရှားစေခြင်းငှာ စွမ်းအား အပြည့်အဝရှိသော တွန်းကန်သည့် ဝါယောဓာတ် - ဤနှစ်မျိုးသော ဝါယောဓာတ်တို့၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သာလျှင် - **ဝါယောဓာတ်သည် ဝိညတ်ရုပ်ကိုဖြစ်စေ၏**ဟု ဝါယောဓာတ်ကို ယူ၍ အဋ္ဌကထာဆရာတော် ဖွင့်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝါယောဓာတ် တစ်ခုတည်းကသာလျှင် ဝိညတ်ရုပ်၏ တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကအကြောင်းတရား ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုသို့ ဖွင့်ဆိုခြင်း မဟုတ်ပေ။ အကယ်၍ ဝါယောဓာတ် တစ်ခုတည်းကသာလျှင် ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏ဟု ယူဆခဲ့လျှင် ဝိညတ်ရုပ်၏ မဟာဘုတ် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို မှီ၍ ဖြစ်သော ဥပါဒါရုပ်ဖြစ်ကြောင်း စကားသည် မကောင်းသဖြင့် ပြီးသောစကား ဖြစ်လေရာ၏။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၂။)

ဤရှင်းလင်းချက်များအရ အထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

သွားအံ့ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုသွားလိုသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်ကြောင့် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်တရားအပေါင်းသည် = ရုပ်ကလာပ်အပေါင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ယင်းဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်တရားအပေါင်းက ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏။ စိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်တရားအပေါင်း၏ = ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း၏ လှုပ်ရှားခြင်း ပျံ့နှံ့၍ သွားခြင်းကြောင့် အလုံးစုံသော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၏ ရှေးသို့ သယ်ဆောင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကို

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဗ္ဗေ အခန်း

သွားခြင်း ဟူ၍ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ ရပ်ခြင်း စသည်တို့၌လည်း ဤနည်းအတိုင်းပင်တည်း။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

ရှုပွားပုံ ခန့်

အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် မိမိ ရှုပွားလိုသည့် စင်္ကြံတစ်နေရာတွင် မတ်တတ်ရပ်၍ သမာဓိကို အဆင့်ဆင့် ပြန်လည် ထူထောင်ပါ။ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို တစ်ဖန် ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ ယင်း (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိကြသော ကံ-စိတ်-ဥတု-အာဟာရတည်းဟူသော အကြောင်းတရား (၄)ပါးတို့ကြောင့် အသီးအသီး ဖြစ်ပေါ်လာကြရကုန်သော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်သန္တတိ အစဉ်ကား **သကလကာယ**ဟု အဋ္ဌကထာက ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲထားသော ရှေးရှု အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားစုတို့တည်း။

သွားလိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော —

၁။ ကာယဝိညတ်ရုပ်လျှင် (၉)ခုမြောက်ရှိသော ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ်၊

၂။ ကာယဝိညတ် လဟုတာ စသည်လျှင် (၁၂)ခုမြောက်ရှိသော ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ်

ဤ ကာယဝိညတ်ပါသော ရုပ်ကလာပ် နှစ်မျိုးတို့ကား အထက်ပါ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိကြသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားအပေါင်းကို ရှေးရှု သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားစုတို့တည်း။

(၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပြီးသောအခါ သွားတော့မည့် အမူအရာကို ပြုလုပ်ကြည့်ပါ။ အနည်းငယ် သွားကြည့်ပါ။ ဘဝင်မနောအကြည်ကို သိမ်းဆည်း၍ ယင်းဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော သွားလိုသောစိတ်ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ယင်းသွားလိုသော စိတ်ကြောင့် ဝိညတ်ရုပ် ပါဝင်သော အထက်ပါ ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား နှစ်မျိုး၊ တစ်မျိုး တစ်မျိုး၌ ရုပ်ကလာပ်ပေါင်းများစွာတို့ တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့၍ ဖြစ်ပေါ်နေကြပုံကို မြင်အောင် ကြည့်ပါ။

မျက်စိကို မှိတ်လျက် ခပ်ဖြည်းဖြည်း သွားကြည့်နေပါ။ ကာယဝိညတ်ပါဝင်သော သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့ကို ဦးစားပေး၍ သိမ်းဆည်းပါ။ ယင်း သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့က အသယ်ဆောင်ခံရသော (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို ရှေးရှုသယ်ဆောင်နေပုံကို တစ်နည်းဆိုရသော် ရှေးရှုသယ်ဆောင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်နေပုံကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ကြည့်ပါ။ သိမ်းဆည်းရှုပွားပါ။

ပရမတ်တို့၏ သဘောမှန်

ပရမတ်တရားတို့ကား အလွန်အလွန် တိုတောင်းသော သက်တမ်းအချိန်ကာလ ရှိကြသဖြင့် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့ဖြစ်နိုင်သည့် စွမ်းအား မရှိကြပေ။ ဖြစ်သည့်နေရာမှာပင် ပျက်သွားကြသည့် ဓမ္မသဘာဝတို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ သို့အတွက် ရှေးသို့ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့ကလည်း တကယ် သယ်ဆောင်နေသည်ကား မဟုတ်၊ အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကလည်း တကယ် အသယ်ဆောင်ခံရသည်ကား မဟုတ်ပေ။ ဝါယောဓာတ်နှင့် ဝိညတ်ရုပ်တို့၏ စွမ်းအင်ကြောင့် အသစ်အသစ် ဆင့်ကာဆင့်ကာ ရှေးနှင့် နောက် ဆက်စပ်လျက် အထပ်ထပ် ဖြစ်နေသော ရုပ်တရားတို့သည် နေရာအသစ်အသစ်၌ ပြောင်းလဲ၍ အသစ်အသစ် ဆင့်ကာဆင့်ကာ အထပ်ထပ် ဖြစ်နေခြင်း သဘောသာ ဖြစ်၏။ ယင်းသို့ မူလဖြစ်နေသည့်နေရာ၌ ထပ်၍ မဖြစ်ဘဲ နေရာအသစ်အသစ်၌ ပြောင်းရွှေ့၍ ဖြစ်နေခြင်းသည်ကား ဝါယောဓာတ်နှင့် ဝိညတ်ရုပ်တို့၏

စွမ်းအင်ကြောင့်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးရှုသယ်ဆောင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကို သွားခြင်းဟု ခေါ်ဆိုကြောင်း ဖွင့်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

- ၁။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်၊
- ၂။ အသယ်ဆောင်ခံရသောရုပ် —

ဤ ကုရိယာပထရှုကွက်ကို ရှုနေသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် သယ်ဆောင်တတ်သောရုပ်၊ အသယ်ဆောင်ခံရသောရုပ်တို့ကို ခွဲခြား၍ ရှုတတ်ဖို့ ခွဲခြား၍ သိထားဖို့ လိုအပ်ပေသည်။

စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဝိပ္ပါရေန သကလကာယဿ ပုရတော အဘိနီဟာရော ဂမနန္တိ ဝုစ္စတိ - ဟု အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုထားတော်မူခြင်းကြောင့် —

- ၁။ သွားလိုသောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ် အနေအထားဖြင့် တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့လျက် ဖြစ်ပွားသွားသော — ကာယဝိညတ္တိနဝက ကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသက ကလာပ် - ဟူသော ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား နှစ်မျိုး၊ ရုပ်ကလာပ် တစ်မျိုး တစ်မျိုး၌ များစွာသော အရေအတွက် ရှိကြသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း = ရုပ်တရားအပေါင်း တို့ကား သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့တည်း။

- ၂။ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ၌ တည်ရှိသော —

- (က) ကမ္မဇရုပ်၊
- (ခ) စိတ္တဇရုပ်၊
- (ဂ) ဥတုဇရုပ်၊
- (ဃ) အာဟာရဇရုပ်တို့ကား အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့တည်း။

စိတ္တဇရုပ် - နှစ်ဘက်ရ

န ဟိ ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏေဟိ ဂမနာဒိသု ကဗ္ဗိ ကုရိယာပထံ ကပ္ပေတိ။ ပ ။ သဗ္ဗောပိ ပနေသ ပဘောဒေါ မနောဒွါရိကဇေယေဝ လဗ္ဘတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၂-၃၈၈။)

ဤအထက်ပါ သမ္မောဟဝိနောဒနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ ပဉ္စဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်အတွင်း၌ ပါဝင်သော ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏ်တို့သည် မည်သည့်ကုရိယာပုထ်ကိုမျှ ဖြစ်စေနိုင်သည့် စွမ်းအား မရှိပေ။ သို့သော် စက္ခုဝိညာဏ်အစရှိသော ပဉ္စဝိညာဏ်တို့မှတစ်ပါး ကျန်ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏ်တို့ကား စိတ္တဇရုပ်သာမန်ကို (= ကုရိယာပုထ် မပါသော စိတ္တဇရုပ်ကို) ဖြစ်စေနိုင်ကြသည်ချည်း ဖြစ်ကုန်၏။ ယင်းစိတ္တဇရုပ်တို့ကား အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားအုပ်စုတွင် ပါဝင်၏။ တစ်ဖန် ဝီထိစိတ်မှ အလွတ်ဖြစ်သော ဘဝင်စိတ်သည်လည်း စိတ္တဇရုပ်သာမန်ကို ဖြစ်စေနိုင်သည့် စွမ်းအား ရှိသည်သာ ဖြစ်၏။ ယင်း ဘဝင်စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်တို့လည်း အသယ်ဆောင်ခံရသည့် ရုပ်တရားအုပ်စုတွင် ပါဝင်၏။

သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့ကို သို့မဟုတ် ကုရိယာပထရုပ်တရားတို့ကို ဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်တို့ကား မနောဒွါရိကဇောဝီထိစိတ်တို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ သို့သော် အချို့အချို့သော ဈာနသမာပတ္တိဝီထိစိတ်တို့ကဲ့သို့သော မနောဒွါရိကဇောဝီထိစိတ်တို့သည်လည်း အခြားသော မနောဒွါရိကဇောဝီထိတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်နေသော ကုရိယာပုထ် = ကုရိယာပထရုပ်တို့ကို ဆက်လက် တည်တံ့အောင် ခိုင်ခံ့အောင် ထောက်ပံ့ထားနိုင်သည့်

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဇဉ အခန်း

စွမ်းအားသာရှိ၍ ကုရိယာပုထ် = ကုရိယာပထရုပ် အသစ် အသစ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သည့် စွမ်းအား မရှိကြပေ။ သို့သော် ယင်းဈာနသမာပတ္တိဝိထိစိတ်တို့သည်လည်း ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ (= ခန္ဓာ ၅-ပါးရှိသောဘုံ၌) စိတ္တဇရုပ် သာမန်ကိုကား ဖြစ်စေနိုင်ကြသည်သာ ဖြစ်၏။ ယင်းစိတ္တဇရုပ်တို့လည်း အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရား အုပ်စုတွင်ပင်ပါဝင်လျက် ရှိကြ၏။ ထို့ကြောင့် အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားအုပ်စုတွင် - **သကလကာယဿ ပုရတော အဘိနိဟာဇော** = ကမ္မဇရုပ် စိတ္တဇရုပ် ဥတုဇရုပ် အာဟာရဇရုပ် ဟူသော အလုံးစုံသော ရုပ်တရား အပေါင်းကို ရှေ့သို့ ရှေးရှုသယ်ဆောင်ခြင်းဟု ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။

တစ်ဖန် သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားဘက်၌ကား - **စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတုဗိမ္ဗါရေန** - စသည် ဖြင့် စိတ္တဇရုပ်သက်သက်ကိုသာ ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။

သို့အတွက် ကုရိယာပထရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သော မနောဒွါရိကဇောဝိထိစိတ်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော ကာယ ဝိညတ္တိ နဝက ကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟူတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ်ဟူသော စိတ္တဇရုပ်တို့ကား သယ်ဆောင် တတ်သော ရုပ်တရားများ ဖြစ်ကြ၍ ကုရိယာပထရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ် တို့ကား အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့တွင် ပါဝင်ကြသည်ဟု မှတ်ပါ။

အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားဘက်၌ ရုပ်တုံးရုပ်ခဲတည်း ဟူသော ရုပ်ယနအသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ရှုပွား သိမ်းဆည်းပါ။ တစ်ဖန် အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားဘက်၌လည်း ရုပ်တုံးရုပ်ခဲတည်းဟူသော ရုပ် ယန အသီးအသီးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ရှုပွားသိမ်းဆည်းပါ။ နှစ်ဘက်လုံး၌ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်သောအခါ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားစုတို့က အသယ် ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားစုတို့ကို ရှေ့သို့ ရှေးရှုသယ်ဆောင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်နေပုံကို ဉာဏ် ဖြင့် မြင်အောင် သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ဤနာမရူပပရိစ္ဆေဒ ဉာဏ်ပိုင်းတွင်ကား ယခုကဲ့သို့ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခိုက်ဝယ် -

- ၁။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံယူ၍လည်း “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။
- ၂။ အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံယူ၍လည်း “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။
- ၃။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားနှင့် အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကိုလည်း အာရုံယူ၍ ခြုံငုံ၍ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ရုပ်ခိုက်၌ ရှုပွား သိမ်းဆည်းပုံ

တကြာပိ ဟိ “တိဋ္ဌာမိ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇေနတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ ဇေနတိ၊ စိတ္တကိရိယ- ဝါယောဓာတုဗိမ္ဗါရေန သကလကာယဿ ကောဋီတော ပဋ္ဌာယ ဥဿိတဘာဝေါ ဌာနန္တိ ဝုစ္စတိ။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

“ရုပ်အံ့”ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုရုပ်လိုသောစိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို (= ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း = ရုပ်တရားအပေါင်းကို) ဖြစ်စေ၏။ ဝါယော ဓာတ်သည် (= ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော မဟာဘုတ်ရုပ်တရားအပေါင်းသည်)

ရပ်သော အမူအရာထူး ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် ကာယဝိညတ်နှင့် တကွသော ကာယဝိညတ္တိ နဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိ လဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ်ဟူသော ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဖြစ်စေ၏။ စိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲ နေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း (= ရုပ်တရားအပေါင်း)၏ လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် = တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့၍ သွား ခြင်းကြောင့် အောက်အစွန်အဖျားဖြစ်သော ခြေဖဝါးအပြင်မှ စ၍ အလုံးစုံသော ရူပကာယ (= ရုပ်တရား အပေါင်း)၏ ထောင်မတ်နေသည်၏ အဖြစ်ကို = ထောင်မတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်မှုကို ရုပ်ခြင်းဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

စင်္ကြံလျှောက်ခိုက်ဝယ် သယ်ဆောင်တတ်သောရုပ်၊ အသယ်ဆောင်ခံရသောရုပ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး သိမ်းဆည်းပြီးသော အသင်ယောဂီသူတော် ကောင်းသည် - ရပ်လိုသောစိတ် ဖြစ်ပေါ်လာသောအခါ ထိုစိတ်ကို မြင်အောင် ရှုပါ။ ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်သော မနောဒွါရိကစိတ်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့အတွက် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရကို သိမ်းဆည်း၍ ယင်းမနောဒွါရကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ရပ်လိုသောစိတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရှုပါ။ တစ်ဖန် ထို ရပ်လိုသော စိတ်ကြောင့် ရပ်သည့်ကိုယ်အမူအရာ ကာယဝိညတ်ရုပ် ပါဝင်သော ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒွါဒသကကလာပ်တို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ ထိုနောင် အလုံးစုံသော ရူပကာယဟူသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားအားလုံးကိုလည်း သိမ်း ဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒွါဒသကကလာပ်ရုပ်တရားတို့ကား အလုံးစုံသော ရူပကာယ ရုပ်တရားအပေါင်းကို ရပ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် သယ်ဆောင်တတ်သော ထောက် ကန်ထားသော ရုပ်တရားတို့တည်း။ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရား အားလုံးတို့ကား ရပ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် = အောက်အစွန်အဖျားဖြစ်သော ခြေဖဝါးအပြင်မှ သည် အထက်ဆံဖျားသို့တိုင်အောင် ထောင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရား အထောက်အကန်ခံရသော ရုပ်တရားတို့တည်း။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရား ထောက်ကန် ထားတတ်သောရုပ်တရား၊ အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရား အထောက်ကန်ခံရသော ရုပ်တရားဟူသော နှစ်ဘက်လုံး၌ ယနုပျိုအောင် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားပါ။ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား” ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ထိုင်ခိုက်၌ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ

“နိသိဒါမိ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိ” ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတု- ဝိပ္ပာရေန ဟေဋ္ဌိမကာယဿ သမိဉ္ဇနံ ဥပရိမကာယဿ ဥဿိတဘာဝေါ နိသဇ္ဇာတိ ဝုစ္စတိ။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

“ထိုင်အံ့”ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုထိုင်လိုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို (= ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသောရုပ်ကလာပ်အပေါင်း = ရုပ်တရားအပေါင်းကို) ဖြစ်စေ၏။ ယင်းဝါယောဓာတ်သည် (= ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲ နေသော ယင်း မဟာဘုတ် ရုပ်တရားအပေါင်းသည်) ထိုင်သော ကိုယ်အမူအရာဟူသော ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် ကာယဝိညတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ် ကာယ

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဇဉ အခန်း

ဝိညတ္တိလဟူတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ်ဟူသော ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဖြစ်စေ၏။ ယင်းရုပ်တရားအပေါင်းတို့တွင် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင်ကား လွန်ကဲလျက် ရှိ၏။ ထိုင်လိုသော စိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော ထိုင်လိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း ရုပ်တရားအပေါင်း၏ လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့၍ သွားခြင်းကြောင့် —

၁။ အောက်ပိုင်းဖြစ်သော ကိုယ်၏ ကွေးခြင်းကိုလည်းကောင်း (= အောက်ပိုင်းဖြစ်သော ရုပ်တရားအပေါင်း၏ ကွေးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်းကောင်း),

၂။ အထက်ပိုင်းဖြစ်သော ကိုယ်၏ ထောင်မတ်နေသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်းကောင်း (= အထက်ပိုင်းဖြစ်သော ရုပ်တရားအပေါင်း၏ ထောင်မတ်နေသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကိုလည်းကောင်း) —

ထိုင်ခြင်းဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ညွှန်ကြားသတ်မှတ်တော်မူချက်အရ အသင်ယောဂါဝစရ ပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ် သည် ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထိုင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် သယ်ဆောင်တတ်သော ထောက်ကန် တတ်သော ရုပ်တရားနှင့် အသယ်ဆောင်ခံရသော အထောက်ကန်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကို စနစ်တကျ ခွဲခြား စိတ်ဖြာ၍ ရှုပွားသိမ်းဆည်းရမည် ဖြစ်သည်။

၁။ ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထိုင်သောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် သယ်ဆောင်တတ်သော ထောက်ကန် ထားတတ်သော ရုပ်တရားတို့မှာ ထိုင်လိုသောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော၊ ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ကာယဝိညတ္တိနဝက ကလာပ်နှင့် ကာယဝိညတ္တိလဟူတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ် ရုပ်တရားအပေါင်းတို့ ဖြစ်ကြ၏။

၂။ ထိုင်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်အောင် အသယ်ဆောင်ခံရသော အထောက်ကန်ခံရသော ရုပ်တရား တို့မှာ ခန္ဓာကိုယ်၏ အောက်ပိုင်း အထက်ပိုင်းတို့၌ ဖြစ်ပေါ်နေကြကုန်သော (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ တို့၌ တည်ရှိကြကုန်သော ရုပ်တရားတို့ပင်တည်း။

စကြိုလျှောက်ပြီး၊ ရပ်ပြီး၍ ထိုင်လိုသောအခါ၌ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရကို သိမ်းဆည်း လျက် ယင်းမနောဒွါရကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ထိုင်လိုသောစိတ်ကြောင့် သယ်ဆောင်တတ်သော ထောက် ကန်တတ်သော ရုပ်တရားများ ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ အသယ်ဆောင်ခံရသော အထောက်ကန်ခံရသော ရုပ် တရားများ ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင်ကြည့်၍ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် ရှုပွား သိမ်းဆည်းပါ။ သမာဓိ အဆင့်ဆင့် ထူထောင်လျက် ခန္ဓာအိမ်၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စတင်၍ မြင်အောင် စိုက် ရှုနိုင်ပါက ဤအဆင့်တွင် ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို လွယ်ကူစွာ တွေ့ရှိနေမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ရုပ်ကလာပ် များကို တွေ့ရှိပါက (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဆိုက်အောင် သိမ်း ဆည်းတတ်ပြီးသော သူတော်ကောင်းအဖို့ အထက်ပါ ရှုကွက်မှာ မခက်ခဲတော့ပြီ ဖြစ်သည်။

လျောင်းခိုက်၌ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ

“သယာမီ”တိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇတိ၊ တံ ဝါယံ ဇနေတိ၊ ဝါယော ဝိညတ္တိံ” ဇနေတိ၊ စိတ္တကိရိယဝါယောဓာတု- ဝိပ္ပါရေန သကလသရီရဿ တိရိယတော ပသာရဏံ သယနန္တိ ဝုစ္စတိ။ (ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

= “လျောင်းအုံ”ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုစိတ်သည် ဝါယောဓာတ်ကို (= ဝါယောဓာတ်၏

သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဖြစ်စေ၏။) ယင်းဝါယောဓာတ်သည် (= ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ယင်းမဟာဘူတ ရုပ်တရားအပေါင်းသည်) လျောင်းသော ကိုယ်အမူအရာဟူသော ကာယဝိညာဏ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏။ တစ်နည်းဆိုရသော် ကာယဝိညာဏ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ကာယဝိညာဏ်နဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညာဏ်လဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ်ဟူသော ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဖြစ်စေ၏။ ယင်းရုပ်တရားအပေါင်းတို့တွင် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင်ကား လွန်ကဲလျက် ရှိ၏။ လျောင်းစက်လိုသောစိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော လျောင်းစက်လိုသောစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း ရုပ်တရားအပေါင်း၏ လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့၍ သွားခြင်းကြောင့် — အလုံးစုံသော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ဖီလာကန့်လန့်အားဖြင့် ဆန့်တန်းထားခြင်းကို (= ဖီလာကန့်လန့် ဆန့်တန်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကို) လဲလျောင်းခြင်း = လျောင်းစက်ခြင်းဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်ပေသည်။

(ဒီ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆။)

သွားခိုက်၊ ရပ်ခိုက်၊ ထိုင်ခိုက်တို့၌ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဣရိယာပထပိုင်းဆိုင်ရာ ရုပ်တရားရှုကွက်ကို ရှုတတ်ပြီးသော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်အဖို့ အိပ်ခိုက် လျောင်းစက်ခိုက်၌လည်း ရူပားဖို့ရန် မခက်ခဲတော့ပြီ ဖြစ်သည်။

ထိုင်ပြီး၍ လျောင်းစက်လိုသောအခါ လျောင်းစက်သောအခါ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရကို သိမ်းဆည်းလျက် ယင်းမနောဒွါရကို အစွဲပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော ယင်းလျောင်းစက်လိုသော စိတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမ်းဆည်းပါ။ တစ်ဖန် ယင်းစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ကာယဝိညာဏ် (= လျောင်းစက်သော ကိုယ်အမူအရာရုပ်) ပါဝင်သော ကာယဝိညာဏ်နဝကကလာပ်နှင့် ကာယဝိညာဏ်လဟုတာဒိဒွါဒသက ကလာပ်ရုပ်တို့ကို ဆက်လက်၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ သိမ်းဆည်းပါ။ ထိုရုပ်တရားတို့ကား သကလသရီရဟု ခေါ်ဆိုသုံးစွဲထားသော တစ်ကိုယ်လုံး၌ တည်ရှိသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားအားလုံးတို့ကို လျောင်းစက်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေအောင် သယ်ဆောင်တတ်သော သို့မဟုတ် အိပ်သည့်အမူအရာအတိုင်း တည်နေအောင် ထောက်ထားတတ်သော ရုပ်တရားတို့တည်း။ တစ်ကိုယ်လုံး၌ တည်ရှိသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားအားလုံးတို့ကား အသယ်ဆောင်ခံရသော အထောက်ခံရသော ရုပ်တရားစုတို့တည်း။ နှစ်ဘက်လုံးသော သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရား အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရား သို့မဟုတ် ထောက်ထားတတ်သော ရုပ်တရား အထောက်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကို ရုပ်ယနခေါ်သည့် ရုပ်တုံးရုပ်ခဲတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ ရုပ်တရား ရုပ်တရားဟု ခြုံငုံ၍လည်း သိမ်းဆည်းပါ။

သွား-ရပ်-ထိုင်-လျောင်း (၄)ပါးလုံးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားဘက်၌ ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား နှစ်မျိုး ရှိနေ၏။ သွား-ရပ်-ထိုင်-လျောင်း ကိစ္စရပ်တို့၌ ပေါ့ပေါ့ပါးပါး လျင်လျင်မြန်မြန် သွက်သွက်လက်လက် ရှိပါက လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာရုပ်တို့ ပါဝင်ကြ၍ ပေါ့ပေါ့ပါးပါး လျင်လျင်မြန်မြန် သွက်သွက်လက်လက် မရှိပါက လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာရုပ်တို့ မပါဝင်ကြပေ။ သို့အတွက် ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား နှစ်မျိုး ရှိနေခြင်း ဖြစ်၏။ လဟုတာ မုဒုတာ ကမ္မညတာရုပ်တို့ မပါဝင်ပါက ကာယဝိညာဏ်နဝကကလာပ် ဖြစ်၍ ယင်းရုပ်တို့ ပါဝင်ခဲ့သော် ကာယဝိညာဏ်လဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ် ဖြစ်သည်။ ယင်းရုပ်ကလာပ် နှစ်မျိုးတို့ကား ဣရိယာပထပိုင်းရှုကွက် သမ္ပဇေသိပိုင်းရှုကွက်တို့၌ ပဓာန (= ပြဇာန်းသော) ရုပ်တရားတို့ ဖြစ်ကြပေသည်။ သွားမှု၌ တွန်းကန်မှု ဝါယောဓာတ် အားကောင်း၏။ ရပ်-ထိုင်-လျောင်းတို့၌ ထောက်ကန်မှု ဝါယောဓာတ် အားကောင်း၏။

ပုဂ္ဂိုလ်မသွား - ငါမသွား - ရုပ်သွား ဉာဏ်ဖြင့်ကြည့်

သွား-ရုပ်-ထိုင်-လျောင်း ဟူသော (၄)ပါးလုံးသော ဣရိယာပုထ်တို့၌ ယင်းသို့လျှင် ရှေးရှု သယ်ဆောင် တတ်သော ရုပ်တရား၊ ရှေးရှု အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရားတို့ကို ဤရေးသားတင်ပြထားသည့်အတိုင်း ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် ဆိုက်အောင် ကွဲကွဲပြားပြား သိနေသော ထို ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ သန္တာန်ဝယ် ဤသို့သော အသိဉာဏ်သည် ဖြစ်ပေါ်နေ၏။

“သတ္တဝါ သွား၏၊ သတ္တဝါ ရပ်၏” - ဟု လောကဝယ် ပြောဆိုနေ၏။ ထိုသို့ပင် ပြောဆိုအပ်ပါသော်လည်း သွားတတ်သော တစ်စုံတစ်ယောက်သော သတ္တဝါသည်မူလည်း ရှိပါသလော၊ ရပ်တတ်သော တစ်စုံတစ်ယောက် သော သတ္တဝါသည်မူလည်း ရှိပါသလောဟု မေးငြားအံ့၊ မရှိ-ဟု ဖြေဆိုလေရာ၏။ ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှား အောင် ပြဆိုပေအံ့။

“လှည်းသွား၏၊ လှည်းရပ်၏” - ဟု လောက၌ ပြောဆိုနေ၏။ ထိုသို့ပင် ပြောဆိုအပ်ပါသော်လည်း သွား တတ်သည်မူလည်းဖြစ်သော၊ ရပ်တတ်သည်မူလည်းဖြစ်သော တစ်စုံတစ်ခုသော လှည်းမည်သည် မရှိသည်သာ တည်း။ စင်စစ်သော်ကား - နွား (၄)ကောင်တို့ကို လှည်း၌ ကပ်ယှဉ်စေ၍ ကျွမ်းကျင်သော လှည်းမောင်း သမားသည် မောင်းနှင်လတ်သော် “လှည်းသွား၏၊ လှည်းရပ်၏”ဟု ခေါ်ဝေါ်ရုံမျှသည်သာ ဖြစ်သကဲ့သို့ -

၁။ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် မသိတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော အနက်သဘောအားဖြင့် = မသိတတ်ပုံချင်း တူသောအားဖြင့် စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယဟူသော အကြောင်းတရား (၄)ပါးကြောင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ် လာရသော (အသယ်ဆောင်ခံရသော) ရုပ်တရားအပေါင်းသည် လှည်းနှင့် တူ၏။

၂။ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်တို့သည် တစ်နည်းဆိုရသော် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ကာယဝိညတ္တိနဝက ကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသက ကလာပ်ရုပ်တို့သည် နွား (၄)ကောင်တို့နှင့် တူကုန်၏။

၃။ သွားလို ရပ်လို ထိုင်လို အိပ်လိုသော စိတ်သည် လှည်းမောင်းသမားနှင့် တူ၏။

သွားအံ့-ရပ်အံ့ ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် ဝါယောဓာတ်သည် ကာယဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေလျက် = တစ်နည်းဆိုရသော် “သွားအံ့-ရပ်အံ့ ဟူသော စိတ်သည် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိ ဒ္ဓါဒသကကလာပ် ရုပ်အပေါင်းကို ဖြစ်စေလျက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော စိတ်သည် ပြုလုပ်အပ်သော၊ ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင်လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း ရုပ်တရားအပေါင်း၏ လှုပ်ရှားခြင်းကြောင့် တစ်ကိုယ်လုံးသို့ ပျံ့နှံ့ ၍ သွားခြင်းကြောင့် သွားခြင်း အစရှိသော ဣရိယာပုထ်တို့သည် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်၏။ ထိုသို့ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် “သတ္တဝါ သွား၏၊ သတ္တဝါ ရပ်၏၊ ငါသွား၏ ငါရပ်၏”ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းမျှသည်သာ ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထို့ကြောင့် ရှေးရှေး အဋ္ဌကထာဆရာမြတ်တို့သည် အောက်ပါအတိုင်း မိန့်ဆိုတော်မူကြသည်။

နာဝါ မာလုတဝေဂေန၊ ဇိယာဝေဂေန တေဇနံ၊
ယထာ ယာတိ တထာ ကာယော၊ ယာတိ ဝါတာဟတော အယံ။

ယန္တိ သုတ္တဝသေနဝ၊ စိတ္တသုတ္တဝသေနိဒံ၊
ပယုတ္တိ ကာယယန္တိပိ၊ ယာတိ ဌာတိ နိသီဒတိ။

ကော နာမ ဧတ္ထ သော သတ္တော၊ ယော ဝိနာ ဟေတုပစ္စယေ။

အတ္တနော အာနုဘာဝေန၊ တိဋ္ဌေ ဝါ ယဒိ ဝါ ဝဇေ။

(ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇-၃၅၈။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆-၂၅၇။)

နာဝါ မာလုတဝေဂေနာတိ ယထာ အစေတနော နာဝါ ဝါတဝေဂေန ဒေသန္တရံ ယာတိ၊ ယထာ စ အစေတနော တေဇနံ ကဏ္ဍော ဒိယာဝေဂေန ဒေသန္တရံ ယာတိ၊ တထာ အစေတနော ကာယော ဝါတာဟတော ယထာဂုတ္တဝါယုနာ နီတော ဒေသန္တရံ ယာတိတိ ဧဝံ ဥပမာသံသန္ဓနံ ဝေဒိတဗျံ။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၃။)

= စိတ်စေတနာ မရှိသော လှေသည် လေအဟုန်ကြောင့် အရပ်တစ်ပါးသို့ ရောက်ရှိနိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ စိတ်စေတနာ မရှိသော မြားသည် လေးညှို့၏ အဟုန်ကြောင့် အရပ်တစ်ပါးသို့ ရောက်ရှိနိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း - ထိုအတူ စိတ်စေတနာ မရှိသော ဤရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းသည် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ်သည် ရှေးရှုသယ်ဆောင်အပ်သည် ဖြစ်သောကြောင့် အရပ်တစ်ပါးသို့ ရောက်ရှိသွား၏။

ရုပ်သေး ယန္တရားရုပ်သည် ရုပ်သေးကြိုးတို့၏ အစွမ်းကြောင့် သွားနိုင်သကဲ့သို့၊ ရပ်နိုင်သကဲ့သို့၊ ထိုင်နိုင်သကဲ့သို့ - ထိုအတူ သွားလိုသော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကုန်သော စိတ္တဇဝါယောဓာတ် အစရှိကုန်သော သွားခြင်း ရပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း လျောင်းခြင်းတို့၏ အကြောင်းတရားတို့သည် ယှဉ်စေအပ်သော ဤရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းဟူသော ယန္တရားရုပ်သည်လည်း စိတ်တည်းဟူသောကြိုး၏ စွမ်းအားကြောင့် သွားနိုင်၏၊ ရပ်နိုင်၏၊ ထိုင်နိုင်၏။

အကြင်သတ္တဝါသည် သွားလိုသော စိတ်ဟူသော ဟေတု အကြောင်းတရား = ဇနက အကြောင်းတရား၊ ထိုစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ် အစရှိသော အားပေးထောက်ပံ့တတ်သော ပစ္စယ အကြောင်းတရား = ဥပတ္တမ္ဘက အကြောင်းတရားတို့ကို ကြဉ်ဖယ်၍ (ယင်းအကြောင်းတရားတို့ မပါဘဲ) မိမိ၏ စွမ်းအားရှိန်စော် အာနုဘော်သက်သက်ဖြင့် ရပ်မူလည်း ရပ်နိုင်ရာ၏၊ သွားမူလည်း သွားနိုင်ရာ၏၊ ထိုကဲ့သို့သော သတ္တဝါမျိုးသည်ကား ဤလောက၌ အဘယ်မည်သော သတ္တဝါမျိုးနည်း။ ထိုသတ္တဝါမျိုးကား ဤလောက၌ မရှိသည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ (ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၇။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၆-၂၅၇။)

တသ္မာ ဧဝံ ဟေတုပစ္စယဝသေနော ပဝတ္တာနိ ဂမနာဒိနိ သလ္လက္ခေန္တော ဧသ ဂစ္ဆန္တော ဝါ ဂစ္ဆာမိတိ ပဇာနာတိ၊ ဌိတော ဝါ၊ နိသိန္နော ဝါ၊ သယာနော ဝါ သယာနောမှိတိ ပဇာနာတိတိ ဝေဒိတဗျော။

(ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၈။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၇။)

ထိုကြောင့် ဤသို့လျှင် သွားလိုသော စိတ်ဟူသော ဟေတုအကြောင်း = ဇနကအကြောင်း၊ ထိုစိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ် အစရှိသော ပစ္စယအကြောင်း = ဥပတ္တမ္ဘကအကြောင်းတို့ကြောင့်သာလျှင် သွားခြင်း ရပ်ခြင်း ထိုင်ခြင်း လျောင်းခြင်းတို့ကို (= သွားခိုက် ရပ်ခိုက် ထိုင်ခိုက် လျောင်းခိုက်တို့၌ ဖြစ်ပေါ်နေသော ရုပ်တရားတို့ကို) ကောင်းစွာ မှတ်သားသော ဤယောဂီရဟန်းတော်ကို -

“၁။ သွားလျှင်လည်း သွား၏ဟု သိ၏၊

၂။ ရပ်လျှင်လည်း ရပ်၏ဟု သိ၏၊

၃။ ထိုင်လျှင်လည်း ထိုင်၏ဟု သိ၏၊

၄။ လျောင်းလျှင်လည်း လျောင်း၏ဟု သိ၏” - ဟု သိရှိပါလေ။

(ဒိ-ဋ္ဌ-၂-၃၅၈။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၇။)

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ဣရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မုဇဉ အခန်း

ဤ၌ သွားလို၊ ရပ်လို၊ ထိုင်လို၊ အိပ်လိုသော စိတ်များကြောင့် သွားသောအခြင်းအရာ၊ ရပ်သောအခြင်းအရာ၊ ထိုင်သောအခြင်းအရာ၊ အိပ်သော (လျောင်းသော) အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာအောင် စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားအပေါင်းကို ရှေးရှု သယ်ဆောင်တတ်သော ကာယဝိညတ္တိနဝက ကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိ ဒွါဒသကကလာပ် ရုပ်တရားတို့ ဖြစ်ပေါ်လာကြ၏။ ယင်းရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင်ကား လွန်ကဲလျက် ရှိ၏။ ယင်းဝါယောဓာတ်ကို သို့မဟုတ် ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ဘူတရုပ် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို အမှီပြု၍ ကာယဝိညတ်ရုပ်က ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ သို့အတွက် စိတ်၊ ဝါယောဓာတ်၊ ကာယဝိညတ်ဟူသော (၃)မျိုးသော တရားတို့သည် တစ်ခုနှင့် တစ်ခု ကြောင်းကျိုး ဆက်နွှယ်လျက် ရှိ၏။ ထိုတရား (၃)မျိုးတို့ကား -

စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော။ (ပဋ္ဌာန-၁-၅။)

= စိတ်စေတသိကာတရားတို့သည် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်တို့အား အတူဖြစ်၍ ကျေးဇူးပြုပေးတတ်သော သဟဇာတပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးတတ်၏ - ဟု ဘုရားရှင် ဟောကြားထားတော်မူခြင်းကြောင့် - အကြောင်းဖြစ်သော စိတ်တရားနှင့် အကျိုး ဝါယောဓာတ်၊ အကြောင်း ဝါယောဓာတ်နှင့် အကျိုး ကာယဝိညတ် - ဤတရား (၃)မျိုးတို့ကား ပြိုင်တူဖြစ်ကြသော တရားများပင် ဖြစ်ကြ၏။

အကြောင်းဖြစ်သော စိတ်တရားကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြရကုန်သော သယ်ဆောင်တတ်သော ကာယဝိညတ် ပါဝင်သော ရုပ်တရားတို့ကို ဣရိယာပထရုပ်တရားတို့ ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆို၏။ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည်ကား စိတ်ကြောင့် ဣရိယာပထရုပ်တို့ ဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ ယင်းဣရိယာပထ အမည်ရသော သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရားတို့က အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရားတို့ကို သွားသောအခြင်းအရာ၊ ရပ်သောအခြင်းအရာ၊ ထိုင်သောအခြင်းအရာ၊ လျောင်းစက်သောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာအောင် သယ်ဆောင်နေပုံကိုလည်းကောင်း ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် ရူပွားသိမ်းဆည်းနိုင်ပါမှ - သွားလျှင် သွား၏ဟု၊ ရပ်လျှင် ရပ်၏ဟု၊ ထိုင်လျှင် ထိုင်၏ဟု၊ အိပ်လျှင် အိပ်၏ဟု သိသည် မည်ပေသည်။ ဤကား အထက်ပါ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဆိုလိုရင်း အနက်သဘောတည်း။

အကြောင်းဖြစ်သော စိတ်တရား

အကြောင်းတရားဘက်၌ စိတ်-ဟု ဆိုထားသော်လည်း စိတ်တို့မည်သည် စေတသိက်တို့နှင့် ကင်း၍ ဖြစ်နိုင်သည့်စွမ်းအား မရှိပေ။ ထို့ကြောင့် - စိတ္တစေတသိကာ ဓမ္မာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ သဟဇာတပစ္စယေန ပစ္စယော - စသည်ဖြင့် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း စိတ်စေတသိကာတရားတို့ကပင် စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်တို့အား ဖြစ်စေသည်ဟု မှတ်ပါ။ စိတ်ကို ပဓာနဦးတည်၍ စိတ္တဇရုပ်ဟု (စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်ဟု) ခေါ်ဝေါ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ ပဓာနနည်းတည်း။ ယင်း အကြောင်းဖြစ်ကုန်သော စိတ်စေတသိက်တို့ကို ရူပွားပုံကို နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ဖော်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ သို့အတွက် ဤဣရိယာပထရှုကွက် အပြည့်အစုံကို နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ထပ်မံ၍ ကြည့်ရှုပါလေ။ ဤရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင်ကား ရုပ်တရား ရှုကွက်ကိုသာ ဦးစားပေး၍ ဖော်ပြထားပါသည်။

ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ

ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတိ။

(ဒီ-၂-၂၃၂။)

ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဇာနာတိတိ သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝစနမေတံ။ ဣဒံ ဝုတ္တံ ဟောတိ — ယေန ယေန ဝါ အာကာရေန တဿ ကာယော ဌိတော ဟောတိ၊ တေန တေန နံ ပဇာနာတိ။ ဂမနာကာရေန ဌိတံ ဂစ္ဆတိတိ ပဇာနာတိ။ ဌာနနိသဇ္ဇာသယနာကာရေန ဌိတံ သယာနောတိ ပဇာနာတိတိ။ (ဒီ-ဌ-၂-၃၅၈။ မ-ဌ-၁-၂၅၇။)

သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝစနန္တိ သဗ္ဗေသံ စတုန္နမ္ပိ ဣရိယာပထာနံ သင်္ဂဏှနဝစနံ၊ ပုဗ္ဗေ ဝိသုံ ဝိသုံ ဣရိယာပထာနံ ဝုတ္တတ္တာ ဣဒံ တေသံ ဧကန္တံ ဂဟေတွာ ဝစနန္တိ အတ္ထော။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၃။)

အကြင် အကြင်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရဟန်း၏ ရုပ်အပေါင်းသည် တည်နေ၏။ ထိုထို တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရုပ်အပေါင်းကို သိ၏။ (ဒီ-၂-၂၃၂။)

ဤအထက်ပါ ဣရိယာပထ ရှုကွက်တစ်မျိုးကို ထပ်မံ၍ ဖော်ပြသော စကားတော်သည် ဣရိယာပုထ်လေးပါးလုံးကို သိမ်းကျုံးယူကြောင်း ဖြစ်သော စကားတော်တည်း။ ဆိုလိုသည်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ — အကြင်အကြင် အခြင်းအရာအားဖြင့် ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းသည် တည်နေ၏။ ထိုထို တည်နေတိုင်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့်မူလည်း ထိုရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏ (= သိအောင် ကျင့်ပါ။)

- ၁။ သွားပုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေသော ရူပကာယ (= ရုပ်တရားအပေါင်း) ကို သွား၏ဟူ၍ ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။
- ၂။ ရပ်ပုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေသော ရူပကာယ (= ရုပ်တရားအပေါင်း) ကို ရပ်၏ဟူ၍ ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။
- ၃။ ထိုင်ပုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေသော ရူပကာယ (= ရုပ်တရားအပေါင်း) ကို ထိုင်၏ဟူ၍ ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။
- ၄။ လျောင်းပုံ အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေသော ရူပကာယ (= ရုပ်တရားအပေါင်း) ကို လျောင်း၏ဟူ၍ ကွဲကွဲပြားပြား သိ၏။

ဤသို့ ဆိုလိုပေသည်။ (ဒီ-ဌ-၂-၃၅၈။ မ-ဌ-၁-၂၅၇။)

သဗ္ဗသင်္ဂါဟိကဝစန = ဣရိယာပုထ် လေးပါးလုံးကို သိမ်းကျုံးယူကြောင်း စကားတော်ဟူသည် — ရှေး၌ ဘုရားရှင်သည် — ဂစ္ဆန္တော ဝါ ဂစ္ဆာမိတိ ပဇာနာတိ = သွားလျှင် သွား၏ဟု သိ၏ — ဤသို့ စသည်ဖြင့် ဣရိယာပုထ် လေးပါးတို့ကို အသီးအသီး တစ်ခုစီ တစ်ခုစီ ခွဲခြား၍ ဟောကြားထားတော်မူခြင်းကြောင့် ဤယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ စသော စကားတော်သည် ထို ဣရိယာပုထ်လေးပါးတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်း ယူ၍ ဟောကြားတော်မူအပ်သော စကားတော်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုလိုသည်။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၃။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ ဋီကာတို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်အရ —

- ၁။ သွားလျှင် သွား၏ဟု သိ၏။
- ၂။ ရပ်လျှင် ရပ်၏ဟု သိ၏။
- ၃။ ထိုင်လျှင် ထိုင်၏ဟု သိ၏။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္ပဇေ အခန်း

၄။ လျောင်းလျှင် လျောင်း၏ဟု သိ၏ -

ဤဟောကြားတော်မူချက်ကား ကုရိယာပုထံ လေးပါးကို တစ်ခုစီ တစ်ခုစီ အသီးအသီး ရှုကွက်ကို ခွဲခြား၍ ဟောကြားတော်မူချက် ဖြစ်သည်။ ဤနည်းကား ပထမနည်းတည်း။

တစ်ဖန် - ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော ပဏိဟိတော ဟောတိ၊ တထာ တထာ နံ ပဓာနာတိ = အကြင် အကြင်သို့သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရဟန်း၏ ရုပ်အပေါင်းသည် တည်နေ၏၊ ထိုထို တည်မြဲတိုင်း ထားမြဲတိုင်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ထိုရုပ်အပေါင်းကို သိ၏ - ဟူသော ဤဟောကြားတော်မူချက်ကား ယင်း သွား-ရပ်-ထိုင်-လျောင်း ကုရိယာပုထံ (၄)ပါးလုံးကိုပင် တစ်ပေါင်းတည်းပြု၍ ဟောကြားတော်မူခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ ဤနည်းကား ဒုတိယနည်း ဖြစ်သည်။ ဒေသနာတော်နှစ်ရပ်လုံးသည် ကုရိယာပုထံ (၄)ပါးကိုသာ ကုရိယာပထရှုကွက်ကိုသာ ရည်ညွှန်းလျက် ရှိသည်ဟု မှတ်သားပါ။

သို့သော် ဋီကာဆရာတော်ကား အောက်ပါအတိုင်း တစ်နည်း ထပ်မံ၍ ဖွင့်ဆို ထားတော်မူပြန်သည်။

ပုရိမနယော ဝါ ကုရိယာပထပဓာနော ဝုတ္တောတိ တတ္ထ ကာယော အပ္ပဓာနော အနုနိပ္ပါဒိတိ ကုမ ကာယံ ပဓာနံ အပ္ပဓာနဉ္စ ကုရိယာပထံ အနုနိပ္ပါဒံ ကတွာ ဒဿေတုံ ဒုတိယနယော ဝုတ္တောတိ ဧဝမေတ္ထ ခွိန္နံ နယာနံ ဝိသေသော ဝေဒိတဗ္ဗော။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၃။)

ရှေးနည်း = ပထမနည်းကား ကာယဝိညတ္တိ နဝကကလာပ်၊ ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိ ဒွါဒသက ကလာပ် ဟူသော ကုရိယာပထရုပ်ကို ပဓာနထား၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူ၏။ သယ်ဆောင်တတ်သော ကုရိယာပထရုပ်ကား ပြဓာန်းလျက် ရှိ၏။ တစ်ကိုယ်လုံး၌ တည်ရှိသော အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကား အပ္ပဓာန = မပြဓာန်းပေ။ ပြဓာန်းသော ကုရိယာပထရုပ်ကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတွက် ထိုရှေးနည်း၌ မပြဓာန်းသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို သိမ်းဆည်းရှုပွားခြင်းသည်လည်း အစဉ်လိုက်၍ ပြီးစီးသွား၏။ သို့အတွက် ဤ - ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ စသော ဒုတိယနည်း၌ ဘုရားရှင်သည် အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် တစ်ဖန် ညွှန်ကြားတော်မူပြန်၏။ စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားခဲ့သော် အပ္ပဓာန = မပြဓာန်းသော ကုရိယာပထရုပ်ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားခြင်းသည်လည်း အစဉ်လိုက်၍ ပြီးစီးသွား၏။ ဤသဘောတရားကို ထင်ရှားပြတော်မူခြင်းငှာ ဘုရားရှင်သည် - ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ စသော ဒုတိယနည်းကို ဟောကြားတော်မူအပ်ပေသည်။ ဤသို့လျှင် ဤအရာ၌ နည်းနှစ်မျိုးတို့၏ ထူးခြားမှုကို သိရှိပါလေ။ (မ-ဋီ-၁-၃၅၃။)

ဆိုလိုရင်းသဘော - ပထမနည်းကား သယ်ဆောင်တတ်သော ကုရိယာပထရုပ်ကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားထားတော်မူ၏။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်ကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားခဲ့သော် အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကိုလည်း သိမ်းဆည်းရှုပွားခြင်းသည် အစဉ်လိုက်၍ ပြီးစီးသွား၏။

တစ်ဖန် ဒုတိယနည်း၌ကား ဘုရားရှင်သည် အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ပဓာနထား၍ တစ်ဖန်သိမ်းဆည်း ရှုပွားရန် ညွှန်ကြားတော်မူပြန်၏။ အသယ်ဆောင်ခံရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ပဓာနထား၍ သိမ်းဆည်းရှုပွားခဲ့သော် သယ်ဆောင်တတ်သော ကုရိယာပထရုပ်ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားခြင်းသည်လည်း အစဉ်လိုက်၍ ပြီးစီးသွား၏ - ဟု ဆိုလိုပေသည်။

နှိုင်းခိုင်းပွယ်ရာ လောကဥပမာ တစ်ရပ်

ယောက်ျားတစ်ဦးသည် ဆန်တစ်အိတ်ကို သယ်ဆောင်လာသည် ဆိုကြပါစို့။ သယ်ဆောင်တတ်သော ယောက်ျားကို ပဓာနထား၍ ကြည့်ခဲ့သော် အသယ်ဆောင်ခံရသော အိတ်ကိုလည်း အပွဓာနအားဖြင့် တွေ့ရှိ မည်သာ ဖြစ်၏။ တစ်ဖန် အသယ်ဆောင်ခံရသော အိတ်ကို ပဓာနထား၍ ကြည့်ပြန်သော် သယ်ဆောင်တတ် သော ယောက်ျားကိုလည်း အပွဓာနအားဖြင့် တွေ့ရှိနေမည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ ဤဥပမာအတူ သဘောပေါက် ပါလေ။

သမ္ပဇေည - ရှုကွက် (= အသမ္မောဟသမ္ပဇေည)

ပုန စပရံ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု အဘိက္ကန္တေ ပဋိက္ကန္တေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ အာလောကိတေ ပိလော- ကိတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ သမိဉ္ဇိတေ ပသာရိတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ သံဃာဋီပတ္တစိဝရဓာရဏေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ အသိတေ ပိတေ ခါယိတေ သာယိတေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ ဥစ္စာရပဿာဝကမ္ပေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ၊ ဂတေ ဌိတေ နိသိန္ဓေ သုတ္တေ ဇာဂရိတေ ဘာသိတေ တုဏှိဘာဝေ သမ္ပဇာနကာရီ ဟောတိ။ (မ-၁-၇၂။)

ပရမတ္ထတော ဟိ ဓာတုနံယေဝ ဂမနံ၊ ဓာတုနံ ဌာနံ၊ ဓာတုနံ နိသဇ္ဇနံ၊ ဓာတုနံ သယနံ၊ တသ္မိံ တသ္မိဉ္ဇိ ကောဌာသေ သဒ္ဓိံ ရူပေန -

အညံ ဥပ္ပဇ္ဇတေ စိတ္တံ၊ အညံ စိတ္တံ နိရုဇ္ဈတိ။

အဝီစိမနုသမ္ပန္နော၊ နဒိသောတောဝ ဝတ္တတိတိ။

ဧဝံ အဘိက္ကမာဒိသု အသမ္ပယုနံ အသမ္မောဟသမ္ပဇေညံ နာမာတိ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၅။)

ဤအထက်ပါ ပါဠိတော် အဋ္ဌကထာတို့၏ ညွှန်ကြားထားတော်မူချက်အရ ရွှေသို့တက်ရာ နောက်သို့ ဆုတ်ရာ စသည့် သမ္ပဇေညပိုင်းဆိုင်ရာရှုကွက်တို့၌ ရုပ်ဓာတ် နာမ်ဓာတ် = ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကိုပင် သိမ်း ဆည်းရှုပွားရမည် ဖြစ်ပေသည်။ ထိုတွင် ရုပ်တရားကား ရူပက္ခန္ဓာတည်း။ စိတ္တက္ခန္ဓာတိုင်းရှိ စိတ်စေတသိက် တရားစုတို့ကား နာမ်ခန္ဓာ (၄)ပါးတည်း။ ပေါင်းသော် ခန္ဓာ (၅)ပါးတည်း။ သို့အတွက် အသင်ယောဂီသူတော် ကောင်းသည် -

- ၁။ သွားရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၂။ ရပ်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၃။ ထိုင်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၄။ လျောင်းရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၅။ ရွှေသို့တက်ရာ၌ နောက်သို့ဆုတ်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၆။ တည့်တည့်ကြည့်ရာ၌ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၇။ ကွေးရာ၌ ဆန့်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၈။ ဒုက္ကဋ် သပိတ် သင်္ကန်းကို ကိုင်ဆောင်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၉။ စားရာ၌ သောက်ရာ၌ လျက်ရာ၌ ခဲရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၁၀။ ကျင်ကြီးစွန့်ရာ၌ ကျင်ငယ်စွန့်ရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး၊
- ၁၁။ သွားရာ၌ ရပ်ရာ၌ ထိုင်ရာ၌ အိပ်ရာ၌ နိုးရာ၌ စကားပြောရာ၌ စကားမပြောဆိတ်ဆိတ်နေရာ၌ ခန္ဓာ (၅)ပါး -

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္မဇေည အခန်း

ဤသို့လျှင် ကုရိယာပထပိုင်းဆိုင်ရာ သမ္မဇေညပိုင်းဆိုင်ရာ ရှုကွက်တို့၌ ခန္ဓာ (၅)ပါးတို့ကို အသီးအသီး သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည် ဖြစ်ပေသည်။

ကုရိယာပထပိုင်းဆိုင်ရာ သွားမှု ရပ်မှု ထိုင်မှု အိပ်မှုတို့ကား အခွန်ရှည်သော ကုရိယာပထ ရှုကွက်ကို ရည်ညွှန်း၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူအပ်ပေသည်။

ရှေးသို့ တက်ရာ၌ နောက်သို့ ဆုတ်ရာ၌ တည့်တည့်ကြည့်ရာ၌ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ၌ ကွေးရာ၌ ဆန့်ရာ၌ ဤ (၅)ဌာနတို့၌ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော ကုရိယာပုထ်ကို ရည်ညွှန်း၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော် မူပေသည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော အမှတ် (၁၁)တွင် ပါဝင်သော - သွားရာ၌ ရပ်ရာ၌ ထိုင်ရာ၌ အိပ်ရာ၌ (အိပ်ပျော်ရာ၌) နိုးရာ၌ - ဤ (၅)ဌာနတို့၌ ခုဒ္ဒကစုဏ္ဏိက ကုရိယာပထဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော အသေးစိတ် အသေးစား ကုရိယာပုထ်တို့ကို ရည်ညွှန်း၍ ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။ (မ-ဋ္ဌ-၁- ၂၇၃။)

ဤ ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင်ကား အသင်ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သူမြတ်သည် ရုပ်တရားတို့ကိုသာ ဦးစားပေး၍ သိမ်းဆည်းပွားထားပါဦး။ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း ရှုကွက်၊ ခန္ဓာ (၅)ပါး ရှုကွက်၊ တိပိဋက မဟာသိဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ရုပ်နာမ်-ရှုကွက်တို့ကိုကား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ထပ်မံ၍ ဖော်ပြပါဦးမည်။

အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်

ဤတွင် ကုရိယာပထရှုကွက် သမ္မဇေညရှုကွက်တို့ကို ပိုမို၍ နက်ရှိုင်းစွာ သဘောပေါက်စေရန် ရည်သန်၍ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်ကို ဆက်လက်၍ ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ကတမံ တံ ရူပံ ကာယဝိညတ္တိ? ယာ ကုသလစိတ္တဿ ဝါ အကုသလစိတ္တဿ ဝါ အဗျာကတစိတ္တဿ ဝါ အဘိက္ကမန္တဿ ဝါ ပဋိက္ကမန္တဿ ဝါ အာလောကေန္တဿ ဝါ ဝိလောကေန္တဿ ဝါ သမိဇ္ဇေန္တဿ ဝါ ပသာ- ရေန္တဿ ဝါ ကာယဿ ထမ္ဘနာ သန္တမ္ဘနာ သန္တမ္ဘိတတ္တံ ဝိညတ္တိ ဝိညာပနာ ဝိညာပိတတ္တံ၊ ကုဒံ တံ ရူပံ ကာယဝိညတ္တိ။ (အဘိ-၁-၁၇၇၊ ရူပကဏ္ဍ။)

= ကာယဝိညတ်ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း၊ ကုသိုလ်စိတ်ရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော၊ အကုသိုလ် စိတ်ရှိသည်မူလည်းဖြစ်သော၊ အဗျာကတစိတ်ရှိသည်မူလည်းဖြစ်သော ရှေးသို့ သွားသူ၏သော်လည်းကောင်း၊ နောက်သို့ ဆုတ်သူ၏သော်လည်းကောင်း၊ ရှေ့တည့်တည့်သို့ ကြည့်သူ၏သော်လည်းကောင်း၊ စောင်းငဲ့၍ ကြည့် သူ၏သော်လည်းကောင်း၊ လက်ခြေစသည်ကို ကွေးသူ၏သော်လည်းကောင်း၊ လက်ခြေစသည်ကို ဆန့်သူ၏ သော်လည်းကောင်း ကိုယ်ကို အကြင် ထောက်ပံ့ထားခြင်းသည် အကြင် ကောင်းစွာ ထောက်ပံ့ထားခြင်းသည် အကြင် ကောင်းစွာ ထောက်ပံ့ထားတတ်သော ရုပ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာသည် အကြင် (မိမိ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သူတစ်ပါးအား) သိစေခြင်း သဘောတရားသည် အကြင်သိစေခြင်းဟူသော အခြင်းအရာသည် အကြင်သိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော သဘောတရားသည် ရှိ၏။ ကာယဝိညတ်ဟူသော ထိုရုပ်သည် ဤသဘောတရားပင်တည်း။ (အဘိ-၁-၁၇၇။)

“အဘိက္ကမိဿာမိ ပဋိက္ကမိဿာမိ”တိ ဟိ စိတ္တံ ဥပ္ပဇ္ဇမာနံ ရူပံ သမုဋ္ဌာပေတိ။ တတ္ထ ယာ ပထဝီဓာတု အာပေါဓာတု တေဇောဓာတု ဝါယောဓာတု တန္နိဿိတော ဝဏ္ဏော ဂန္ဓော ရသော ဩဇာတိ ကုမေသံ အဋ္ဌန္တံ ရူပကလာပါနံ အပ္ပန္တရေ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ ဝါယောဓာတု၊ သာ အတ္တနာ သဟဇာတံ ရူပကာယံ သန္တမ္ဘတိ

သန္တာရေတိ စာလေတိ အဘိက္ကမာပေတိ ပဋိက္ကမာပေတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၄။)

ရှင်းလင်းချက် — ရှေးသို့ သွားအံ့ နောက်သို့ ဆုတ်အံ့-ဟူသော စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာလတ်သော် ထိုစိတ်သည် စိတ္တဇရုပ်ကို ဖြစ်စေ၏။ ထိုသို့ စိတ္တဇရုပ်ကို ဖြစ်စေရာ၌ ပထဝီဓာတ် အာပေါဓာတ် တေဇောဓာတ် ဝါယောဓာတ် ဟူသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးနှင့် ထိုဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို မှီ၍ ဖြစ်သော ဝဏ္ဏ ဂန္ဓ ရသ ဩဇာဟူသော ဤ (၈)မျိုးကုန်သော ရုပ်တရားတို့၏ အပေါင်းအစုဟူသော အဋ္ဌကလာပ်ရုပ်တို့၏ အတွင်း၌ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် ဝါယောဓာတ်သည် ရှိ၏။ ထို ဝါယောဓာတ်သည် မိမိနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ကောင်းစွာ ထောက်ပံ့၏။ ကောင်းစွာ ဆောင်ထား၏။ လှုပ်ရှားစေ၏။ ရှေ့သို့ သွားစေ၏။ နောက်သို့ ဆုတ်စေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၄။)

တတ္ထ ဧကာဝဇ္ဇနဝိထိယံ သတ္တသု ဇေနေသု ပဌမစိတ္တသမုဋ္ဌိတာ ဝါယောဓာတု အတ္တနာ သဟဇာတံ ရူပကာယံ သန္တမ္ပေတံ သန္တာရေတံ သက္ကောတိ။ အပရာပရံ ပန စာလေတံ န သက္ကောတိ။ ဒုတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သတ္တမစိတ္တေန ပန သမုဋ္ဌိတာ ဝါယောဓာတု ဟေဋ္ဌာ ဆဟိ စိတ္တေဟိ သမုဋ္ဌိတံ ဝါယောဓာတု ဥပတ္တမ္ပနပစ္စယံ လဘိတွာ အတ္တနာ သဟဇာတံ ရူပကာယံ သန္တမ္ပေတံ သန္တာရေတံ စာလေတံ အဘိက္ကမာပေတံ ပဋိက္ကမာပေတံ အာလောကာပေတံ ဝိလောကာပေတံ သမိဉ္ဇာပေတံ ပသာရာပေတံ သက္ကောတိ။ တေန ဂမနံ နာမ ဇာယတိ။ အာဂမနံ နာမ ဇာယတိ။ ဂမနာဂမနံ နာမ ဇာယတိ။ “ယောဇနံ ဂတော၊ ဒသယောဇနံ ဂတော”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇာပေတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၄။)

[ပဉ္စဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း မနောဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း (= ဝုဋ္ဌော) ဟူသော အာဝဇ္ဇန်း နှစ်မျိုး ပါဝင်သော ပဉ္စဒ္ဓါရဝိထိများ သည် ဝိညတ်ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်။ မနောဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော အာဝဇ္ဇန်း တစ်မျိုးသာ ပါဝင်သော မနောဒ္ဓါရဝိထိ စိတ်အစဉ်များကသာလျှင် ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်၏။ ထိုကြောင့်]

ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍ ဖြစ်ကြကုန်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိသော ထိုဝါယောဓာတ်များစွာတို့တွင် မနောဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်းဟူသော တစ်ခုသော အာဝဇ္ဇန်းရှိသော မနောဒ္ဓါရဝိထိ၌ (၇)ကြိမ်ကုန်သော ဇောတို့တွင် ပထမဇောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်သည် မိမိနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ကောင်းစွာ တောင့်ထားခြင်း ငှာလည်းကောင်း၊ ကောင်းစွာ ဆောင်ထားခြင်းငှာလည်းကောင်း စွမ်းနိုင်၏။ သို့သော် ထိုမှ ဤမှ လှုပ်ရှားစေခြင်းငှာကား မစွမ်းနိုင်။ ဒုတိယဇောစိတ် စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိကြကုန်သော ဝါယောဓာတ်စသည်တို့၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။

သတ္တမ ဇောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိသော ဝါယောဓာတ်သည် ကား အောက်၌ (၆)ပါးကုန်သော ဇောစိတ်တို့ကြောင့် ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်လာသော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိသော ဝါယောဓာတ်ဟူသော ထောက်ပံ့တတ်သော အကြောင်းတရားကို ရရှိသည့်အတွက် မိမိနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ကောင်းစွာ တောင့်ထားခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ကောင်းစွာ ဆောင်ထားခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ လှုပ်ရှားစေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ရှေ့သို့သွားစေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ နောက်သို့ ဆုတ်စေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ရှေ့တည့်တည့်သို့ ကြည့်စေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ စောင်း၍ ကြည့်စေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ကွေးစေခြင်းငှာလည်းကောင်း၊ ဆန့်စေခြင်းငှာလည်းကောင်း စွမ်းနိုင်၏။ ထို (၇)ခုမြောက် ဇောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်၏ ထိုသို့ စွမ်းနိုင်ခြင်းကြောင့် သွားခြင်းမည်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ပြန်လာခြင်း မည်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ သွားခြင်း ပြန်လာခြင်းမည်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ “တစ်ယူဇနာ ရှိသော

အရပ်သို့ ရောက်ပြီ၊ ဆယ်ယူနေရာ ရှိသော အရပ်သို့ ရောက်ပြီ = တစ်ယူနေရာတိုင်တိုင် သွားပြီးပြီ၊ ဆယ်ယူနေရာ တိုင်တိုင် သွားပြီးပြီ”ဟု ပြောဆိုထိုက်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၄။)

ပဌမဇနသမုဋ္ဌိတာ ဝါယောဓာတု ယဒိပိ တသ္မိံ ခဏေ ရူပါနံ ဒေသန္တရူပတ္တိဟေတုဘာဝေန စာလေတုံ န သက္ကောတိ၊ တထာပိ ဝိညတ္တိဝိကာရသဟိတာဝ သာ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ ဒသသု ဟိ ဒိသာသု ယံ ဒိသံ ဂန္တုကာမော အင်္ဂပစ္စင်္ဂီနိ ဝါ ဒိပိတုကာမော၊ တံဒိသာဘိမုခါနေဝ ရူပါနိ သာ သန္တမ္ဘေတိ သန္တာရေတိ စာတိ တဒဘိမုခ- ဘာဝိကာရတိ ဟေတိ၊ အဓိပ္ပါယသဟဘာဝိ စ ဝိကာရော ဝိညတ္တိတိ။ ဧဝဉ္စ ကတွာ အာဝဇ္ဇနဿပိ ဝိညတ္တိ- သမုဋ္ဌာပကဘာဝေါ ယထာဓိပ္ပါယဝိကာရရူပပ္ပါဒနေန ဥပပန္နော ဟေတိ၊ ယတော ဗာတ္တိသ စိတ္တာနိ ရူပိရိယာ- ပထဝိညတ္တိဇနကာနိ ဝုတ္တာနိတိ။ ယောဇနံ ဂတော၊ ဒသယောဇနံ ဂတောတိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပဇ္ဇာပေတိ အနေကသဟဿဝါရံ ဥပ္ပန္နာ။ (မူလဋီ-၁-၇၂။)

ပထမဇောကြောင့် ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်သည် ထိုခဏ၌ ရုပ် တရားတို့၏ အရပ်တစ်ပါး၌ ဥပါဒ်ခြင်း = ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း၏ အဖြစ်ဖြင့် လှုပ်ရှားစေခြင်းငှာ အကယ်၍ ကား မစွမ်းနိုင်ပါပေ။ ထိုသို့ပင် မစွမ်းနိုင်သော်လည်း ထိုဝါယောဓာတ်ကို ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ်နှင့် အတူ တကွ ဖြစ်၏ဟူ၍ သာ သိရှိပါလေ။ (လှုပ်ရှားခြင်းဟူသည် ရုပ်ကလာပ်တို့၏ မူလဖြစ်ရာ အရပ်မှ အခြားအရပ်၌ နောက်ထပ် ဥပါဒ်ခြင်း = ဖြစ်ခြင်းတည်း။ ထိုသို့ နေရာပြောင်းရွှေ့၍ ဥပါဒ်ခြင်းမှာလည်း ရှေးရှေး ရုပ်ကလာပ် တွင် ပါဝင်သော = ရှေးရှေး ဇောစိတ်များကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ် ၏ စွမ်းအင်သတ္တိကြောင့်တည်း။ ထိုသို့ နေရာပြောင်း၍ ပြောင်း၍ ဥပါဒ်ခြင်းကိုပင် လူအများက “လှုပ်ရှားခြင်း” ဟု ထင်မြင်ကြသည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုမျိုးကို ပထမဇောကြောင့်ဖြစ်သော ဝါယောဓာတ်က မဖြစ်စေနိုင်သေးပါ ဟူလိုသည်။)

ထိုသို့ မစွမ်းနိုင်သော်လည်း အဘယ်ကြောင့် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်၏ဟူ၍ သိရှိနိုင်ပါသနည်းဟူမူ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ အရပ် (၁၀)မျက်နှာတို့တွင် အကြင်အရပ်သို့ သွားလို၏၊ ကိုယ် အင်္ဂါ ကြီးငယ်တို့ကို အကြင်အရပ်မျက်နှာသို့လည်း ပစ်ချခြင်းငှာ အလိုရှိ၏၊ ထိုအရပ်မျက်နှာသို့ ရှေးရှုသည် သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်တို့ကို ထိုဝါယောဓာတ်သည် ကောင်းစွာလည်း ထောက်ပံ့ထား၏၊ ကောင်းစွာလည်း ဆောင်ထား၏၊ ထိုကြောင့် ထိုအရပ်မျက်နှာသို့ ရှေးရှုသည်၏ အဖြစ်ဟူသော ထူးခြားသော အမူအရာရှိမှုသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏၊ ထိုသူ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒနှင့် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ရှိသော ထူးခြားသော အမူအရာ သည်လည်း ဝိညတ် မည်၏။ ထိုကြောင့် ထိုဝါယောဓာတ်သည် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်၏ဟူ၍ သိရှိနိုင်ပါ၏။ (မူလဋီ-၁-၇၂။)

ဤအကြောင်းကြောင့်ပင် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏လည်း ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သည်၏ အဖြစ်သည် အလို ဆန္ဒ အားလျော်စွာ ဝိကာရရုပ်ကို ဖြစ်စေခြင်းအားဖြင့် သင့်လျော်၏၊ ယင်းကဲ့သို့ သင့်လျော်သည်၏ အဖြစ် ကြောင့် (၃၂)မျိုးကုန်သော စိတ်တို့ကို စိတ္တဇရုပ်သာမည၊ ဣရိယာပုထ်၊ ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေတတ်ကုန်၏ဟူ၍ မိန့်ဆိုအပ်ကုန်ပြီဟု မှတ်ပါ။ ထိုသို့ ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်စေနိုင်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝ သတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်များ အကြိမ်များစွာ ဖြစ်သော အခါကျမှသာလျှင် “တစ်ယူနေရာ သို့ ရောက်ပြီ၊ ဆယ်ယူနေရာသို့ ရောက်ပြီ”ဟု ဆိုနိုင်စေသည်။ ဝါယောဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိစွမ်းအင် လွန်ကဲ နေသော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်များ အနည်းငယ်မျှ ဖြစ်ရုံမျှဖြင့်ကား ထိုမျှလောက်သော အရပ်သို့ မရောက်စေနိုင် ပါဟု ဆိုလိုသည်။ (မူလဋီ-၁-၇၂။)

ယထာ ဟိ သတ္တဟိ ယုဂေဟိ အာကမ္မိတဗ္ဗေ သကဋေ ပဌမယုဂေ ယုတ္တဂေါဏာ ယုဂံ တာဝ သန္တမ္ဘေတုံ သန္တာရေတုံ သက္ကာန္တိ၊ စက္ကံ ပန န ပဝဋ္ဋေန္တိ။ ဒုတိယာဒီသုပိ ဧသေဝ နယော။ သတ္တမယုဂေ ပန ဂေါဏေ ယောဇေတွာ ယဒါ ဆေကော သာရထိ ဓုရေ နိသီဒိတွာ ယောတ္တာနိ အာဒါယ သဗ္ဗပုရိမတော ပဋ္ဌာယ ပတော-ဒလဋ္ဌိယာ ဂေါဏေ အာကောဋေတိ၊ တဒါ သဗ္ဗေဝ ဧကဗလာ ဟုတွာ ဓုရစ္ဆ သန္တာရေန္တိ၊ စက္ကာနိ စ ပဝဋ္ဋေန္တိ။ “သကဋံ ဂဟေတွာ ဒသယောဇနံ ဝိသတိယောဇနံ ဂတာ”တိ ဝတ္တဗ္ဗတံ အာပါဒေန္တိ။ ဧဝံ သမ္ပဒေမိဒံ ဝေဒိတဗ္ဗံ။ (အဘိ-ဋ-၁-၁၂၅။)

= ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ပြဆိုပေအံ့ — နွားခုနစ်ရှဉ်း ကသော ထမ်းပိုး ခုနစ်ခုတို့ဖြင့် ရုန်းကန် ဆွဲငင်ပါမှ ပါလာနိုင်လောက်အောင် ဝန်လေးသော လှည်းတစ်စီး၌ ရှေးဦးစွာ ပထမထမ်းပိုး၌ ကပ်ယှဉ်ထား အပ်ကုန်သော နွားတို့သည် ထမ်းပိုးကို သို့မဟုတ် ထမ်းပိုးနှင့် တကွသော လှည်းကို ကောင်းစွာ တောင့်ထား ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်ကြကုန်၏။ သွားမည့်လမ်းဘက်သို့ ရှေးရှု ဆွဲငင်လျက် ကောင်းစွာ ဆောင်ထားခြင်းငှာလည်း စွမ်းနိုင်ကြကုန်၏။ သို့သော် လှည်းဘီးကိုကား မလိမ့်စေနိုင်ကြကုန်။ ဒုတိယထမ်းပိုး စသည်တို့၌ ယှဉ်ကထား အပ်ကုန်သော နွားစသည်တို့၌လည်း နည်းတူသာတည်း။

အလျော်အားဖြင့်ဆိုရမူ ခုနစ်ခုမြောက်သော ထမ်းပိုး၌ နွားတို့ကို ယှဉ်ကစေ၍ အကြင်အခါ၌ လိမ္မာ ကျွမ်းကျင်သော လှည်းမောင်းသမားသည် လှည်းဦး၌ ထိုင်၍ ကြိုးတို့ကို ကိုင်၍ အလုံးစုံသော နွားတို့၏ ရှေး ဖြစ်သော နွားမှစ၍ နှင်တံဖြင့် နွားတို့ကို တို့လျက် မောင်းနှင်၏။ ထိုအခါ၌ အလုံးစုံသော နွားတို့သည်ပင် တူညီ သော ခွန်အား = စွမ်းအား ရှိကုန်သည် ဖြစ်ကုန်၍ လှည်းဦး သို့မဟုတ် လှည်းဝန်ကိုလည်း ကောင်းစွာ ဆောင်ကုန် သကဲ့သို့ လှည်းဘီးတို့ကိုလည်း လည်စေကုန်သကဲ့သို့ “လှည်းကို သယ်ဆောင်၍ လှည်းသည် ဆယ်ယူနေသို့ ရောက်ပြီ၊ ယူနေသကဲ့သို့ ရောက်ပြီ”ဟု ပြောဆိုထိုက်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်စေကုန်သကဲ့သို့ ဤသို့ မချွတ်မယွင်း ပြီးစီးခြင်းရှိသော ဤ ဥပမေယျကို သိရှိပါလေ။ (အဘိ-ဋ-၁-၁၂၅။)

လှည်းတစ်စီးကို နွား (၇)ရှဉ်းတို့ဖြင့် ဆောင်ယူသွားရာ၌ ရှေးက သွားကြသော နွား (၆)ရှဉ်းတို့သည် လှည်းကို တောင့်ထားကြကုန်သကဲ့သို့ သွားမည့်လမ်းဘက်သို့ ရှေးရှုဆွဲငင် ဆောင်ယူနေကြသကဲ့သို့ ထို့အတူ ရှေးဇော (၆)ကြိမ်တို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော ဝါယောဓာတ်တို့က အတူတကွ ဖြစ်ဖက် ရုပ်တရား တို့ကို လျော့မသွားအောင် တောင့်ထားကြ၏။ သွားမည့်ဘက် လှုပ်ရှားမည့်ဘက်သို့ ရှေးရှု ဆွဲဆောင်ထားကြ၏။ သို့သော် လှည်းဘီးကို လိမ့်သွားအောင် ရှေးနွား (၆)ရှဉ်းတို့က မစွမ်းနိုင်ကြကုန်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ယင်း ရှေးဇော (၆)တန်တို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော ဝါယောဓာတ်တို့ကလည်း ဤရူပကာယ = ရုပ်တရား အပေါင်းကို လှုပ်ရှားသွားအောင် ပြုလုပ်ခြင်းငှာ မတတ်နိုင်ပေ။ သို့သော် ရှေးဇော (၆)တန်တို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ် သွားကြကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်၏ အားပေးထောက်ပံ့မှုကို ရရှိသော အခါ သတ္တမဇောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိကြသော ဝါယော ဓာတ်တို့သည် ဤရူပကာယ ရုပ်တရားအပေါင်းကို လှုပ်ရှားသွားအောင် = နေရာအသစ်အသစ်၌ ထပ်၍ ထပ်၍ ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်ခြင်းငှာ တတ်ကောင်းပါ၏ဟု ဆိုလိုသည်။ (ဤ၌ မနောဒွါရိကဇောဝိထိပေါင်းသည် အဆက် မပြတ် သွားနေသမျှ အကြိမ်များစွာ ဖြစ်နေမည်သာတည်း။)

ဝိညတ် ဟူသည်

တတ္ထ ယော စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကကာယော၊ န သော ဝိညတ္တိ။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာယ ပန ဝါယောဓာတုယာ သဟဇာတံ ရူပကာယံ သန္တမ္ဘေတုံ သန္တာရေတုံ စာလေတုံ ပစ္စယော ဘဝိတုံ သမတ္ထော ဧကော အာကာရ-

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ကုရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္ပဇေ အခန်း

ဝိကာရော အတ္ထိ၊ အယံ ဝိညတ္တိ နာမ။ သာ အဋ္ဌ ရူပါနိ ဝိယ န စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ။ ယထာ ပန အနိစ္စာဒိဘောဒါနံ ဓမ္မာနံ ဇရာမရဏတ္တာ “ဇရာမရဏံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ သင်္ခတ”န္တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ ဧဝံ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာနံ ရူပါနံ ဝိညတ္တိတာယ သာပိ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ နာမ ဟောတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)

ပထမဇောကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်တည်ရှိကြသော ဝါယောဓာတ် များသည် ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို လှုပ်ရှားအောင် ပြုလုပ်ခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သော်လည်း ထိုဝါယော ဓာတ်၏ သဘာဝသတ္တိ စွမ်းအင် လွန်ကဲနေသော ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း၌ ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ်ကား ပါဝင်လျက်သာ ရှိ၏။ မှန်၏ - အရှေ့သို့ သွားလိုလျှင် ပထမဇောကြောင့် ဖြစ်ပေါ်သွားကြကုန်သော စိတ္တဇ ရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်တို့ကလည်း ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို အရှေ့သို့ ရှေးရှု လျက်သာ ထောက်ပံ့ထားကြရ ဆောင်ထားကြရလေသည်။ ထိုသို့ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၏ အရှေ့ ဘက်သို့ ရှေးရှုခြင်းသည် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ်၏ အစွမ်းကြောင့်သာ ဖြစ်ရ၏။ ဒုတိယဇော စသည် တို့၌လည်း နည်းတူပင် သဘောပေါက်ပါ။

ထိုရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းတို့တွင် အကြင် စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း သည် ရှိ၏။ ထိုစိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းသည် ဝိညတ် မဟုတ်ပေ။ အဟုတ်သော် ကား စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော (စိတ္တဇရုပ်တို့တွင် ပါဝင်သော) ဝါယောဓာတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ရူပ ကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ကောင်းစွာ တောင့်ထားခြင်း ထောက်ကန်ထားခြင်းငှာ သွားမည့်ဘက်သို့ ရှေးရှုကောင်းစွာ ဆောင်ထားခြင်းငှာ လှုပ်ရှားစေခြင်းငှာ အကြောင်းတရားဖြစ်ခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သော တစ်မျိုး သော ထူးခြားသော အမူအရာသည် ရှိ၏။ ဤထူးခြားသော အမူအရာသည် ဝိညတ် မည်၏။

ထိုဝိညတ်ရုပ်သည်ကား ဩဇာလျှင် (၈)ခုမြောက်ရှိသော စိတ္တဇဩဇာမကရုပ်တို့သည် (= စိတ္တဇဩဇာ- မက ရုပ်ကလာပ်တို့သည်) စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သကဲ့သို့ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည်ကား မဟုတ်။ (ယင်းဝိညတ် ရုပ်သည် ရုပ်အစစ် မဟုတ်သောကြောင့် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည့် စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ် မဟုတ်ပါဟု ဆိုလိုသည်။) ထိုသို့ပင် စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ် မဟုတ်ပါသော်လည်း - အနိစ္စ ဒုက္ခ အနတ္တတရား စင်စစ်ဧကန် ဖြစ်ကြကုန်သော ဒုက္ခသစ္စာ သမုဒယသစ္စာ အမည်ရကြသည့် ရုပ်+နာမ်+ကြောင်း+ကျိုး = သင်္ခါရတရား = သင်္ခတတရားတို့၏ တည်မှု = ဇရာ၊ ပျက်မှု = မရဏတရား ထင်ရှားရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် - “ဇရာမရဏံ ဘိက္ခဝေ အနိစ္စံ သင်္ခတံ = ဇရာမရဏသည် အနိစ္စတရားတည်း သင်္ခတတရားတည်း” (သံ-၁-၂၆၄။) - အစရှိသော စကားတော်ကို ဘုရားရှင်သည် ဟောကြားတော်မူအပ်သကဲ့သို့ - ဤအတူပင် စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်တရားတို့၏ ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရရုပ် ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထိုဝိညတ်ရုပ်သည်လည်း စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ် မည်တော့သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)

ဝါယောဓာတုယာ ။ ပ ။ ပစ္စယော ဘဝိတုန္တိ ထမ္ဘနစလနေသု ဝါယောဓာတုယာ ပစ္စယော ဘဝိတုံ သမတ္ထော စိတ္တသမုဋ္ဌာနမဟာဘူတာနံ ဧကော အာကာရဝိသေသော အတ္ထိ၊ အယံ ဝိညတ္တိ နာမ။ တေသဉ္စိ တဒါကာရတ္တာ ဝါယောဓာတု ထမ္ဘတိ စာလေတိ စာတိ။ န ခိတ္တသမုဋ္ဌာနာတိ ဧတေန ပရမတ္ထတော အဘာဝံ ဒဿေတိ။ န ဟိ ရူပံ အပ္ပစ္စယံ အတ္ထိ၊ န စ နိဗ္ဗာနဝဇ္ဇော အတ္ထော နိစ္စော အတ္ထိ။ **ဝိညတ္တိတာယာ**တိ ဝိညတ္တိ- ဝိကာရတာယ။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဘာဝေါ ဝိယ မဟာဘူတဝိကာရတာယ ဥပါဒါရူပဘာဝေါ စ အဓိပ္ပေတောတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (မူလဋီ-၁-၇၂။)

= ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထောက်ပံ့ထားခြင်း လှုပ်ရှားစေခြင်းတို့၌ ဝါယောဓာတ်၏ အကြောင်းတရား ဖြစ်ဖို့ရန် စွမ်းနိုင်သော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်ကုန်သော မဟာဘုတ် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ တစ်မျိုးသော အခြင်းအရာအထူးသည် ရှိ၏။ ဤအခြင်းအရာအထူးသည် ဝိညတ် မည်၏။

[အထက်ပါ အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၌ - ဝါယောဓာတုယာ။ ပ ။ ဧကော အာကာရဝိကာရော - (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။) = ဝါယောဓာတ်၏ အာကာရဝိသေသ = အခြင်းအရာအထူးကို ဝိညတ်မည်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုထား၏။ ဤမူလဋီကာ၌ကား မဟာဘုတ် (၄)ပါးလုံး၏ အာကာရဝိသေသ = အခြင်းအရာအထူးကို ဝိညတ်မည်ကြောင်း ဖွင့်ဆိုထား၏။ အဋ္ဌကထာ၌ ပဓာနနည်းအားဖြင့် ပြဓာန်းသော လိုရင်းပဓာနကိုသာ ဖွင့်ဆို၍ ဋီကာ၌ ပဓာန-အပဓာန နှစ်မျိုးလုံးကို ပေါင်း၍ ဖွင့်ဆိုသည်ဟု မှတ်ပါ။]

= မှန်ပေသည် - ထို စိတ္တဇ မဟာဘုတ်တို့၏ ထိုသို့သော ထူးသောအခြင်းအရာ ရှိကုန်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝါယောဓာတ်သည် ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထောက်လည်း ထောက်ပံ့ထားနိုင်၏။ လှုပ်လည်း လှုပ်ရှားစေနိုင်၏ဟု မှတ်ပါ။

ဤဝိညတ်ရုပ်သည် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည်ကား မဟုတ်ဟူသော ဤစကားရပ်ဖြင့် ဝိညတ်ရုပ်၏ ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှား မရှိခြင်းကို ညွှန်ပြ၏။ အကြောင်းမူ ရုပ်အစစ်မှန်လျှင် အကြောင်းတရား ထင်ရှား မရှိပါဘဲ လျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော ရုပ်တရားမည်သည် ပရမတ္ထသစ္စာနယ်၌ မရှိကောင်းသောကြောင့် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ဝိညတ်ရုပ်သည် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည်ကား မဟုတ်ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ဝိညတ်ရုပ်၏ ပရမတ္ထရုပ်အစစ် မဟုတ်ကြောင်းကို ပြသည်ဟု သိနိုင်ပေသည်။

နိဗ္ဗာန်သည် ကြည်အပ်သော နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ပါးသော နိစ္စ ထာဝရ အမြဲတည်နေသော ပရမတ်တရားမည်သည် မရှိသည်သာဖြစ်သောကြောင့် ဝိညတ်ရုပ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သော အကြောင်းတရား ထင်ရှားမရှိသော အပ္ပစ္စယတရားဟုလည်း မဆိုနိုင်ပေ။ ထို့ကြောင့် အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သိစေတတ်သော ဝိကာရ = အခြင်းအရာအထူး ဖြစ်သောကြောင့်ထို ဝိညတ်ရုပ်သည်လည်း စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ် (= စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်) မည်ပေသည်။ ဝိညတ်ရုပ်၏ စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်၏ အဖြစ်ကို အလိုရှိအပ်သကဲ့သို့ အလားတူပင် ယင်းဝိညတ်ရုပ်သည် မဟာဘုတ်တို့၏ အခြင်းအရာထူး ဝိကာရ ဖြစ်သောကြောင့် ဥပါဒါရုပ်၏ အဖြစ်ကိုလည်း အလိုရှိအပ်၏ဟု သိရှိပါလေ။ (မူလဋီ-၁-၇၂။)

[ထိုဝိညတ်ရုပ်သည် ပရိယာယ်အားဖြင့် (ဌာနူပစာရအားဖြင့်) စိတ္တသမုဋ္ဌာန် အမည်ရသကဲ့သို့ မဟာဘုတ်တို့၏ ထူးသော အခြင်းအရာ = ဝိကာရ ဖြစ်သောကြောင့် မဟာဘုတ်တို့ကို စွဲမှီ၍သာ ထင်ရှားရကား ဥပါဒါရုပ် အမည်ကိုလည်း ရနိုင်သည် - ဟု ဆိုလိုပေသည်။

ဌာနဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့၏ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဟူသော အမည်အစစ်ကို ဌာနီဖြစ်သော ဝိကာရရုပ် = ဝိညတ်ရုပ်အပေါ်၌ တင်စား၍ ဝိညတ်ရုပ်ကိုလည်း ဌာနူပစာရအားဖြင့် စိတ္တသမုဋ္ဌာနရုပ်ဟု အမည်နာမတပ်လျက် ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲနိုင်ပါသည် - ဟု ပြလိုသောကြောင့် - စိတ္တသမုဋ္ဌာနာ နာမ-ဟု နာမ-သဒ္ဒါ ထည့်၍ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)၌ ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။ အဓိဝစနံ - နာမံ ရှိရာ ဥပစာဟူသော ပရိဘာသာနှင့် အညီတည်း။]

မနောဝိညေယျ တရား

ဝိညာပနတ္တာ ပနေသာ ဝိညတ္တိတိ ဝုစ္စတိ။ ကိံ ဝိညာပေတီတိ? ဧကံ ကာယိကကရဏံ။ စက္ခုပထသို့ဦး ဌိတော ဟတ္ထံ ဝါ ပါဒံ ဝါ ဥက္ခိပတိ၊ သီသံ ဝါ ဘမုကံ ဝါ စာလေတိ။ အယံ ဟတ္ထာဒီနံ အာကာရော စက္ခုဝိညေယျော ဟောတိ၊ ဝိညတ္တိ ပန န စက္ခုဝိညေယျာ၊ မနောဝိညေယျာ ဧဝံ။ စက္ခုနာ ဟိ ဟတ္ထဝိကာရာဒိဝသေန ဝိပ္ပန္နမာနံ ဝဏ္ဏာရမ္မဏမေဝ ပဿတိ၊ ဝိညတ္တိ ပန မနောဒွါရိကစိတ္တေန စိန္တေတွာ “ဣဒဗ္ဗိဒဗ္ဗ ဧသ ကာရေတိ မညေ”တိ ဇာနာတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)

= ဝိညာပေတီတိ ဝိညတ္တိ - ဟူသော ဟေတု ကတ္ထုသာဓန ဝစနတ္ထအရ ဤအမူအရာထူးကို သိစေ တတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိညတ်ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ အဘယ်ကို သိစေတတ်သနည်းဟူမူ - ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော အမူအရာကြိယာကို = ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်၏ အမူအရာ ကြိယာကို = စိတ်၏ အလိုဆန္ဒကို သိစေတတ်၏။ ဤကား အဖြေတည်း။

စက္ခုပသာဒ၏ လမ်းကြောင်း၌ တည်သော သူသည် လက်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ခြေကိုသော်လည်း ကောင်း မြှောက်လိုက်အံ့၊ ဦးခေါင်းကိုသော်လည်းကောင်း မျက်ခုံးကိုသော်လည်းကောင်း လှုပ်စေအံ့၊ လက် ခြေ ဦးခေါင်း မျက်ခုံး စသည်တို့၏ ဤ မြှောက်ခြင်း လှုပ်ခြင်းဟူသော ဤအမူအရာသည် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ် သိနိုင်၏။ သို့သော် ဝိညတ်ကိုကား စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မသိအပ် မသိနိုင်၊ မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိအပ် သိနိုင်၏။ မှန်ပေသည် - စက္ခုဖြင့် (= စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့်) လက်၏ ထူးခြားသော အမူအရာ အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် လှုပ်ရှားသော အရောင်အဆင်းဟူသော ဝဏ္ဏဓာတ် = ရူပါရုံကိုသာလျှင် မြင်နိုင်၏။ ဝိညတ်ရုပ်ကိုကား မနော ဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်ဖြင့် ကြံဆ၍ စဉ်းစား၍ - “ဤသူသည် ဤမည်သောအမူ ဤမည်သောအမူကို လည်း ပြုစေလိုယောင်တကား (= ပြုစေလိုသည်နှင့် တူ၏)” - ဟု သိရှိပေ၏။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)

ကာယိကကရဏန္တိ ကာယဒွါရပုပ္ဖံ စိတ္တကိရိယံ၊ အဓိပ္ပါယန္တိ အတ္ထော။ ကာရေတိ မညေတိ ဧတေန ဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏာနုသာရေန ဂဟိတာယ ဝိညတ္တိယာ ယံ ကရဏံ ဝိညာတဗ္ဗံ၊ တဿ ဝိဇာနနေန ဝိညတ္တိယာ ဝိညာတတ္ထံ ဒဿေတိ။ န ဟိ ဝိညတ္တိရဟိတေသု ရုက္ခစလနာဒီသု “ဣဒမေသ ကာရေတိ”တိ ဝိဇာနနံ ဟောတီတိ။ စက္ခုဝိညာဏဿ ဟိ ရူပေ အဘိနိပါတမတ္ထံ ကိစ္စံ၊ န အဓိပ္ပါယသဟဘုနော စလနဝိကာရဿ ဂဟဏံ။ စိတ္တဿ ပန လဟုပရိဝတ္တိတာယ စက္ခုဝိညာဏဝီထိယာ အနန္တရံ မနောဝိညာဏေန ဝိညာတမ္ပိ စလနံ စက္ခုနာ ဒိဋ္ဌံ ဝိယ မညန္တိ အဝိသေသဝိဒုနော၊ တဿာ ယထာ နီလာဘိနိပါတဝသပ္ပဝတ္ထာယ စက္ခုဝိညာဏဝီထိယာ နီလန္တိပဝတ္ထာယ မနောဝိညာဏဝီထိယာ စ အနန္တရံ န ဝိညာယတိ၊ ဧဝံ အဝိညာယမာနန္တရေန မနောဒွါရဝိညာဏေန ဂဟိတေ တသ္မိံ စိတ္တေန သဟေဝ အနုပရိဝတ္တေ ကာယထမ္မနဝိကာရစောပနသင်္ခါတေ “ဣဒမေသ ကာရေတိ၊ အယမဿ အဓိပ္ပါယော”တိ ဝိဇာနနံ ဟောတိ။ (မူလဋီ-၁-၇၂-၇၃။)

ကာရေတိ မညေ = “ဤသူသည် ဤမည်သောအမူ ဤမည်သောအမူကို ပြုစေလိုသည်နှင့် တူ၏” ဟူ သော ဤစကားရပ်ဖြင့် - အရောင် = အဆင်း = ဝဏ္ဏဓာတ် = ရူပါရုံကို အာရုံယူ၍ ရကြောင်း (= သိကြောင်း) ဖြစ်သော စက္ခုဒွါရဝီထိ မနောဒွါရဝီထိကို အစဉ်လိုက်သဖြင့် အာရုံယူ၍ ရအပ် သိအပ်သော ဝိညတ်ရုပ်ကြောင့် အကြင်အမူအရာ = အကြင်အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သိအပ် သိနိုင်၏။ ထိုအမူအရာ = ထိုအတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သိခြင်းအားဖြင့် ဝိညတ်ရုပ်၏ ဝိညတ်ရုပ်၏ အဖြစ်ကို ထင်ရှားပြ၏ (= ဝိညတ်ရုပ်၏ ဝိညတ်ရုပ် ဖြစ်ကြောင်း သဘောကို ထင်ရှားပြ၏။) အဘယ်ကြောင့်နည်းဟူမူ - ဝိညတ်မှ ကင်းကုန်သော သစ်ပင် လှုပ်ခြင်း စသည်တို့၌ “ဤသစ်ပင်သည် ဤအမူကို ပြုစေလို၏”ဟု သိခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်ပင်တည်း။

မှန်ပေသည် - စက္ခုဝိညာဏ်၏ ရူပါရုံ၌ ရှေးရှု ကျခြင်းမျှသည် ယင်းစက္ခုဝိညာဏ်၏ လုပ်ငန်းကိစ္စ တည်း။ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော လှုပ်ရှားခြင်းဟူသော ဝိကာရကို အာရုံယူ၍ ရခြင်း = သိခြင်းသည် စက္ခုဝိညာဏ်၏ လုပ်ငန်းကိစ္စ မဟုတ်ပေ။ (စက္ခုဝိညာဏ်က လက်ခြေ စသည်ကို လှုပ်ပြသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အတွင်းသဘောအလိုဆန္ဒ အဓိပ္ပါယ်ကိုလည်းကောင်း၊ ဝိကာရ = ဝိညာတ်ရုပ်ကိုလည်းကောင်း မသိနိုင် ဟု ဆိုလိုသည်။) ထိုသို့ပင် စက္ခုဝိညာဏ်၏ လှုပ်ရှားသူ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒနှင့် တကွ ဝိကာရ = ဝိညာတ်ရုပ်ကို သိခြင်းကိစ္စ မရှိပါသော်လည်း စိတ်၏ အလွန် လျင်မြန်သော အပြောင်းအလွဲ ရှိသည်၏ အဖြစ် ကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ်၏ အခြားမဲ့၌ ဘဝခြားလျက် ဖြစ်ပေါ်လာသော မနောဝိညာဏ်ဖြင့် (= မနောဒွါရ ဝီထိ စိတ်အစဉ်ဖြင့်) သိအပ် သိနိုင်သည်လည်း ဖြစ်သော လှုပ်ရှားခြင်းဟူသော ဝိကာရ = ဝိညာတ်ရုပ်ကို စက္ခု ပသာဒ = စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မြင်အပ်သကဲ့သို့ စက္ခုဝိညာဏ်၏နှင့် မနောဝိညာဏ်၏ဟူသော ပရမတ်တို့၏ အထူးကို မသိနိုင်ကုန်သော လူပြိုန်းတို့သည် အောက်မေ့ မှတ်ထင်ကြကုန်၏။ ထို့ကြောင့် ညှိသော အဆင်း ရူပါရုံ၌ ရှေးရှုကျခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော စက္ခုဝိညာဏ်၏လည်းကောင်း၊ ညှိသော အဆင်း ရူပါရုံဟူ၍ သိသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော မနောဝိညာဏ်၏လည်းကောင်း - ဤဝီထိ နှစ်ခုတို့၏ နှစ်မျိုး ကွဲပြားပုံ အထူးကို ပရမတ်ဉာဏ်ပညာမျက်စိကင်းနေသော လူပြိုန်းသည် မသိအပ် မသိနိုင်သကဲ့သို့ - အလား တူပင် စိတ်နှင့် အတူတကွသာလျှင် အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော ရူပကာယ ရုပ်တရားအပေါင်းကို ထောက်ပံ့တတ် လှုပ်ရှားစေတတ်သော ထူးခြားသော အမူအရာဟု ဆိုအပ်သော ထိုဝိကာရ = ဝိညာတ်ရုပ်ကို စက္ခုဝိညာဏ် ဝီထိမှ ထူးသော မနောဝိညာဏ်ဝီထိဖြင့်သာ သိသည်ဟု မသိသော = စက္ခုဝိညာဏ်ဝီထိဟုပင် ထင်ရသော မနောဝိညာဏ်ဝီထိဟူသော မနောဝိညာဏ်ဖြင့် အာရုံယူ၍ ရပြီးမှ = ဝိကာရဟူသော ဝိညာတ်ရုပ်ကို သိပြီးမှ - “ဤသူသည် ဤအမှုကို ပြုစေလို၏၊ ဤအလိုသည် ထိုသူ၏ အလိုတည်း”ဟု ဤသို့ သိခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (မူလဋီ-၁-၇၂-၇၃။)

ဝိညာတ်ကို သိသော ဝီထိ

ရူပံ ပဌမစိတ္တေန၊ တီတံ ဒုတိယစေတသာ။
တတိယေန တုဝိညတ္တိံ၊ ဘာဝံ စတုတ္ထစေတသာ။

ဝိညာတ်ကို သိသော ဝီထိကို ပြရာ၌ -

- ၁။ ရူပါရုံ = အရောင်မျှကို သိသောဝီထိ = စက္ခုဝိညာဏ်ဝီထိ၊
- ၂။ ထို အတိတ်ရူပါရုံကိုသိသော တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိ = နောက်လိုက် မနောဒွါရဝီထိ၊
- ၃။ ဝိညာတ်ကို သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊
- ၄။ အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ)ကို သိသော မနောဒွါရဝီထိ - ဟု

ဝီထိအစဉ် (၄)မျိုး ရှိ၏။ ထိုတွင် ဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏာနုသာဓရေန (မူလဋီ-၁-၇၂။) ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် စက္ခု ဝိညာဏ်ဝီထိ၊ တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိတို့၏ ရူပါရုံသို့ အစဉ်လိုက်ပုံကို ပြ၏။

ဂဟိတာယ ဝိညတ္တိယာ (မူလဋီ-၁-၇၂။) ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ဝိညာတ်ရုပ်ကို သိကြောင်းဖြစ်သော အမှတ် (၃) မနောဒွါရဝီထိကို ပြ၏။

ယံ ကရဏံ ဝိညာတဗ္ဗံ၊ တဿ ဝိဇ္ဇာနနေန (မူလဋီ-၁-၇၂။) ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ) ကို သိသော အမှတ် (၄) ဝီထိကို ပြသည်။

ကာရေတိ မညေ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅။)

“ဤမည် ဤမည်သော အမှုကို ပြုစေလို၏ဟု ထင်၏”- ဟူသော ဤစကားရပ်ဖြင့် လက် ခြေစသည်ကို လှုပ်ရှားပြသသူ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ)ကို မြင်ရသူက သိရှိရပုံကို ဖော်ပြ၏။ ထိုသို့ ပြသဖြင့် အတွင်းသဘောအလိုဆန္ဒကို သိခြင်း၏ အရင်းခံဖြစ်သော ဝိညာဏ်ရုပ်ကိုလည်း သိအပ်ပြီး ဖြစ်ကြောင်းကို ဤ-
ကာရေတိ မညေ - ဟူသော စကားရပ်ဖြင့်ပင် ပြ၏။ မှန်ပေသည် — လှုပ်ရှားပြသသော လက်၏ အဆင်း အရောင် = ရူပါရုံကို မြင်သော ပထမ စက္ခုဝိညာဏ်ထိ၊ ထိုအတိတ်ရူပါရုံ အရောင်အဆင်းကို သိသော ဒုတိယ တဒနဝတ္ထိကာ မနောဒွါရီထိ၊ ထိုဝိထိကို အစဉ်လိုက်သော တတိယမနောဒွါရီထိဖြင့် ဝိညာဏ်ရုပ်ကို သိပြီးမှ စတုတ္ထ မနောဒွါရီထိဖြင့် လှုပ်ရှားပြသသူ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ)ကို သိရှိရသည်ဟု မှတ်ပါ။

ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင်ပြပုံ

ယထာ ဟိ အရညေ နိဒါယသမယေ ဥဒကဋ္ဌာနေ မနုဿာ “ဣမာယ သညာယ ဣဓ ဥဒကဿ အတ္ထိ- ဘာဝံ ဇာနိဿန္တိ”တိ ရုက္ခဂ္ဂေ တာလပဏ္ဏာဒီနိ ဗန္ဓာပေန္တိ၊ သုရာပါနဒွါရေ ဓဇံ ဥဿာပေန္တိ၊ ဥစ္စံ ဝါ ပန ရုက္ခံ ဝါတော ပဟရိတွာ စာလေတိ၊ အန္တော ဥဒကေ မစ္ဆေ စလန္တေ ဥပရိ ဗုဗ္ဗုဋ္ဌကာနိ ဥဋ္ဌဟန္တိ၊ မဟောယဿ ဂတမဂ္ဂပရိယန္တေ တိဏပဏ္ဏကသဉ္စ ဥဿာရိတံ ဟောတိ။ တတ္ထ တာလပဏ္ဏဓဇသာခါစလနဗုဗ္ဗုဋ္ဌကတိဏ ပဏ္ဏကသဋ္ဌေ ဒိသွာ ယထာ စက္ခုနာ အဒိဋ္ဌမ္ပိ “ဧတ္ထ ဥဒကံ ဘဝိဿတိ၊ သုရာ ဘဝိဿတိ၊ အယံ ရုက္ခော ဝါတေန ပဟတော ဘဝိဿတိ၊ အန္တော ဥဒကေ မစ္ဆော ဘဝိဿတိ၊ ဧတ္တကံ ဌာနံ အဇ္ဈောတ္ထရိတွာ ဩယော ဂတော ဘဝိဿတိ”တိ မနောဝိညာဏေန ဇာနာတိ။ ဧဝမေဝ ဝိညတ္တိပိ န စက္ခုဝိညေယျာ၊ မနောဝိညေယျာဝ။ စက္ခုနာ ဟိ ဟတ္ထဝိကာရာဒိဝသေန ဝိပ္ပန္နမာနံ ဝဏ္ဏာရမ္မဏမေဝ ပဿတိ၊ ဝိညတ္တိံ ပန မနောဒွါရိကစိတ္တေန စိန္တေတွာ “ဣဒမ္ပိဒဉ္စ ဧသ ကာရေတိ မညေ”တိ ဇာနာတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅-၁၂၆။)

= ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ပြဆိုပေအံ့ — တောထည်း၌ နွေကာလဝယ် ရေရှိရာ အရပ်၌ လူတို့သည် “ဤအမှတ်အသားဖြင့် ဤအရပ်၌ ရေရှိကြောင်းကို သိနိုင်ကုန်လတ္တံ့”ဟု နှလုံးသွင်း၍ သစ်ပင်ထိပ်ဖျား၌ ထန်း ရွက် အစရှိသော အမှတ်အသားတို့ကို ဖွဲ့ချည်စေကြကုန်၏။

အရက်ဆိုင်တံခါးဝ၌ အလံကို စိုက်ထူထားကြကုန်၏။

သည်မျှသာမကသေး — မြင့်သော သစ်ပင်ကို လေသည် တိုက်ခတ်၍ လှုပ်စေ၏။ ရေ၏အတွင်း၌ ငါး သည် လှုပ်ရှားလတ်သော် ရေအထက်၌ ရေပွက်ငယ်တို့သည် ထကုန်၏။ ကြီးစွာသော ရေအယဉ်၏ ဖြတ်ကျော် စီးဆင်းသွားအပ်သော လမ်းကြောင်းတစ်လျှောက်၏ အထက် အပိုင်းအခြားအရပ်၌ မြက်-သစ်ရွက်-အမှိုက် သရိုက်သည် အထက်၌ တင်နေ၏။

ထိုအထက်ပါ စကားရပ်ဝယ် — ထန်းရွက်၊ အလံ၊ သစ်ခက်လှုပ်ခြင်း၊ ရေပွက်၊ မြက်-သစ်ရွက်-အမှိုက် သရိုက်တို့ကို မျက်စိအမြင်ရှိသော သူသည် စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်ဖြင့် မြင်နိုင်၏။ ထိုသို့ မြင်ရ၍ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မမြင်အပ် မမြင်နိုင်သည် ဖြစ်ပါသော်လည်း —

- “၁။ ဤထန်းရွက် ဖွဲ့ချည်ထားရာ အရပ်၌ ရေရှိလတ္တံ့၊
- ၂။ ဤအလံ စိုက်ထူထားရာ အရပ်၌ အရက်ရှိလတ္တံ့၊
- ၃။ ဤသစ်ပင်ကို လေတိုက်ခတ်အပ်သည် ဖြစ်လတ္တံ့၊
- ၄။ ရေထည်း၌ ငါးရှိလတ္တံ့၊

၅။ ဤမျှ အတိုင်းအရှည် ရှိသော အရပ်ကို လွှမ်းမိုး၍ ရေအယဉ်သည် ဖြတ်ကျော် စီးဆင်းသွားသည် ဖြစ်လတ္တံ့” —

ဤသို့လျှင် မနောဝိညာဏ်ဖြင့် မှန်းဆ၍ သိနိုင်သကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ဝိညာဏ်ရုပ်ကိုလည်း စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မသိအပ် မသိနိုင်၊ မနောဝိညာဏ်ဖြင့်သာ သိအပ် သိနိုင်၏။ မှန်ပေသည် စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် လက်၏ ထူးခြားသော အမူအရာ အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် လှုပ်ရှားသော အရောင်အဆင်းဟူသော ဝဏ္ဏဓာတ် = ရူပါရုံကိုသာလျှင် မြင်နိုင်၏။ ဝိညာဏ်ရုပ်ကိုကား မနောဒွါရိကဇောဝီထိ စိတ်အစဉ်ဖြင့် ကြံဆ၍ စဉ်းစား၍ “ဤသူသည် ဤမည်သောအမူ ဤမည်သောအမူကိုလည်း ပြုစေလိုသည်နှင့် တူ၏”ဟု သိရှိပေ၏။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၅-၁၂၆။)

တောထည်း၌ နွေအခါဝယ် သစ်ပင်ခေါင်ဖျား၌ ဖွဲ့ချည်ထားအပ်သော ထန်းရွက်၊ အရက်ဆိုင်ဝ၌ စိုက်ထူထားအပ်သော အလံ စသည်တို့သည် လှုပ်ရှားသော လက်၏ ရူပါရုံနှင့် တူ၏။ ထိုထန်းရွက်စသည်ကို မြင်ပြီးနောက် ရေ စသည်တို့ ရှိမှန်းကို သိရခြင်းသည် ရူပါရုံကို မြင်သောဝီထိ ဖြစ်ပြီးနောက် မနောဒွါရိက ဝီထိဖြင့် ဝိညာဏ်ရုပ်ကို သိရခြင်းနှင့် တူ၏။ ဤအစဉ်သည် အကြမ်းမျှသာ ဖြစ်၏။ ဤထက် ကျယ်ပြန့်သော ဝီထိအစဉ်ကို မူလဋီကာ၌ အောက်ပါအတိုင်း ဖွင့်ဆိုထား၏။

တာလပဏ္ဏာဒိရူပါနိ ဒိသွာ တဒနန္တရပုဝတ္ထာယ မနောဒွါရဝီထိယာ အဝိညာယမာနန္တရာယ တာလ-ပဏ္ဏာဒီနံ ဥဒကာဒိသဟစာရိပ္ပကာရတံ သညာဏာကာရံ ဂဟေတွာ ဥဒကာဒိဂဟဏံ ဝိယ။ **ဧတ္ထ ဥဒကံ ဘဝိဿတိ**တိအာဒိနာ စ ဥဒကာဒိသမ္ပန္နနာကာရေန ရူပဂ္ဂဟဏာနုသာရဝိညာဏေန ယံ ဥဒကာဒိ ဝိညာတဗ္ဗံ၊ တဿ ဝိဇာနနေန တဒါကာရဿ ဝိညာတတာ ဝုတ္တာတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာ။ ဧတဿ ပန ကာယိကကရဏဂ္ဂဟဏဿ ဥဒကာဒိဂဟဏဿ စ ပုရိမသိဒ္ဓသမ္ပန္နဂ္ဂဟဏံ ဥပနိဿယော ဟောတိတိ ဒဋ္ဌဗ္ဗံ။ အထ ပန နာလမ္ပိတာပိ ဝိညတ္တိ ကာယိကကရဏဂ္ဂဟဏဿ စ ပစ္စယော ပုရိမသိဒ္ဓသမ္ပန္နဂ္ဂဟဏောပနိဿယဝသေန သာမိပ္ပါယ-ဝိကာရဘူတဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏာနန္တရံ ပဝတ္တမာနဿ အဓိပ္ပါယဂ္ဂဟဏဿ အဓိပ္ပါယ သဟဘူဝိကာရာဘာဝေ အဘာဝတော၊ ဧဝံ သတိ ဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏာနန္တရေန ဥဒကာဒိဂဟဏေနော တာလပဏ္ဏာဒိသညာဏာကာရော ဝိယ ဝဏ္ဏဂ္ဂဟဏာနန္တရေန အဓိပ္ပါယဂ္ဂဟဏေနော ဝိညတ္တိ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိတိ “ဣဒဗ္ဗိဒဗ္ဗ ဧသ ကာရေတိ မညေ”တိ အဓိပ္ပါယ ဝိဇာနနေနော ဝိညတ္တိယာ ဝိညာတတာ ဝုတ္တာ။ (မူလဋီ-၁-၇၃။)

ဤဋီကာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။ နွေအခါဝယ် တောအတွင်း၌ သစ်ပင်ထိပ်ဖျား စသည်တို့၌ ဖွဲ့ချည်ထားအပ်သော ထန်းရွက် စသည်တို့၏ အဆင်း ရူပါရုံတို့ကို မြင်သောအခါ —

- ၁။ စက္ခုဒွါရဝီထိ = ထန်းရွက် စသည်တို့၏ အဆင်းကို မြင်သော ဝီထိ၊
- ၂။ ထိုစက္ခုဒွါရဝီထိဖြင့် မြင်လိုက်သော အတိတ်ရူပါရုံကို အာရုံယူသော တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုထန်းရွက်စသည်တို့၏ အဆင်းရူပါရုံကို မြင်သော ယင်းစက္ခုဒွါရဝီထိ တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိတို့ဖြင့် ထန်းရွက် စသည်တို့၏ အဆင်း = ရူပါရုံကို မြင်ပြီးသည်၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော ပရမတ် ဉာဏ်ပညာမျက်စိ မရှိသူ လူပြိန်းတို့သည် စက္ခုဝိညာဏဝီထိမှ ထူးသော မနောဒွါရဝီထိဖြင့် သိနိုင်၏ဟု မသိနိုင်သော —
- ၃။ မနောဒွါရဝီထိဖြင့် ထန်းရွက်စသည်နှင့် ရေစသည်တို့၏ အတူတကွ ဆက်စပ်ပုံ အခြင်းအရာကို သိ၏။ ယင်း အမှတ် (၃) မနောဒွါရဝီထိဖြင့် ထန်းရွက် စသည်တို့၏ ရေ အစရှိသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ ရှိသည်ဟူသောအပြား၊ ထိုရေ အစရှိသည်တို့၏ အမှတ်အသားဟူသော အခြင်းအရာကို ယူ၍ ရေ အစ

ရှိသည်တို့ကို ရှိကြောင်းကို အာရုံ ရယူခြင်းကဲ့သို့ = ရေ အစရှိသည်တို့ကို ရှိကြောင်းကို သိရခြင်းကဲ့သို့ မှတ်ပါ။

ဆက်၍ ဆိုဦးအံ့ - “**ဤနေရာ၌ ရေရှိသည် ဖြစ်လတ္တံ့**” - စသော စကားရပ်ဖြင့် ရေ အစရှိသည်တို့နှင့် ဆက်သွယ်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာကြောင့် ရူပါရုံကို သိကြောင်း ဝီထိကို အစဉ်လိုက်သော မနောဝိညာဏ်ဖြင့် အကြင် ရေအစရှိသည်ကို သိထိုက်၏။ ထို ရေစသည်ကို သိခြင်းအားဖြင့် ထိုရေ စသည်တို့၏ အထိမ်းအမှတ် ဟူသော အခြင်းအရာကို သိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို ဆိုအပ်ပြီဟု မှတ်ထိုက်၏။

တစ်ဖန် ဥပမေယျဘက်တွင် ဤကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော အမူအရာ = ဝိညာဏ်ကို အာရုံရယူကြောင်း သိကြောင်းဖြစ်သော မနောဒွါရဝီထိ၏လည်းကောင်း၊ ဥပမာနဘက်တွင် ဤရေစသည်ကို အာရုံရယူကြောင်း သိကြောင်း မနောဒွါရဝီထိ၏လည်းကောင်း အားကြီးသော မှီရာ အကြောင်းတရားမှာ ရှေး၌ပြီးပြီးသော အဆက် အသွယ်ကို အာရုံ ရယူကြောင်း ဝီထိပင်တည်းဟု မှတ်ပါ။

အထက်ပါ ဋီကာစကားရပ်ဝယ် -

တာလပဏ္ဏာဒိရူပါနိ ဒိသ္မာ = ထန်းရွက် စသည် ရူပါရုံတို့ကို မြင်၍ - ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် စက္ခုဒွါရ ဝီထိနှင့် ထိုအတိတ်ရူပါရုံကိုပင် ဆက်လက်အာရုံယူသော တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိတို့ကို ပြ၏။

တဒနန္တရပ္ပဝတ္ထာယ မနောဒွါရဝီထိယာ = ထိုဝီထိ နှစ်မျိုးတို့၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော မနောဒွါရဝီထိဖြင့် ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ထန်းရွက်နှင့် ရေတို့၏ အတူတကွ ဆက်စပ်ပုံ အခြင်းအရာကို သိသော မနောဒွါရဝီထိ၊ ထန်းရွက်သည် ရေစသည် ရှိကြောင်းကို သိစေနိုင်သော အမှတ်အသားဟု သိသော မနောဒွါရဝီထိများကို ပြ၏။

ဥဒကာဒိဂ္ဂဟဏံ = ရေစသည်တို့ ရှိကြောင်းကို အာရုံ ရယူခြင်း = သိခြင်း - ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ရေရှိကြောင်းကို သိသော = ရေကို သိသော ဝီထိကို ပြသည်။ မနောဒွါရဝီထိတည်း။ ဤ၌ ရေကို သိသော မနောဒွါရဝီထိသည် လက်စသည်ကို လှုပ်ရှားပြသသူ၏ အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ)ကို သိသော မနောဒွါရဝီထိမျိုးတည်း။

ဥဒကာဒိသဟစာရိပ္ပကာရတံ သညာဏာကာရံ ဂဟေတွာ ဥဒကာဒိဂ္ဂဟဏံ ဝိယ = ထန်းရွက်စသည် တို့၏ ရေ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ရှိသည်ဟူသောအပြား၊ ထိုရေ စသည်တို့၏ အမှတ်အသားဟူသော အခြင်းအရာကို ယူ၍ ရေ စသည်တို့ ရှိကြောင်းကို အာရုံရယူခြင်းကဲ့သို့ (= ရေစသည်တို့ ရှိကြောင်းကို သိရခြင်း ကဲ့သို့) ဟူသော စကားရပ်၌ ထန်းရွက် စသည်တို့၏ ရေ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ရှိသည်ဟူသော သဘောတရား၊ ထိုရေ စသည်တို့၏ အမှတ်အသားဟူသော အခြင်းအရာကို အာရုံယူသော ဝီထိသည် ဝိညာဏ်ကို သိသော ဝီထိမျိုးတည်း။ - ဤဝီထိ၌ ထန်းရွက် စသည်တို့၏ ရေ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ရှိသည် ဟူသော သဘောတရားကို သိသော ဝီထိတစ်မျိုး၊ ထိုရေ စသည်တို့၏ အမှတ်အသားဟူသော အခြင်းအရာကို အာရုံ ယူသော = သိသော ဝီထိတစ်မျိုးဟု မနောဒွါရဝီထိ နှစ်မျိုး ရှိနိုင်၏။ အလားတူပင် ဝိညာဏ်ကို သိရာ၌လည်း လက်လှုပ်ခြင်းနှင့် လာစေလိုခြင်း၏ ဆက်သွယ်မှု = သမ္ပန္နသဘောတရားကို သိသော ဝီထိတစ်မျိုးလည်း ရှိသေး သည်ဟု မှတ်ပါ။ ထိုဝီထိကား အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့သော ရူပံ ပထမစိတ္တေန - စသော ဂါထာ၌ မပါဝင်ပေ။ ဤစကားအရ ဝီထိတစ်မျိုး တိုးလာပြန်၏။ တောထဲ၌ ရေရှိ၏ဟူသော အထိမ်းအမှတ်ကို ပြသော ထန်းရွက်ကို မြင်လျှင် ရေနှင့် ထန်းရွက်တို့၏ ဆက်သွယ်ခြင်းကို ရှေးက သိဖူး၏။ ထိုသိအပ်ဖူးသော ဆက်သွယ်မှုကို ပြန်၍ သတိရသော ဝီထိသည် **ပုရိမသိဒ္ဓသမ္ပန္နဂ္ဂဟဏဝီထိ** ပင်တည်း။ ရှေး၌ ပြီးပြီးသော အဆက်အသွယ်ကို အာရုံ ပြန်ယူကြောင်း ဝီထိတည်း။ လက်ယပ်လိုက်လျှင် လာစေလို၏ဟူသော ရှေးက အဆက်အသွယ်ကို ပြန်၍ သတိ ရခြင်း၌လည်း နည်းတူ မှတ်ပါ။

တစ်နည်း ပွင့်ဆိုပုံ

အထ ပနာတိအာဒိနာ ဝိညတ္တိယာ အနုမာနေန ဂဟေတဗ္ဗတံ ဒဿေတိ။ (အနုဋီ-၁-၇၉။)

ဤအထက်တွင် ဖော်ပြထားသော မူလဋီကာစကားရပ်၌ —

**မနောဒွါရဝိညာဏေန ဂဟိတေ တသ္မိံ စိတ္တေန သဟေဝ အနုပရိဝတ္တေ ကာယထမ္ဘနဝိကာရစောပန-
သင်္ခါတေ** (မူလဋီ-၁-၇၃။) ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရကို မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်
အာရုံပြု၍ သိအပ်ကြောင်းကို ပြ၏။ အောက်တွင် ဆက်လက်ဖော်ပြမည့် ဒုတိယနည်း၌ကား ဝိညတ်ဟူသော
ဝိကာရကို မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက် အာရုံမပြုဘဲ အနုမာနအားဖြင့် မှန်းဆသိကြောင်းကို ဤသို့ ဖော်
ပြထား၏။

တစ်နည်းဆိုရသော် ဤသို့ ဖြစ်၏။ ဝိညတ်ရုပ်ကို မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်အာရုံ မပြုအပ်သော်
လည်း ဝိညတ်သည် ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော အမူအရာဟူသော အလိုကို အာရုံရယူကြောင်း = သိကြောင်း
ဝိထိအားလည်း ရှေး၌ ပြီးပြီးသော အဆက်အသွယ်ကို ယူခြင်း၏ အားကြီးသောမှီရာ ဥပနိဿယ၏ အစွမ်းဖြင့်
ကျေးဇူးပြုတတ်၏။ အကြောင်းမူ — အလိုနှင့် အတူတကွဖြစ်သော ဝိကာရနှင့် အတူတကွဖြစ်သော အဆင်း
ရူပါရုံ ဝဏ္ဏဓာတ်ကို အာရုံရယူကြောင်း ဝိထိ၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်သော လှုပ်ရှားပြသသူ၏ အလိုဆန္ဒကို အာရုံ
ရယူကြောင်း သိကြောင်း ဝိထိ၏ လှုပ်ရှားပြသသူ၏ အလိုဆန္ဒနှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ဝိကာရ (ဟူသော
ဝိညတ်)၏ မရှိခြင်းသည် ရှိခဲ့သော် မဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့်ပင်တည်း။

[ဝိညတ်သည် မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်အာရုံ မပြုအပ်သော်လည်း ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော အမူ
အရာဟူသော အလိုကို အာရုံရယူသော ဝိထိအား ကျေးဇူးပြုနိုင်၏ဟု ဆိုရာ၌ အဘယ်နည်းဖြင့် ကျေးဇူးပြုနိုင်
သနည်း မေးဖွယ်ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ — “လာစေလိုလျှင် လက်ယပ်ခေါ်၏”ဟု ဆိုရာ၌ လာစေလို
ခြင်းနှင့် လက်ယပ်ခြင်း၏ ဆက်သွယ်ပုံကို ပြန်၍သိသော မနောဒွါရဝိထိက ပကတူပနိဿယသတ္တိ = ပြကတေ
အားကြီးသော မှီရာ ဥပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေးခြင်းဟူသော အစွမ်းကြောင့် ဝိညတ်သည် မနောဒွါရ
ဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက် အာရုံ မပြုအပ်ပါဘဲလျက် ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော ကိုယ်အမူအရာဟူသော အလိုကို
သိခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ လက်ယပ်၍ ခေါ်ရာ၌ လက်၏ အဆင်းဝယ် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရနှင့်
အတူတကွ ဖြစ်နေ၏။ ထိုဝိကာရလည်း လက်ယပ်ခေါ်သူ၏ လာစေလိုသော အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒနှင့်
အတူတကွ ဖြစ်နေ၏။ ထို အဆင်း ဝဏ္ဏဓာတ်ကို သိသော စက္ခုဝိညာဏဝိထိနှင့် နောက်လိုက် တဒနုဝတ္တိက
မနောဒွါရဝိထိဟူသော နှစ်ဝိထိတို့၏ အခြားမဲ့၌ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်လာသော လက်ယပ်ခေါ်သူ၏ လာစေလို
သော အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သိသောဝိထိသည် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရ မရှိလျှင် မဖြစ်နိုင်။ ထို့ကြောင့်
ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရသည် မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့် တိုက်ရိုက်အာရုံ မပြုအပ်ပါသော်လည်း ကာယိကကရဏ
= ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော အမူအရာဟူသော အလိုကို သိသော ဝိထိအား ပကတူပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူး
ပြုသည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ ဤစကားရပ်ဖြင့် “အလိုကို သိခြင်းဖြင့် ဝိညတ်ဟူသော ဝိကာရကို မှန်းဆ၍ သိ
အပ်၏”ဟု ပြ၏။

ဤကား အထက်ပါ မူလဋီကာစကားရပ်၏ ဆိုလိုရင်း သဘောတည်း။ သို့သော် ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာ
ဒုတိယတွဲ-၂၂၅-၌ ဝိညတ်ရုပ် အဝင်အပါ ဖြစ်သော ရုပ်အစစ် ရုပ်အတုအားလုံးကို နာမရူပပရိစ္ဆေဉာဏ်ပိုင်း၌
ပေါင်းစုခြင်း၌ သိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားထား၏။ သို့အတွက် ရုပ်နာမ်ကို ပရမတ်သို့ ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းနိုင်
ရပွားနိုင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်သော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ နာမရူပပရိစ္ဆေဉာဏ်ဟူသော ဉာဏ်ပြဓာန်း

သော မနောဒွါရဝိညာဏ်ဖြင့်ကား ယင်းဝိညာဏ်ကို တိုက်ရိုက် အာရုံယူနိုင်သည်သာဖြစ်သည်။ “လက်ယပ်ခေါ်သူ၏ လာစေလိုသော အလို (ဘာဝ)ကို သိခြင်းဖြင့် ဝိညာဏ်ဟူသော ဝိကာရကို မှန်းဆ၍ သိအပ်သည်”ဟူသော အထက်ပါ မူလဋီကာဆရာတော်၏ စကားမှာ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင် မဆိုက်သူ လူပြိန်းတို့အတွက် ရည်ညွှန်း၍ ပြောဆိုနေသော စကားဟု မှတ်ပါ။ **အဝိညာယမာနန္တရာယ** (မူလဋီ-၁-၇၃) - ဟူသော မူလဋီကာ စကားကိုပင် ထောက်ရှုပါ။

ထန်းရွက် စသည်တို့၏ ရူပါရုံ အရောင်အဆင်းကို သိသောဝီထိ၏ အခြားမဲ့၌ ရေကိုသိသော ဝီထိ ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် “ထန်းရွက်သည် ရေရှိခြင်း၏ အထိမ်းအမှတ် ဖြစ်၏”ဟူသော အခြင်းအရာသည် အထူး အာရုံမပြုအပ်ပါသော်လည်း ထင်ရှားပြီး ဖြစ်သကဲ့သို့ လက်ယပ်၍ ခေါ်ယူရာဝယ် လက်၏ အရောင်အဆင်း ဝဏ္ဏဓာတ်ကို သိကြောင်း ဝီထိ၏ အခြားမဲ့၌ အလို (ဘာဝ)ကို သိသော ဝီထိ၏ ဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် ဝိညာဏ်လည်း အနုမာနအားဖြင့် ထင်ရှားပြီး ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် “ဤမည် ဤမည်သော အမှုကို ပြုစေလိုသည် ထင်၏”ဟူသော စကားဖြင့် အလို (ဘာဝ) ကို သိမှုကြောင့်ပင် ဝိညာဏ်လည်း အနုမာနအားဖြင့် ထင်ရှားပြီး သိအပ်ပြီး ဖြစ်ခြင်းကို အဋ္ဌကထာ၌ ဖွင့်ဆိုအပ်ပါသည် ဟူလို။]

သိထိုက်သော တရား

န ကေဝလဉ္ဇေသာ ဝိညာပနတောဝ ဝိညတ္တိ နာမ။ ဝိညေယျတောပိ ပန ဝိညတ္တိယေဝ နာမ။ အယဉ္ဇိ ပရေသံ အန္တမသော တိရုတ္တာနဂတာနမ္ပိ ပါကဋ္ဌာ ဟောတိ၊ တတ္ထ တတ္ထ သန္နိပတိတာ ဟိ သောဏသိင်္ဂီလကာက-ဂေါဏာဒယော ဒဏ္ဍံ ဝါ လေဉ္စူ ဝါ ဂဟေတွာ ပဟရဏာကာရေ ဒသိတေ ‘အယံ နော ပဟရိတုကာမော’တိ ဥတွာ ယေန ဝါ တေန ဝါ ပလာယန္တိ။ ပါကာရကုဋ္ဌာဒိအန္တရိကာယ ပန ပရဿ အပါကဋ္ဌကာလောပိ အတ္ထိ၊ ကိဉ္စာပိ တသ္မိံ ခဏေ အပါကဋ္ဌာ၊ သမ္ပုဒိဘူတာနံ ပန ပါကဋ္ဌတ္တာ ဝိညတ္တိယေဝ နာမ ဟောတိ။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆။)

= ဆက်၍ ဆိုဦးအံ့ — ဤဝိညာဏ်ဟူသော ဝိကာရသည် သက်သက် အလိုကို သိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်သာ ဝိညာဏ်မည်သည် မဟုတ်သေး၊ သိထိုက်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်း ဝိညာဏ်မည်သည်သာ ဖြစ်၏။ (ဤစကားရပ်ဖြင့် - **ဝိညာယတိတိ ဝိညတ္တိ** = သိထိုက်သောကြောင့် ဝိညာဏ်မည်၏”ဟူသော ကမ္မသာဓန ဝစနတ္ထကို ဖော်ပြသည်ဟု မှတ်ပါ။)

ထင်ရှားစေအံ့ — ဤဝိကာရရုပ်ဟူသော ဝိညာဏ်သည် သူတစ်ပါးတို့၏စိတ်၌ အောက်ထစ်ဆုံးအားဖြင့် တိရုတ္တာန်တို့၏ စိတ်၌သော်မှလည်း ထင်ရှား၏။ မှန်ပေသည် ထိုထိုအရပ်၌ စုဝေးနေကြကုန်သော အိမ်ခွေး တောခွေး ကျီး နွား အစရှိသော သတ္တဝါတို့သည် တုတ်ကိုသော်လည်းကောင်း၊ ခဲကိုသော်လည်းကောင်း ကိုင်၍ ပုတ်ခတ်မည့် ပစ်မည့် အမှုအရာကို ပြုအပ်သည် ရှိသော် “ဤသူသည် ငါတို့ကို ပုတ်ခတ်ခြင်းငှာ ပစ်ခတ်ခြင်းငှာ အလိုရှိ၏”ဟု သိ၍ ဟိုဟို ဒီဒီ ဦးတည်ရာလမ်းဖြင့်မူလည်း ပြေးကြကုန်၏။

တစ်ဖန် ယင်းဝိကာရဟူသော ဝိညာဏ်သည် တံတိုင်း နံရံ စသည်တို့ ခြားကွယ်ထားအပ်သော သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌ မထင်ရှားရာ အခါသည်လည်း ရှိပါသေး၏။ ထိုတံတိုင်း နံရံ စသည်တို့ ခြားကွယ်ရာခဏ၌ ဝိညာဏ်သည် မထင်ရှားသည် အကယ်၍မူလည်း ဖြစ်ပါစေဦးတော့၊ ထိုသို့ပင် မထင်ရှားမှု ဖြစ်သော်လည်း မျက်မှောက် ဖြစ်ကုန်သော သူတို့၏ စိတ်၌ကား ထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိညာဏ်မည်သည်သာ ဖြစ်ပေသည်။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆။)

အယံ နော ပဟရိတုကာမောတိ အဓိပ္ပါယ်ဝိဇာနနေန ဝိညတ္တိယာ ပါကဋ္ဌဘာဝံ ဒဿေတိ။ န ဟိ တဒ-
ပါကဋ္ဌဘာဝေ အဓိပ္ပါယ်ဝိဇာနနံ ဟောတိတိ။ သမ္မုခီဘူတာနံ ပန ပါကဋ္ဌတ္တာ ဝိညတ္တိယေဝ နာမ ဟောတိတိ
အသမ္မုခီဘူတကာယ အနာပါထဂတာနံ ရူပါဒီနံ စက္ခုဝိညေယျာဒိဘာဝေါ ဝိယ သဘာဝဘူတံ တံ ဒွိဓာ ဝိညတ္တိ-
ဘာဝံ သာဓေတိ။ ပရံ ဗောဓေတုကာမကာယ ဝိနာပိ အဘိက္ကမနာဒိပ္ပဝတ္တနေန သော စိတ္တသဟဘူဝိကာရော
အဓိပ္ပါယ် ဝိညာပေတိ၊ သယဉ္စ ဝိညာယတိတိ ဒွိဓာပိ ဝိညတ္တိယေဝါတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။ (မူလဋီ-၁-၇၃။)

“ဤသူသည် ငါတို့ကို ပုတ်ခတ်ခြင်းငှာ ပစ်ခတ်ခြင်းငှာ အလိုရှိ၏”ဟူသော (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆။) စကား
ရပ်ဖြင့် ပုတ်ခတ်လိုသူ ပစ်ခတ်လိုသူ၏ အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒ (ဘာဝ) ကို သိခြင်းအားဖြင့် ဝိညတ်၏
ထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်ကို ညွှန်ပြ၏။ မှန်ပေသည် - ထိုဝိညတ်၏ မထင်ရှားသည်၏အဖြစ်သည် ရှိလတ်သော်
အတွင်းသဘော အလိုဆန္ဒကို သိခြင်းသည် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။

“မျက်မှောက်ဖြစ်ကုန်သော သူတို့၏ စိတ်၌ကား ထင်ရှားသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ဝိညတ်မည်သည်သာ
ဖြစ်ပေသည်။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆။) ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် - မျက်မှောက် မဟုတ်သည်၏အဖြစ်ကြောင့် စက္ခု
အကြည်ဓာတ် စသည်နှင့် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်သို့ ရှေးရှုကျရောက်ခြင်းသို့ ထင်ခြင်းသို့ မရောက်ကုန်သော
ရူပါရုံ စသည်တို့၏ စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော စက္ခုဝိညေယျတရား စသည်တို့၏အဖြစ်ကို ပြီးစီးစေအပ်ပြီး
ဖြစ်သကဲ့သို့ - အလားတူပင် သဘာဝအစစ်အမှန် ဖြစ်၍ဖြစ်သော ထိုဝိညတ္တိဟူသော အမည်ကို -

- ၁။ ဝိညာပေတိတိ ဝိညတ္တိ = သိစေတတ်သောကြောင့် ဝိညတ် မည်၏။
- ၂။ ဝိညာယတိတိ ဝိညတ္တိ = သိထိုက်သောကြောင့် ဝိညတ် မည်၏။ -

ဟူသော နှစ်မျိုးသော အပြားအားဖြင့် ပြီးစီးစေ၏။ သူတစ်ပါးကို သိစေခြင်းငှာ အလိုရှိသည်၏အဖြစ်နှင့်
ကင်း၍လည်း ရှေ့သို့သွားခြင်း စသည်ကို ဖြစ်စေခြင်းအားဖြင့် စိတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော ထိုဝိကာရ (ဝိညတ်)
ရုပ်သည် အလို (ဘာဝ) ကို သိစေတတ်၏။ မိမိဟူသော ဝိကာရရုပ်ကိုယ်တိုင်လည်း သိအပ်၏ သိသင့်၏ သိ
ထိုက်၏။ ဤသို့ နှစ်မျိုးသော အပြားအားဖြင့်လည်း ဝိညတ်မည်သည်သာဟု သိရှိပါလေ။

လှုပ်ရှားမှု ဖြစ်ပေါ်လာပုံ

စိတ္တသမုဋ္ဌာနိကေ ပန ကာယေ စလန္တေ တိသမုဋ္ဌာနိကော စလတိ န စလတိတိ? သောပိ တထေဝ
စလတိ၊ တံဂတိကော တဒနုဝတ္တကောဝ ဟောတိ။ ယထာ ဟိ ဥဒကေ ဂစ္ဆန္တေ ဥဒကေ ပတိတာနိ သုက္ခ-
ဒဏ္ဍကတိဏပဏ္ဍာဒီနိပိ ဥဒကဂတိကာနေဝ ဘဝန္တိ၊ တသ္မိံ ဂစ္ဆန္တေ ဂစ္ဆန္တိ၊ တိဌန္တေ တိဌန္တိ။ ဧဝံသမ္ပဒမိဒံ
ဝေဒိတဗ္ဗံ။ ဧဝမေသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနေသု ရူပေသု ဝိညတ္တိ ကာယကမ္မဒွါရံ နာမာတိ ဝေဒိတဗ္ဗာ။

= ဤအရာတွင် မေးမြန်းဖွယ်ရာ အချက်တစ်ရပ် ရှိပေသည်။ စိတ်ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းရှိသော စိတ္တသမုဋ္ဌာန်
ရုပ်တရားအပေါင်း (= စိတ္တဇ ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း)သည် လှုပ်ရှားလတ်သော် ကမ္မသမုဋ္ဌာနိက၊ ဥတုသမုဋ္ဌာနိက၊
အာဟာရသမုဋ္ဌာနိက အမည်ရသော ကံကြောင့်ဖြစ်သော၊ ဥတုကြောင့်ဖြစ်သော၊ အာဟာရကြောင့်ဖြစ်သော
ကမ္မဇရုပ် ဥတုဇရုပ် အာဟာရဇရုပ်တရားအပေါင်း (= ရုပ်ကလာပ်အပေါင်း) သည် လှုပ်ရှားလေသလော၊
မလှုပ်ရှားလေသလောဟု မေးရန် ရှိ၏။ အဖြေကား ထို ကမ္မဇ-ဥတုဇ-အာဟာရဇ ရုပ်တရားအပေါင်းသည်
လည်း စိတ္တဇရုပ်တရားအပေါင်းကဲ့သို့ အလားတူပင်လျှင် လှုပ်ရှားရ၏။ ထိုစိတ္တသမုဋ္ဌာနိကကာယ = စိတ္တဇရုပ်
အပေါင်း၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်သာလျှင် ထိုစိတ္တဇရုပ်အပေါင်းသို့ အစဉ်လိုက်ရသည်သာလျှင်
ဖြစ်၏။

ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - ဣရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္ပဇေည အခန်း

ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ပြဆိုဦးအံ့ — တောင်ကျချောင်းတစ်ခု သို့မဟုတ် မြစ်တစ်ခု ရှိသည် ဆိုကြစို့၊ ချောင်းရေသည် သို့မဟုတ် မြစ်ရေသည် စီးဆင်းသွားလတ်သော် ရေ၌ ကျရောက်လျက် ရှိကြကုန်သော တုတ်ခြောက် မြက်ခြောက် သစ်ရွက်ခြောက် အစရှိသော အရာဝတ္ထုတို့သည် ရေ၏ ဖြစ်ခြင်းနှင့် အလားတူသောဖြစ်ခြင်း ရှိကြကုန်သည်သာလျှင် ဖြစ်ကုန်သကဲ့သို့ ထိုရေသည် သွားလတ်သော် သွားရကုန်သကဲ့သို့ ထိုရေသည် ရပ်လတ်သော် ရပ်ရကုန်သကဲ့သို့ ဤသို့ မချွတ်မယွင်း ပြီးစီးခြင်းရှိသော ဤ ဥပမေယျကို သိရှိပါလေ။

ဤသို့လျှင် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တသမုဋ္ဌာန်ရုပ်တို့တွင် ဤ ဝိညတ်ရုပ်သည် **ကာယကမ္မဒွါရ** မည်၏ဟု သိရှိပါလေ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၁၂၆။)

ဤအကြောင်းအရာတို့ကား ဣရိယာပထရှုကွက် သမ္ပဇေညရှုကွက်တို့ကို ရှုရာ၌ အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းအဖို့ သိထားသင့်သော အချက်များ ဖြစ်ကြ၏။ နောက်ဆုံး ဖော်ပြထားသော **လှုပ်ရှားမှု ဖြစ်ပေါ်လာပုံ** အပိုင်းကား သယ်ဆောင်တတ်သောရုပ် + အသယ်ဆောင်ခံရသောရုပ်တို့ကို ရှုရာ၌ အလွန်သိထားသင့်သော အချက်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

လှုပ်ရှားမှုဟူသည်

ဒေသန္တရုပ္ပတ္တိ ဟေတုဘာဝေန (မူလဋီ-၁-၇၂။) — ရုပ်တို့၏ ဓမ္မတာကား ဖြစ်ပြီး ဥပါဒ်ပြီးလျှင် ဖြစ်သည့်နေရာ ဥပါဒ်သည့်နေရာ၌သာ ပျက်၏။ တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့နိုင်လောက်အောင် အချိန်မရပေ။ သို့သော် ရုပ်တို့ကို ဖြစ်စေတတ်သော အကြောင်းတရားများသည် မချုပ်ဆုံးသေး မကုန်ဆုံးသေးဘဲ ထင်ရှားရှိနေသေးပါက အဟောင်း အဟောင်းတွေ ပျက်ပျက်သွားသော်လည်း အသစ်အသစ် ထပ်၍ ထပ်၍ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ကျေးဇူးပြုလျက်ပင် ရှိ၏။ လှုပ်ရှားခြင်းဟူသည် ရုပ်ကလာပ်တို့၏ မူလဖြစ်ရာအရပ်၌ ထပ်မဖြစ်ကြတော့ဘဲ မူလဖြစ်ရာအရပ်မှ အခြားအရပ်၌ နောက်ထပ် ဥပါဒ်ခြင်းတည်း။ ထိုသို့ နေရာပြောင်း၍ ပြောင်း၍ အသစ်အသစ် ထပ်ကာထပ်ကာ ဥပါဒ်ခြင်း ဖြစ်ခြင်းမှာလည်း ရှေးရှေး စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်၏ အထောက်အပံ့ကို ရရှိသော သတ္တမဇောစိတ်ကြောင့် ဖြစ်ကုန်သော စိတ္တဇရုပ်ကလာပ်တို့တွင် ပါဝင်သော ဝါယောဓာတ်၏ အစွမ်းကြောင့်ပင်တည်း။ စိတ္တဇရုပ်များက နေရာပြောင်း၍ အသစ်အသစ် ဥပါဒ်ခဲ့သော် ဖြစ်ခဲ့သော် ကမ္မဇ-ဥတုဇ-အာဟာရဇရုပ်တို့လည်း အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း စိတ္တဇရုပ်တို့နှင့် အတူ နေရာပြောင်း၍ ဥပါဒ်ကြရ၏။ ထိုသို့ နေရာပြောင်း၍ ပြောင်း၍ ဥပါဒ်ခြင်းကိုပင် လူအများက “လှုပ်ရှားခြင်း”ဟု ထင်မြင်ကြသည်။ သို့အတွက် ဣရိယာပထရှုကွက်နှင့် သမ္ပဇေညရှုကွက်တို့ကို ရှုပွားနေသော အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် ယခုရေးသားနေဆဲ ဤ **ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း** - အဆင့်တွင်သာ ရှိနေသေးသူ ဖြစ်ပါမူ —

၁။ သယ်ဆောင်တတ်သော ရုပ်တရား၊

၂။ အသယ်ဆောင်ခံရသော ရုပ်တရား၊

တစ်နည်းဆိုသော် —

၁။ ငြိမ်အောင် ထောက်ထားတတ်သော ထိန်းထားတတ်သော ရုပ်တရား၊

၂။ အထောက်ခံရသော အထိန်းခံရသော ရုပ်တရား၊

တစ်နည်းဆိုရသော် —

၁။ ပဓာန = ပြဓာန်းသော ဣရိယာပထ ရုပ်တရား (= ဝိညတ်ပါဝင်သော ရုပ်များ),

၂။ အပဓာန = မပြဓာန်းသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ရုပ်တရား (= ဝိညတ်ပါဝင်သော ရုပ်တို့မှ ကြွင်းကျန်သော ကမ္မဇရုပ်, စိတ္တဇရုပ်, ဥတုဇရုပ်, အာဟာရဇရုပ်များ) —

ဤရုပ်တရားတို့ကို ခွဲခြားစိတ်ဖြာ၍ ရုပ်ယနဟူသော ရုပ်တုံးရုပ်ခဲတို့ကို နှစ်ဘက်လုံး၌ ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲ ဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းထားနှင့်ပါဦး။ ယင်းဣရိယာပထနှင့် သမ္ပဇေည ပိုင်းဆိုင်ရာ ခန္ဓာ (၅)ပါး ရှုကွက်တို့ကိုကား နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ထပ်မံ၍ ဖော်ပြဦးမည် ဖြစ်ပါသတည်း။

ဖားအောက်တောရဆရာတော်

စိတ္တလတောင်ကျောင်း

ဖားအောက်တောရ

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဒ္ဓိပဒါ - ပထမတွဲ
မှတ်သားပွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ	အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
[အ]			
အကိရိယဒိဋ္ဌိ	66	အဋ္ဌကထာ၏ လုပ်ငန်းခွင်ညွှန်ကြားချက် (၂)	556
အကျဉ်းနည်း - အကျယ်နည်း	560	အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်	753
အကြံပေးချက်	717	အဋ္ဌိ = အရိုး	719
အကြောင်း ဥပါယ်	336	အဋ္ဌိမိဉ္ဇ = ရိုးတွင်းခြင်ဆီ	719
အကြောင်းကား ဤသို့ ဖြစ်၏	263	အဏုမြူ	616
အကြောင်းပြချက် 196, 212, 322, 565		အတက္ကာဝစရ	7
အကြောင်းဖြစ်သော စိတ်တရား	749	အတ္တကိလမထာနုယောဂ	C
အကြည်ဓာတ် (၆) ပါး	613	အတ္တနိယ သုညတာ	626
အခက်အခဲကို ကျော်လွှားနိုင်ရေး	702	အတ္တနောမတိ	179
အခက်အခဲ တစ်ရပ်	617	အတ္တပစ္စက္ခဉာဏ်	55
အခက်အခဲများနှင့် ရင်ဆိုင်ရပုံ	347	အတ္တဝါဒုပါဒါန်	80
အချို့ယောဂီများ၌ ဖြစ်တတ်ပုံအချို့	607	အတ္တ သုညတာ	626
အခြားကမ္မဋ္ဌာန်းများနှင့် မတူသောထူးခြားချက်	335	အတ္တင်္ဂမ	3
အဂ္ဂသာဝကအလောင်းတော်	224	အတ္တင်္ဂမသဘော	42
အဂ္ဂိသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	373, 402	အတ္တိ	685
အင်္ဂမင်္ဂီနုသာရိနော ဝါတာ	722	အတိအနိဋ္ဌာရုံ	477
အင်္ဂါ ငါးပါးကို ပယ်၏	445	အတိဏ္ဍဋ္ဌာရုံ	477
အင်္ဂါငါးပါးနှင့် ပြည့်စုံ၏	446	အတိတေ ဝဋ္ဋမူလကဒုက္ခ	415
အင်္ဂုတ္တရနိကာယ်အဋ္ဌကထာ	F	အတိတံ နာန္တာဂမေယျ	147
အဇ္ဈတ္တ	185	အတင် ရဠိ၏ အစွမ်းဖြင့်	199
အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ	185	အတိတ်အကြောင်းတရား ငါးပါး	14
အဇ္ဈတ္တရုပ်တရား	8	အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန် သတ်မှတ်ပုံ	151
အဇ္ဈာသယဓာတ် - အကြိုက်ချင်းမတူညီသူများ	543	အတိတ်ကိုမလိုက်ပုံ	136
အဇ္ဈောဟရိတဗ္ဗဝတ္ထုက	674	အတိတ်ကို လိုက်ပုံ	135
အညထတ္တ	492	အတိတ်မလိုက်ရ	139
အညသမာန်း	64	အတိတ်ရုပ်	8, 144
အဋ္ဌကထာအဆုံးအဖြတ်	H	အတုံးအခဲ အကြီး-အသေး	615
အဋ္ဌကထာအဖွင့်များ	43, 404	အထူးမှာကြားချက်	483
အဋ္ဌကထာ၏ ရှင်းလင်းချက်	736	အထူးမှတ်သားရန်	406, 411, 432
အဋ္ဌကထာ၏ လုပ်ငန်းခွင်ညွှန်ကြားချက် (၁)	555	အထူးသတိပြုရမည့် အချက်	260, 419
		အထူးသတိပြုရန်	712, 716

အထူးသတိပြု၍ မှတ်သားရန်	198	အနာဂတ်ကို မမျှော်ပုံ	138
အဒိဋ္ဌ	26	အနာဂတ်ကို မျှော်ပုံ	137
အဒိဋ္ဌတရား	26	အနာဂတ်မမျှော်ရ	139
အဒ္ဓါ	156	အနာဂတ်ရုပ်	8, 144
အဒ္ဓါကထာ	161	အနာရမ္မဏတရား	214
အဒ္ဓါန	263	အနိစ္စ	265, 491
အဒ္ဓါနပရိဂ္ဂဟ	201	အနိစ္စတာ	266, 308, 551
အဒ္ဓါနိဗ္ဗတ္တိ	19	အနိစ္စာနုပဿနာ	266
အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်	71, 150	အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်	142
အဒ္ဓါ (= ဘဝ) ဟူသော အဓိပ္ပာယ်	154	အနိစ္စာနုပဿီ	491
အဒုက္ခမသုခံ	476, 477	အနိစ္စံ ခယဋ္ဌေန	30
အဓိကမသဒ္ဓါ	582	အနိပ္ပန္နရုပ် = ရုပ်အတု (၁၀) မျိုး	549
အဓိကမသုတ	122	အနီးစပ်ဆုံး အကြောင်းတစ်ရပ်	521
အဓိစိတ္တမနုယုတ္တ ရဟန်း	528	အနုဋီကာ၌ လာရှိသော အဖွင့်တစ်မျိုး	392
အဓိစိတ္တသိက္ခာ	311	အနုတ္တရသီတိဘာဝ သုတ္တန်	598
အဓိစိတ္တသုတ္တန်	595	အနုပဋ္ဌာနမုဉ္ဇနတော = မထင်ရှားသော	
အဓိစိတ္တသုတ္တန် ခေါ် နိမိတ္တသုတ္တန်	526	ဓာတ်အချို့ကို လွှတ်ထားနိုင်သည်	592
အဓိစိတ္တ ဟူသည်	527	အနုပ္ပါဒ်နိရောဓ	33, 40, 87
အဓိဋ္ဌာနဝသီ	459	အနုပဿနာ ဉာဏ် = အဖန်ဖန်ရှုခြင်းသည်	
အဓိပညာသိက္ခာ	324	ဉာဏ် မည်၏	300
အဓိသီလသိက္ခာ	337	အနုပဿနာလေးပါး	497
အဓောဂမာ ဝါတာ	722	အနုပါဒ်နိဗ္ဗာန်	693
အဓိန္ဒြိယကာလ သတ်မှတ်ပုံ	17	အနုပါဒ်နိဗ္ဗာန်ကော ပုတ္တဘိ	692
အနဂ်ဏ = လောဘ-ဒေါသ အညစ်အကြေး		အနုပုဗ္ဗတော = အစဉ်အတိုင်း ရှုပါ	588
ကင်းခြင်း	503	အနုပဉ္စနာ	289
အန္တဂုဏ် = အူသိမ် (အူထုံး = အူချည်ကြိုး)	720	အနုပဉ္စနာနည်း	288, 312
အနတ္တရောင်ခြည်တော်	209	အနုပဉ္စနာ-ဖုသနာ-ဌပနာ	315
အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန်	183	အနုဗောဓဉာဏ်	44
အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	56	အနုဗောဓသိ	44, 87
အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်	142	အနုဘဝနရသ	219
အန္တိ = အူမ	720	အနုမာနဉာဏ်	20, 22
အနဝဇ္ဇသုခဝိပါက	377	အနုလောမ	117
အနာဂတေ ဝဇ္ဇမူလကဒုက္ခ	415	အနုလောမကပ္ပိယ = သုတ္တာနုလောမ	177
အနာဂတံသဉာဏ်	52	အနုလောမပစ္စယာကာရ	88, 121
အနာဂတ်အကျိုးတရား ငါးပါး	16	အနုလုံ	427
အနာဂတ် အဓိန္ဒြိယကာလ	81	အနုလုံပဋိလုံ	119, 121

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

အနုသယသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	54	အမြတ်ဆုံးစကားတော်	131
အနုဿဝ	6	အမြတ်ဆုံး ပူဇော်မှု	250
အနုဿဝ နှင့် အာကာရပရိဝိတက္က	6	အမွေဆက်ခံရမည့် သူတော်ကောင်းဥစ္စာ	395
အနေကဉာဏ်	157	အယုမိတ္တမထေရ်မြတ်ကြီး	391
အနွယ်ဉာဏ်	2, 84, 93	အယူအဆ မမှားစေလိုပါ	590
အနွယ်ဉာဏ်ဖြင့် အတိတ် အနာဂတ်၌ ရှုပုံ	25	အရည် - ရုက္ခမူလ - သုညာဂါရ	254
အနွယ်ဉာဏ်ဟူသည်	92	အရိယမဂ္ဂပညာစက္ခု	167
အပတ္တယမာနာ	500	အရိယမဂ်ဉာဏ်ဖိုလ်ဉာဏ်၏ နောက်သို့	
အပဓာန	768	အစဉ်လိုက်သော အနွယ်ဉာဏ်	104
အပ္ပကနည်း	196	အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရပိုင်း	34
အပ္ပနာ	288	အရူပပရိဂ္ဂဟ	201
အပ္ပနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း	260	အရူပရုပ်	549
အပ္ပနာကောသလ္လ တရား (၁၀) ပါး	357	အရူပဝိပါက်က ရုပ်ကို မဖြစ်စေနိုင်ပုံ	666
အပ္ပနာ ဈာန်	198	အရူပသမ္မုဋ္ဌာ	542
အပ္ပနာဈာန်ဇော	427	အရေးကြီးလှသော အယူအဆတစ်ရပ်	302
အပရပ္ပစ္စယဉာဏ်	92, 123	အရောင်အလင်းချင်း ရောထွေးတတ်ပုံ	531
အပရာပရိယဝေဒနီယကံ	62, 65	အရောင်နှင့် လက္ခဏာကို နှလုံးမသွင်းရ	262, 349
အပရိဇာနသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	109, 183	အရှင်အဿယောသ	D
အပရေဆရာ	157	အရှင်အာနန္ဒာ	125, 132
အပါယဒုက္ခ	415	အရှင်ဓမ္မပါလ	I, 129, 131
အဖြူ နှင့် အကြည်ပြင်	609	အရှင်နာဂဇူန	D
အဖွင့် သံဝဏ္ဏနာ	G	အရှင်နာရဒ	125
အဗျဂ္ဂ	405	အရှင်ပဝိဋ္ဌက	125
အဘယ မထေရ်	382	အရှင်ဗုဒ္ဓရက္ခိတ	460
အဘိညာနိသံသာ	499	အရှင်ဗုဒ္ဓသိရိမထေရ်	E
အဘိညာဏ်	285	အရှင်မဟာဗုဒ္ဓယောသ	178
အဘိညာဏ်နှင့် ဝိပဿနာ	52	အရှင်မဟာမဟိန္ဒ	F, 178, 460
အဘိနိဝေသ	89	အရှင်မုသိလ	125
အဘိနိဟာရ	65	အရှင်ဝတ္ထလိမထေရ်	363
အဘိဓမ္မနိဒ္ဒေသနည်း	152	အရှင်ဝသုဗန္ဓု	D
အဘိဓမ္မပဋ္ဌာနအဋ္ဌကထာ	E	အရှင်သောဏမထေရ်	364
အဘိဓမ္မာ ဓာတုဝိဘင်းပါဠိတော်	261	အရှည် - အတို	295
အဘိပ္ပမောဒယံ စိတ္တံ	487	အလက္ခဏရုပ်	549
အဘောဒဘောဒပုစ္ဆာ	442	အလောင်းတော်သည် ကုဋေ	
အဘယ်မျှကြာအောင် ရေတွက်ရမှာလဲ?	295	သုံးသန်းခြောက်သိန်းသော မဟာဝဇီရ	
အမေး နှင့် အဖြေများ	98	ဝိပဿနာတရား ပွားတော်မူခြင်း	114

အလုပ်စခန်းကို စတင်အားထုတ်ပုံ	569
အလွန်ရနိုင်ခဲ့သောအရာ	438
အဝိဂတ	685
အဝိဇ္ဇာ	16, 70
အဝိဇ္ဇာနိရောဓာ ရူပနိရောဓော	40
အဝိတက္က အဝိစာရ	463
အသင်္ခတဓာတ်	75
အသဘာဝရုပ်	549
အသမ္ပသနရုပ်	549
အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်	382
အသမာဟိတပုဂ္ဂလ ပရိဝဇ္ဇနတာ	417
အဿဇိသုတ္တန်	236
အဿသိဿာမိ ပဿသိဿာမိ-ဟု အနာဂတ် ဝိဘတ်ဖြင့် ဟောတော်မူရခြင်း၏ အကြောင်းရင်း	311
အဿာသ-ပဿာသ အယူအဆ	276
အဿာသ-ပဿာသ ကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ်	268
အဿာသ-ပဿာသ (၂) မျိုး	261
အဿာသပဿာသာ စိတ္တသမုဋ္ဌာနာဝ	664
အဿာသပဿာသ မရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်များ	337
အဿာသော ပဿာသော	722
အဿု = မျက်ရည်	721
အသာမိကဘာဝပစ္စဝေက္ခဏ	420
အသီတိ မဟာသာဝက	396
အသေက္ခ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်	225
အသေစနက - သုခဝိဟာရ	246
အသေသဝိရာဂ	87
အသံ (၃) မျိုး	729
အသစ်အသစ် ဖြစ်ရပုံ	336
အသျှင်မဟာကစ္စည်း	132
အသျှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်	285
အသျှင်ရာဟုလာ	285
အသျှင်လောမသကင်္ဂီယ	132
အသျှင်သာရိပုတ္တရာ	283
အဟေတုကဒိဋ္ဌိ	66

[အာ, အား]

အာကာရပရိဝိတက္က	6, 44
အာကာရဝိကာရ	730
အာကာသ ကောဋ္ဌာသိက = ဟင်းလင်းပြင်	
အာကာသ ကောဋ္ဌာသ အဖို့အစု	616
အာကာသဓာတု	308
အာကာသဓာတ်	549
အာကာသဓာတ်ကို မြင်အောင် ရှုပုံ	613
အာကာသဓာတ်ကို ရှုရန်	611
အာဂမနသဒ္ဓါ	582
အာဂမသုတ	122
အာစရိယဝါဒ	177
အာစိဏ္ဏကံ	71
အာဇီဝပါရိသုဒ္ဓိသီလ	536
အာတပ္ပ	134
အာဒါနဂ္ဂါဟီ	65
အာဒိကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ် လိုက်နာရမည့်စည်းကမ်း	454
အာဒိနဝါနုပဿနာဉာဏ်	84
အာနမနာ	327
အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်း	244
အာနာပါနကျင့်စဉ်မှ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိသို့	541
အာနာပါနချီးမွမ်းခန်း	245
အာနာပါနနိမိတ်ကို ကစားသင့်ပါသလား?	
တိုးပွားစေသင့်ပါသလား?	426
အာနာပါန-ပြည်တည်ခန်း	247
အာနာပါနလုပ်ငန်းခွင်သို့ ချဉ်းကပ်ပုံ နှစ်မျိုး	280
အာနာပါနဿတိသမာဓိ၏ ညစ်နွမ်းကြောင်း	
ဥပက္ကိလေသ (၁၈) ပါး	275
အာနာပါနဿတိသမာဓိနိဒ္ဒေသပိုင်း	D
အာနာပါနဿတိသမာဓိပိုင်း	244
အာနေဇ္ဇပ္ပတ္တ = မတုန်လှုပ်ခြင်းသို့	
ရောက်ရှိခြင်း	504, 505
အာပေါဓာတ်	545, 567, 587
အာပေါဓာတ်ကို ရှုလို့မရနိုင်ဟူသော	
အယူအဆ	578

အာပေါဓာတ်လွန်ကဲသော

အာပေါဓာတ်ကောဠာသ (၁၂) မျိုး	720
အာယတနဒွါရ	190
အာယတနနိဒ္ဒေသပိုင်း	E
အာယုပါလက	174
အာယုသင်္ခါရ	174
အာယုဟနရသ	220
အာရမ္မဓာတ်	376
အာရမ္မဏအန္တယေန	36
အာရမ္မဏယန = အာရုံယူမှုအတုံးအခဲ	220
အာရမ္မဏပဋိဝေဓ	45
အာလောကသညာ	512
အာဝဇ္ဇနဝသီ	456
အာဝါသ = နေရာ	351
အာသန္နကံ	71
အာသဝက္ခယသုတ္တန်	65
အာသဝက္ခယသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	42
အာသဝေါတရား	7
အာဟာရ	672
အာဟာရ အထောက်အပံ့ ရှိသော	
အာဟာရကြောင့် ဖြစ်သောရုပ်	680
အာဟာရဇ-အဋ္ဌကလာပ်	640
အာဟာရဇဩဠေမကရုပ်	215
အာဟာရဇဩဇာ	216
အာဟာရဇရုပ်ကလာပ် (၂) စည်း	728
အာဟာရဇရုပ် တစ်ပါး	547
အာဟာရဇရုပ် ဖြစ်ပုံ အပိုင်း	672
အာဟာရဇရုပ်များကို ရှုပွားသိမ်းဆည်းပုံ	708
အာဟာရပစ္စယ အာဟာရသမုဋ္ဌာန	680
အာဟာရပစ္စယ = အာဟာရဟူသော	
အထောက်အပံ့ ရှိသောရုပ်	679
အာဟာရပစ္စယ ဥတုသမုဋ္ဌာန	683
အာဟာရသမုဋ္ဌာန်ရုပ်	158, 678
အာဟာရသုတ္တန်	83
အာဟာရသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	374
အားထုတ်အပ်သော လုံ့လဝီရိယရှိသူ	397

[န]

ဣဇ္ဇနာ	327
ဣတ္ထိန္ဒြိယ	308
ဣတ္ထိဘာဝရုပ်	546
ဣတိ ရူပဿ အတ္တင်္ဂမော ။ ပ ။	
ဣတိဝိညာဏဿ အတ္တင်္ဂမော	39
ဣတိ ရူပဿ သမုဒယော ။ ပ ။	
ဣတိဝိညာဏဿ သမုဒယော	12
ဣတိ ရူပံ - ဣတိ ဝေဒနာ	9
ဣတိဝုတ္တကပါဠိတော်	42
ဣဒ္ဓိဝိဓ	499
ဣန္ဒြိယနိဒ္ဒေသပိုင်း	E
ဣန္ဒြိယဘာဝနာ	103
ဣန္ဒြိယဘေဒ = ဣန္ဒြိယ ကွဲပြားမှု	543
ဣန္ဒြိယဝိဘင်းအဋ္ဌကထာ	E
ဣန္ဒြိယသမတ္တပဋိပါဒနာ	384
ဣန္ဒြိယသံဝရသီလ	536
ဣန္ဒြိယ ညီမျှအောင်ပြုခြင်း	358
ဣန္ဒြိယ-ဗောဇ္ဈင်များ ညီမျှအောင် ကျင့်ပါ	620
ဣန္ဒြိယ (၂၂) ပါး	544
ဣမာယ ပဋိပဒါယ ဇရာမရဏတော မုစ္ဆိဿာမိ	584
ဣမေ စတ္တာရော မဟာဘူတေ	703
ဣရိယာပထ အခန်း နှင့် သမ္ပဇေည အခန်း	735
ဣရိယာပထ = ဣရိယာပုထ်	656
ဣရိယာပထ နှင့် သမ္ပဇေည ရှုကွက်	600, 735
ဣရိယာပထ ပါဠိတော်	735
ဣရိယာပထသပ္ပာယ်	408
ဣရိယာပထသုခသေဝနတာ	408
ဣရိယာပုထ် ပြင်သင့်-မပြင်သင့်	335
ဣရိယာပုထ် ဘာကြောင့် ခိုင်နေရသလဲ ?	437
ဣရိယာပုထ် ရွေးချယ်မှု	255
ဣသိသိင်္ဂီရသေ့	677

[ဇ]

ဤအချိန်တွင် နှလုံးကို မစိုက်ပါနှင့်	587
ဤဒေသနာတော်၏ ဆိုလိုရင်း	142